

Programmabegroting 2024 - 2027

Aangeboden aan de gemeenteraad op 13 oktober 2023

De volgende turf gezet

Gemeente

Bodegraven Reeuwijk

Inhoudsopgave

Deel A: Aanbiedingsbrief.....	4
Aan de gemeenteraad.....	4
Het financiële beeld	4
Deel B: Programma's	14
Programma 1. Veiligheid.....	14
Programma 2. Verkeer, vervoer en waterstaat	16
Programma 3. Economie.....	20
Programma 4. Onderwijs	24
Programma 5. Sport, cultuur en recreatie	26
Programma 6. Sociaal domein	30
Programma 7. Volksgezondheid en milieu	37
Programma 8. Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing	41
Programma 9. Bestuur en ondersteuning	46
Programma 10. Algemene dekkingsmiddelen, onvoorzien en overhead.....	50
Deel C: Paragrafen	55
Paragraaf 1 – Lokale heffingen	55
Paragraaf 2 – Weerstandsvermogen en risicobeheersing.....	74
Paragraaf 3 – Onderhoud kapitaalgoederen.....	87
Paragraaf 4 – Financiering	90
Paragraaf 5 – Bedrijfsvoering	97
Paragraaf 6 – Verbonden partijen	100
Paragraaf 7 – Grondbeleid	106
Deel D: Financiële begroting	110
Overzicht van baten en lasten	111
Toelichting op de baten en lasten.....	113
Geprognosticeerde balans.....	115
Uiteenzetting van de financiële positie	117

Overzicht van taakvelden per programma	120
Analyse ten opzichte van de begroting 2023	123
Deel E: Bijlagen	130
Overzicht investeringen	130
Overzicht reserves	131
Overzicht voorzieningen	132
Overzicht geldleningen	133
EMU-saldo	134

Deel A: Aanbiedingsbrief

Aan de gemeenteraad

Hierbij presenteren wij u de meerjarenbegroting 2024-2027. De begroting is net als vorig jaar structureel sluitend. Om dit te bereiken heeft u bij de Kadernota 2024 over een pakket noodzakelijke wijzigingen (inclusief maatregelen) besloten. Dit ten opzichte van de begroting 2023. Deze wijzigingen onderstrepen het belang van hard en gedisciplineerd blijven werken aan financieel herstel. Door vol te houden creëren we de komende jaren ruimte om op een verstandige wijze te investeren. Dit zodat ook volgende generaties goede onderwijshuisvesting en sportvoorzieningen hebben. En met het oog op het realiseren van onze ambities, zoals op het gebied van woningbouw, economie, duurzaamheid, cultuur en het sociaal domein. Door kritisch te kijken naar de uitgaven zorgen we dat gemeentelijke lasten voor inwoners en ondernemers zo min mogelijk stijgen.

Deze begroting geeft ons bevestiging dat de in 2022 ingeslagen weg de juiste is. Het geeft ons perspectief te doen wat nodig is voor de samenleving. Tegelijk moeten we waakzaam blijven. Ontwikkelingen in het komende jaar zijn onzeker. De oorlog door Rusland tegen Oekraïne woedt voort, de economie hapert en in november zijn er Tweede Kamerverkiezingen. Bij voorgaand beeld past een titel die verwoordt dat een stap in de goede richting gezet kan worden in een lastige tijd. We hebben dit jaar gekozen voor:

'De volgende turf gezet'

Het woord turf heeft een dubbele betekenis. Met deze begroting zetten we met overtuiging de volgende turf. Een turf richting ons doel om de schuld in 2040 terug te brengen tot maximaal € 114 miljoen. Dit doen we door hard te blijven werken. De turfstekers van vroeger zijn met hun harde werk een mooie inspiratiebron. Wetende dat dit in 2024 niet meer past binnen de duurzaamheidsambities van de gemeente. Dit brengt ons bij de andere betekenis van het woord turf. Onze gemeente heeft een rijke geschiedenis van turfwinning. Deze geschiedenis heeft diverse raakvlakken met de actualiteit van 2024.

Zonder de turfwinning had de economie in onze regio er heel anders uitgezien in de afgelopen eeuwen. De Goudse keramiek- en kaarsenindustrie hebben voor hun energiebehoefte veel gebruik gemaakt van turf uit Reeuwijk. Economische samenwerking en verwevenheid gaat eeuwen terug. En is ook nu nog actueel. Ook in 2024 vervullen wij het voorzitterschap van de tafel economie in Midden-Holland. Op deze manier willen wij een bijzondere bijdrage leveren aan de samenwerking tussen de vijf gemeenten in de regio en de behartiging van de economische belangen. In 2024 gaan we door met de uitvoering van de Economische visie Midden-Holland uit 2020. Door het lokale bedrijfsleven te betrekken willen we een bijdrage leveren aan het versterken van de lokale economie. Het versterken van de lokale economie geven we verder vorm via het geactualiseerde Actieprogramma Economie.

Door de turfwinning is het landschap rond Reeuwijk sterk beïnvloed. Zonder turfwinning waren er geen Reeuwijkse Plassen geweest. En ook andere karakteristieke diepe polders zoals Middelburg-Tempel zouden niet in de huidige vorm aanwezig zijn geweest. In 2024 werken we samen met de regio de RES verder uit. Dit kan ook leiden tot veranderingen in het landschap. We vinden het belangrijk zelf aan het roer te blijven staan. Op deze manier willen we borgen dat de opwekking van duurzame energie en het behoud van de identiteit van de natuur en het veenweidelandschap met elkaar in balans zijn.

Door onze geschiedenis en het ontstaan van de Reeuwijkse Plassen is onze gemeente een geliefde bestemming geworden voor recreanten uit de omgeving en toeristen uit onder andere België en Duitsland. Hier profiteren we met elkaar nog elke dag van. We vinden het daarom ook belangrijk de geschiedenis levend te houden. We vinden de titel extra van toepassing op 2024 in verband met de nieuwbouw van het Streekmuseum in Reeuwijk-Brug. Na een lang voorbereidingstraject zal het nieuwe Streekmuseum in 2024 worden opgeleverd. In het Streekmuseum is veel aandacht voor de geschiedenis van turfwinning rond Reeuwijk.

Ontwikkelingen in 2024

Naast bovenstaande onderwerpen staan we in deze aanbiedingsbrief stil bij de volgende ontwikkelingen in 2024 die grotendeels ook in de Kadernota 2024 zijn benoemd.

Binnen het programma Openbare orde en veiligheid zal in 2024 veel aandacht worden besteed aan de noodzakelijke opvang van Oekraïners. Daarnaast hebben we op dit moment ook nog steeds te maken met een verhoogde instroom van asielzoekers waarvan onzeker is hoe dit zich in 2024 zal ontwikkelen. Als gemeente vinden we het belangrijk onze bijdrage te blijven leveren aan de opgave waar we als Nederland gezamenlijk voor staan. Een voorbeeld hiervan is de opvang van minderjarige asielzoekers (AMV'ers). Daarnaast hebben we een tweede noodopvang voor Oekraïners opgestart. Deze zal in 2024 volledig kunnen draaien.

Op het gebied van verkeer en vervoer blijven we ons ook in 2024 inzetten voor de Bodegravenboog. Door hier consequent een lobby op te blijven voeren samen met onze partners, voorzien wij de beste kansen om uiteindelijk tot realisatie te komen. Naast de Bodegravenboog blijven we ook oog houden voor andere mobiliteitszaken. Dit via een verdere uitwerking van de nog vast te stellen mobiliteitsvisie.

In 2024 wordt er een actualisatie van het Onderhoudsplan Leefomgeving en van het Rioleringsplan uitgevoerd. Dit kan aanleiding geven om opnieuw naar het investeringsniveau te kijken. De komende jaren lijkt er namelijk spanning te gaan ontstaan op de financiële taakstelling op wegenonderhoud en het borgen van de (lange)termijn kwaliteit van wegen om de kosten structureel zo laag mogelijk te kunnen houden. Ons uitgangspunt zal zijn met minimale middelen de wegw kwaliteit op een acceptabel niveau te houden waarbij de veiligheid wordt gewaarborgd.

In 2024 staat de evaluatie van het Ondernemersfonds op de planning. Hierbij werken we samen met het OPBR. Ook de winkelgebieden blijven aandacht houden. In 2024 starten we met de uitvoering van het nog vast te stellen centrumplan voor Bodegraven. Ook zetten we in 2024 serieuze stappen in de planvorming om winkelcentrum Broekvelden en omgeving uit te laten groeien tot een vitaal en aantrekkelijk woon- en leefgebied. De scholen en sporthal maken deel uit van deze planvorming. Tot slot werken we verder aan de verplaatsing van de supermarkt in Waarder en de herontwikkeling van de oude locatie tot woningbouw.

Op het gebied van onderwijs bereiden we de vervangende nieuwbouw van De Brug verder voor die in 2024 zal aanvangen. Ook zullen de plannen voor de Da Costa school verder vorm hebben gekregen. Dit als onderdeel van het geactualiseerde IHP.

Naar aanleiding van de besluitvorming over het Evertshuis zullen we in 2024 verder uitvoering gaan geven aan de gemaakte keuzes. In dit kader hechten wij belang aan het goed (her)huisvesten van onder andere welzijnsorganisaties en het Sociaal Team. Dit heeft onze nadrukkelijke aandacht.

De afgelopen jaren hebben we belangrijke stappen gezet om ondersteuning en zorg voor de meest kwetsbare inwoners te behouden, om preventieve maatregelen zo in te zetten dat deze inwoner en samenleving versterken in hun zelfoplossend vermogen. Inmiddels is er een start gemaakt met een herijking van het lokaal beleid preventie in het Sociaal Domein. We gaan aan de slag met het implementeren van landelijke ontwikkelingen op het gebied van de Hervormingsagenda Jeugd, het Integraal ZorgAkkoord en het Gezond en Actiever Leven Akkoord, met regionale ontwikkelingen voortvloeiend uit het inkooptraject. De ontwikkelingen staan onder invloed van een gemeentebrede opdracht om te komen tot een beperking van uitgaven. Dit in verband met de gemeentelijke financiële positie. Daarom is het noodzakelijk om (te maken) beleidsinhoudelijke keuzes integraal aan elkaar te verbinden. Daarmee leggen we een basis voor de uitvoering door externe partijen zoals sociaal team, maatschappelijke (subsidie)partners, de regionale werkorganisatie en andere partners.

De Toekomstvisie gaan we op onderdelen concreter uitwerken in gebiedsvisies en plannen. We beginnen in de zogenaamde Oude Rijnzone in Bodegraven Noord. Hieruit komen concrete projecten voort om te realiseren vanaf 2025. Voor zowel de korte als de middellange termijn zetten we zowel in op binnenstedelijke locaties als op nieuwbouw aan de randen. Dit draagt bij aan onze doelstelling 250 woningen per jaar te realiseren. De dorpsvisies blijven voor ons een belangrijke basis om met inwoners en ondernemers uit de dorpen in gesprek te gaan over ontwikkelingen.

Vooruitlopend op definitieve woningbouw werken we samen met de woningcorporaties aan het snel, maar ook zorgvuldig realiseren van 40 tot 100 tijdelijke woningen. Tijdelijk betekent dan 10 tot maximaal 15 jaar. De doelgroep die in aanmerking komt voor deze tijdelijke woningen bestaat uit een combinatie van starters, spoedzoekers en statushouders. Een ander belangrijk project wat in 2024 verder vorm krijgt is het realiseren van de arbeidsmigrantenhuisvesting ten zuiden van de afrit Bodegraven nabij de Mc Donald's.

Ook in 2024 blijven we nadrukkelijk om aandacht en regie vragen vanuit het rijk en de provincie rond de opgaven waar de agrarische sector voor aan de lat staat. Nog steeds zijn het moeilijke en onzekere tijden voor de agrarische sector. Thema's als bodemdaling, stikstof – en CO2 reductie hebben groot effect op het toekomstperspectief van de agrariërs. Ondanks dat we de doelstellingen en opgaven vanuit de Wet stikstofreductie een natuurverbetering niet zelf kunnen veranderen, blijven wij ons inspannen om mee te denken over de grote opgaven waar de agrarische sector voor aan de lat staat.

Tot slot, maar zeker niet onbelangrijk, is de inwerkingtreding van de Omgevingswet in 2024. We zullen extra aandacht moeten besteden aan het zo soepel mogelijk laten lopen van het werken met deze wet. Eventuele onvoorziene problemen kunnen leiden tot extra noodzakelijke inzet of vertraging van plannen. Door een gedegen voorbereiding stellen wij echter alles in het werk dit waar mogelijk te voorkomen.

Mid-term review

In het tweede kwartaal van 2024 gaan we, zoals aangekondigd in het collegeprogramma, een mid-term review doen. Daarin evalueren we hoe ver we zijn met de uitvoering van het coalitieakkoord en collegeprogramma. Daarnaast actualiseren we het collegeprogramma voor de resterende twee jaar van de collegeperiode. We gaan de samenleving actief betrekken bij deze mid-term review. De wijze waarop we dit gaan doen wordt in de komende maanden uitgewerkt. U wordt hier nog afzonderlijk over geïnformeerd.

Sluitende begroting 2024

Door wijzigingen (inclusief maatregelen) zoals vastgesteld in de Kadernota is het gelukt een sluitende begroting te presenteren. Tegelijkertijd zijn er zoals aangegeven diverse onzekerheden voor 2024. Dit geeft op dit moment onzekerheid over het meerjarig begrotingsbeeld na 2024.

De verhoging van de Algemene Uitkering van het rijk draagt in positieve zin bij aan de sluitende begroting. Wij willen echter ook een winstwaarschuwing afgeven. Met het huidige financieel perspectief bij het rijk kunnen wij zelfs een verlaging van de Algemene Uitkering in 2024 niet uitsluiten. In de Kadernota voor 2025 (juni 2024) verwachten wij de effecten hiervan wel te kunnen meenemen. Dit maant ons nu tot voorzichtigheid. Een extra aspect dat hierbij een rol speelt is dat zich ook in de toekomst nieuwe ontwikkelingen voordoen die van invloed zijn op onze financiële huishouding. Belangrijk om in dit kader te noemen is de geplande investering voor de scholen rond de Vromade die in 2028 op de planning staat en dus net buiten deze meerjarenbegroting valt.

De genoemde ontwikkelingen in combinatie met de financiële ambities uit het coalitieakkoord leiden tot een meerjarenperspectief waarbij we op koers liggen onze schuld naar maximaal € 114 miljoen in 2040 terug te brengen. Hierbij is wél rekening gehouden met uitgaven zoals de Vromade die na deze meerjarenbegroting op de planning staan.

Net als vorig jaar kunt u van ons verwachten dat de financiële ambities, zoals die in het coalitieakkoord zijn opgenomen, onze eerste prioriteit zijn. Juist ook gezien de externe ontwikkelingen, zien we deze ambities als een belangrijke eerste stap richting duurzaam financieel herstel en een gezonde financiële toekomst. Ook de komende jaren blijft de schuld namelijk volgens de normeringen van de VNG structureel veel te hoog. Dit betekent dat we de financiële norm op het afgesproken niveau van € 2 miljoen houden. Vanaf 2025 nemen we een verdere versterking naar € 4,5 miljoen op. Dit zoals in 2023 al in de begroting opgenomen.

Lasten voor inwoners en ondernemers

We letten erop dat de financiële pijn zo eerlijk mogelijk verdeeld wordt in onze samenleving. Voor zowel inwoners als ondernemers ontkomen we niet aan een verhoging van de lasten met de reële inflatie met 4,2%. Daarnaast hebben we te maken met een grote stijging van het aantal WOZ bezwaren door zogenoemde 'no cure, no pay' bureaus voor woningen. Om deze extra kosten te dekken wordt de OZB voor woningen volgend jaar tijdelijk met 1% verhoogd. De OZB voor niet-woningen zal, zoals afgesproken in het coalitieakkoord 'Eerlijk aan de slag', nog eenmaal met 12,5% stijgen.

Ontwikkeling van de lastendruk	Bedrag van de aanslag		Toename van de lastendruk	
	2023	2024	In Euro's	In procenten
Woningeigenaar met een WOZ-waarde van € 275.000	1.037	1.096	59	5,7%
Woningeigenaar met een gemiddelde WOZ-waarde (€ 379.000)	1.195	1.262	67	5,6%
Woningeigenaar met een WOZ-waarde van € 550.000	1.384	1.460	76	5,5%
Huurder van een woning	552	586	34	6,2%
Bedrijfspannd met een waarde van € 400.000	2.706	3.116	410	15,2%
Bedrijfspannd met een waarde van € 1.000.000	6.259	7.262	1.003	16,0%

Nieuwe begrotingsopzet en andere inrichting planning en control cyclus vanaf de Kadernota 2025

Deze meerjarenbegroting is de laatste in de huidige opzet. Vanaf de planning en control cyclus van volgend jaar gaan we over op een nieuwe opzet. Doel is dat de Kadernota en begroting u beter in stellen prestaties te meten en voortgang te controleren. Dit doen we onder andere door indicatoren in de begroting op te nemen.

De P&C cyclus richten we anders in. Hierdoor ontstaat er meer leestijd en rust in het proces. Ook verbeteren we de verbinding met het collegeprogramma.

Het financiële beeld

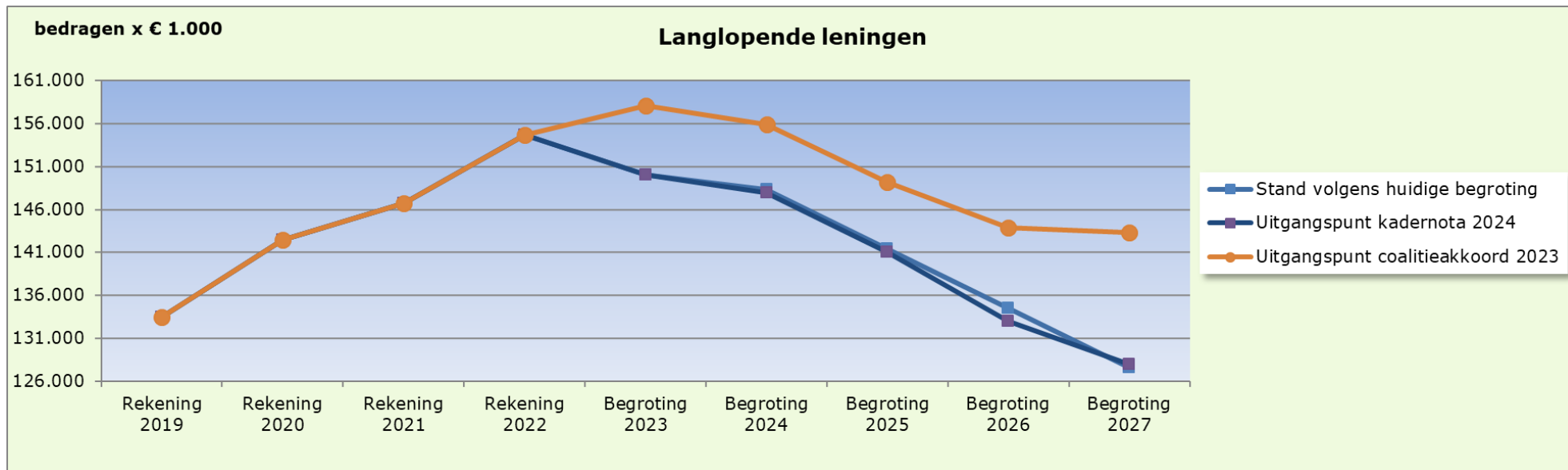
De begroting, de tussentijdse rapportages en de jaarrekening kenmerken zich door de presentatie van het financiële beeld van de gemeente volgens een vast stramien. Dat vindt plaats aan de hand van een drietal thema's: het meerjarenperspectief, de liquiditeitspositie en de algemene reserve. In de afgelopen jaren lag daarbij een sterk accent op het al dan niet sluitend zijn van de meerjarenbegroting. Immers, een sluitende begroting is voorwaarde voor het repressief begrotingstoezicht. Maar het financiële beeld van een gemeente beperkt zich niet alleen tot het al of niet sluitend zijn van de begroting. De ontwikkeling van de liquiditeit en de reserves zijn daarvoor even belangrijke graadmeters. In dit tweede deel van de aanbiedingsbrief wordt stilgestaan bij deze drie onderwerpen.

1. De liquiditeitspositie / leningenportefeuille

De eerste invalshoek om de financiële positie van onze gemeente te beoordelen is de liquiditeitspositie. Bij deze invalshoek wordt het beeld geschetst van de omvang van de leningen die wij zijn aangegaan en nog moeten aangaan om voor onze investeringen en overige uitgaven geld c.q. liquide middelen beschikbaar te hebben. Bij grote investeringen moet geld geleend worden om de kosten te kunnen betalen. Slechts op beperkte schaal en aan regels gebonden is het toegestaan om tijdelijk met 'kort geld' te financieren. De gemeente leent haar langlopend geld bij de BNG en de NWB en betaalt daarover aflossing en rente. Sinds 2020 is er, als gevolg van een stijgend investeringsprogramma en oplopende tekorten op de reguliere exploitatie, sprake van een oplopende leningschuld. Het is onze ambitie deze ontwikkeling een halt toe te roepen en om te buigen naar een lening omvang die passend is voor onze gemeente. Ingaande 2023 laat de leningenportefeuille een dalend verloop zien. Dat sluit volledig aan bij de ambitie zoals die in het Coalitieakkoord 2022 – 2025 is vastgelegd. In onderstaande tabel en grafiek wordt dat inzichtelijk gemaakt.

bedragen x € 1.000

Langlopende leningen	Rekening 2019	Rekening 2020	Rekening 2021	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Stand volgens huidige begroting	133.510	142.502	146.696	154.638	150.019	148.321	141.423	134.525	127.626
Uitgangspunt coalitieakkoord 2023	133.510	142.502	146.696	154.638	158.100	155.900	149.200	143.900	143.300
Uitgangspunt kadernota 2024	133.510	142.502	146.696	154.638	150.000	148.000	141.000	133.000	128.000

In bovenstaande tabel en grafiek wordt middels enkele lijnen het verwachte verloop van de leningenportefeuille weergegeven. De donkerblauwe lijn geeft het verloop aan zoals dat in de kadernota 2024 – 2027 werd verwacht. De lichtblauwe lijn is gebaseerd op de huidige begroting en loopt vrijwel geheel synchron met de verwachting van de kadernota. De oranje lijn geeft het verloop te zien zoals dat bij het aantreden van het huidige college werd verwacht in het coalitieakkoord is vastgelegd. De aanleiding van dit positievere beeld is het gevolg van het batig rekeningsaldo 2022 waardoor het aantrekken van een nieuwe lening in 2023 achterwege kan blijven. Overigens is het goed te weten dat in de jaren 2028 tot en met 2030 deze trend tijdelijk wordt onderbroken en even een stabilisatie of stijging te zien zal geven omdat wij ons in de jaren geconfronteerd weten met aanzienlijke investeringen in het onderwijs voor de locatie Vromade/Broekvelden.

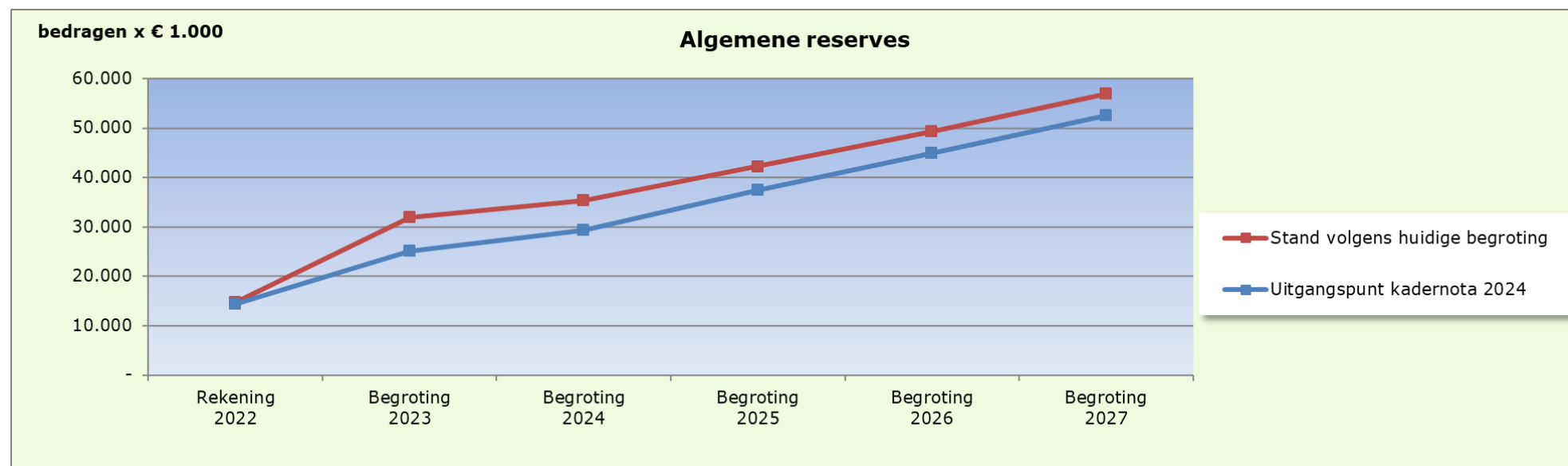
2. De ontwikkeling van de algemene reserve

De tweede invalshoek geeft de hoogte van het bedrag van de algemene reserves weer waarover de gemeente beschikt. De bestemmingsreserves worden in dit overzicht buiten beschouwing gelaten omdat de bestemming daarvan in beginsel vast ligt en dus, zonder specifiek raadsbesluit, niet algemeen inzetbaar is. De financiële middelen uit de algemene reserves kunnen ingezet worden om incidentele uitgaven te bekostigen, een negatief rekeningresultaat op te vangen of worden gebruikt om een bedrag beschikbaar te stellen voor een specifieke voorziening. De omvang van de reserves bepaalt in hoeverre de gemeente in staat is

risico's op te vangen en is bepalend voor de beoordeling of de omvang voldoende is om te spreken van een financieel verantwoord weerstandsvermogen. In de paragraaf weerstandsvermogen wordt uitgebreid op dit onderwerp ingegaan. Het verloop van de algemene reserve laat zich als volgt schetsen:

bedragen x € 1.000

Stand algemene reserves per 31 december	Rekening 2019	Rekening 2020	Rekening 2021	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Algemene reserve	1.257	262	1.695	3.099	17.481	20.753	27.301	34.423	42.115
Algemene reserve bouwgrondexploitatie	9.325	12.382	7.738	10.335	13.204	13.290	13.708	13.580	13.580
Algemene reserve restwaarde	1.200	1.200	1.200	1.199	1.200	1.200	1.200	1.200	1.200
Stand volgens huidige begroting	11.782	13.843	10.633	14.633	31.885	35.243	42.209	49.203	56.895
Uitgangspunt kadernota 2024	11.533	11.782	13.844	14.302	25.100	29.348	37.437	44.955	52.506

De blauwe lijn geeft het verloop aan zoals dat in de kadernota 2024 – 2027 werd verwacht. De rode lijn is gebaseerd op de huidige begroting. Uit deze cijfers en grafiek kan worden afgeleid dat de ontwikkeling van de algemene reserve positiever verloopt dan de ontwikkeling zoals die in de kadernota werd verwacht. Dit is het gevolg van het feit dat in deze begroting rekening is gehouden met de toevoeging van een te verwachten positief rekeningresultaat over 2023.

3. De begroting en het meerjarenperspectief

De derde invalshoek betreft het meerjarenperspectief. In dit perspectief ligt het accent op de eerste jaarschijf van de begroting, maar wordt ook een doorrekening van het perspectief van de drie opvolgende begrotingsjaren gemaakt. Het hieronder gepresenteerde perspectief sluit aan op de jaarschijven van de Kadernota 2024 – 2027. Nadien heeft zich nog een aantal mutaties voorgedaan die hieronder worden gepresenteerd en toegelicht.

bedragen x € 1.000

Begroting en meerjarenperspectief	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
- resultaat volgens gepresenteerde Kadernota	48	189	1.918	1.351
- aangenomen motie indexatie subsidie	- 154	- 154	- 154	- 154
Meerjarenperspectief volgens Kadernota 2024 - 2027	- 106	35	1.764	1.197
Aanvullende maatregelen				
- onderhoud Broekvelderbrug	- 100	- 100	- 100	- 100
- opstellen onderhoudsplan leefomgeving		- 65		
- meerkosten door WOZ-bezwaren	- 90			
- incidentele verhoging O.Z.B. woningen met 1%	90			
- tijdelijke huisvesting onderwijs obv IHP	- 150			
- kapitaallasten uitbreiding De Venen obv IHP		- 20	- 20	- 20
- afname taken ODMH	- 75			
- compensatie indexatie jeugd en Wmo	- 389	- 389	- 389	- 389
- indexatie over compensatie jeugd en Wmo	- 15	- 15	- 15	- 15
- aanvullende maatregelen belastingen en heffingen	285	285	285	285
- effect septembercirculaire gemeentefonds	682	609	551	1.111
- behoedzaamheidsreserve			- 600	- 600
Resultaat meerjarenbegroting 2024-2027	132	340	1.476	1.469
storting restant voordelig resultaat in algemene reserve	- 132	- 340	- 1.476	- 1.469
onttrekking restant nadelig resultaat aan algemene reserve				
Gepresenteerd resultaat	-	-	-	-

Meerjarenperspectief volgens de Kadernota 2024 – 2027

Het in de Kadernota gepresenteerde meerjarenperspectief ligt aan de basis van deze begroting. Tijdens de behandeling van de kadernota is een amendement aangenomen om de indexatie van de subsidies voor 2024 niet te bevriezen (zoals voorgesteld) maar toch gewoon uit te voeren. Dat amendement is in de begroting verwerkt en komt neer op een negatief effect van € 154.000.

Aanvullende maatregelen

In de huidige cijfers was nog geen rekening gehouden met noodzakelijk uit te voeren onderhoud aan de Broekvelderbrug. Dit onderhoud moet in 2029 worden uitgevoerd en in lijn met het onderhoudsplan leefomgeving moet daarvoor een bedrag worden gereserveerd van € 100.000 per jaar.

Het is een toenemende trend om bezwaar te maken tegen de WOZ-waarde. De relatief sterke stijging van de woningwaarde in de afgelopen jaren is de aanleiding geweest voor de bekende 'no cure – no pay – bureau's' om woningeigenaren te stimuleren door hen bezwaar aan te laten tekenen. Dat leidt tot een stevige toename van de afhandeling van de WOZ-bezwaren. Voor onze gemeente komt dat voor 2024 neer op een extra nadeel van circa € 90.000. Het college stelt voor deze kosten te verdisconteren in de O.Z.B.-aanslag voor de woningen; hetgeen neerkomt op een éénmalige verhoging van het tarief met 1%. In de paragraaf lokale heffingen wordt dit verder uitgewerkt.

Binnenkort wordt het IHP aangeboden aan de gemeenteraad. In dat IHP wordt melding gemaakt van te verwachten kosten voor tijdelijke huisvestingsvoorzieningen van enkele scholen. Daarvoor is in deze begroting voor 2024 rekening gehouden met een bedrag van € 150.000. Daarnaast wordt een investering voorzien voor permanente huisvesting van basisschool De Venen. Hiervoor is in deze begroting een krediet van € 350.000 opgenomen. Dat krediet leidt vervolgens vanaf 2025 tot een jaarlijkse kapitaallast van € 20.000.

In de kadernota was rekening gehouden met een daling van het aantal uren dat bij de ODMH wordt afgenomen van 5%. Naar later is gebleken, is slechts mogelijk een afname van 2,5% per jaar te realiseren. Dat betekent dat in 2024 geen 5% maar 2,5% daling wordt gerealiseerd. Omdat de opbrengst daarvan al in de kadernota was vertaald moet voor 2024 rekening worden gehouden met een incidenteel nadeel van € 75.000. Met ingang van 2025 wordt dan de volledige 5% daling gerealiseerd.

Met de regio zijn afspraken gemaakt over toe te passen indexatie voor de aanbestedingen in het kader van jeugd en Wmo. Vast is komen te staan dat de indexaties die door aanbieders over 2022 en 2023 mogen worden toegepast, hoger liggen dan de indexatie waarmee door onze gemeente rekening is gehouden. Bij gelijkblijvende vraag leidt dit tot een extra uitgaaf van structureel € 389.000.

In de paragraaf lokale heffingen is een aantal maatregelen opgenomen om een aantal belastingen en heffingen in 2024 meer dan trendmatig te verhogen. Dit leidt tot een hogere opbrengst van € 285.000 en is in de voorliggende begroting verwerkt. Overigens is het goed te vermelden dat formele en definitieve besluitvorming hierover plaats zal hebben in december bij de behandeling en vaststelling van de diverse belastingverordeningen.

Uit de recent ontvangen septembercirculaire van het gemeentefonds is duidelijk geworden dat onze gemeente een hogere algemene uitkering tegemoet kan zien. Dit als gevolg van het feit dat lonen en prijzen sterker stijgen dan waarmee oorspronkelijk rekening is gehouden. Via het gemeentefonds ontvangen gemeenten hiervoor een compensatie. De effecten daarvan zijn in deze begroting verwerkt. In dit verband willen wij er wel op wijzen dat deze circulaire door een demissionair kabinet is behandeld en louter een doortrekken van de huidige lijn is. De verwachting is dat een nieuw kabinet niet aan stevige bezuinigingsmaatregelen zal kunnen ontkomen. De ervaringen hebben geleerd dat gemeenten daar dan via een daling van de uitkering uit het gemeentefonds mee te maken krijgen. Om die reden is ervoor gekozen met ingang van 2026 een zogenoemde behoedzaamheidsreserve van 1% op te nemen; hetgeen overeenkomt met een bedrag van afgerond € 600.000.

Resultaat meerjarenramingen

Rekening houdend met de hiervoor genoemde onderdelen ontstaat voor alle jaren van de begroting een voordelig resultaat. Conform ons bestaande beleid wordt dat resultaat toegevoegd aan de algemene reserve. Graag benadrukken wij dat dit voordelig resultaat ook hard nodig is om onze financiële positie structureel te verbeteren. Immers, aflossen op onze leningschuld is alleen mogelijk als er daadwerkelijk financiële ruimte in de begroting aanwezig is.

Tenslotte

Door de provincie Zuid-Holland wordt beoordeeld of onze begroting voldoet aan de daaraan te stellen eisen. Het hierboven geschetste resultaat is daarbij een belangrijk uitgangspunt. Tegelijkertijd vinden er enkele 'correcties' op deze cijfers plaats. Er moet namelijk sprake zijn van een reëel en materieel sluitende begroting. In de eerste plaats worden daarom alle incidentele inkomsten en uitgaven uit de begroting gehaald. Tenslotte worden alle in de begroting opgenomen stelposten en taakstellingen gezuiverd omdat die nog niet daadwerkelijk zijn geëffectueerd. Dit alles leidt tot het volgende beeld.

bedragen x € 1.000				
Materieel Resultaat	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Resultaat voor resultaatbestemming	132	340	1.476	1.469
Resultaatbestemming	- 132	- 340	- 1.476	- 1.469
Correctie incidentele baten en lasten (inclusief reservemutaties)	3.446	6.266	6.901	7.921
Correctie voor taakstellingen en stelposten	1.793	857	- 400	- 400
Materieel Resultaat	5.239	7.123	6.501	7.521

Uit deze tabel valt af te lezen dat de voorliggende begroting in alle jaren sluit met een positief resultaat en daarmee de toets van de provincie kan doorstaan. Los van dit resultaat verwijzen wij u naar de in deze begroting opgenomen risicoparagraaf. Deze risicoparagraaf telt op tot een bedrag van circa € 6 miljoen. Op het moment dat deze risico's zich tegelijk en in volle omvang voordoen, dan leidt dit tot een tekort van maximaal € 800.000.

Het stemt ons college tevreden dat wij er in deze tijden in zijn geslaagd u een begroting voor te kunnen leggen die een sluitend perspectief biedt en mede daardoor ook invulling geeft aan onze ambitie waar het gaat om het terugdringen van onze leningschuld en het versterken van onze reservepositie.

Deel B: Programma's

Programma 1. Veiligheid

In dit programma ligt het accent in het begrotingsjaar 2024 op de volgende onderwerpen. Bij de bepaling van de onderwerpen is aansluiting gezocht zoals die in het collegeprogramma 2023 – 2027 zijn opgenomen.

Omschrijving

Opvang Oekraïners en asielzoekers

Binnen het programma Openbare Orde en Veiligheid zal in 2024 veel aandacht worden besteed aan de noodzakelijke opvang van Oekraïners. Daarnaast hebben we op dit moment ook nog steeds te maken met een verhoogde instroom van asielzoekers. Hiervan is onzeker hoe dit zich in 2024 zal ontwikkelen. Als gemeente vinden we het belangrijk onze bijdrage te blijven leveren aan de opgave waar we als Nederland gezamenlijk voor staan. Een voorbeeld hiervan is de opvang van minderjarige asielzoekers (AMV'ers). Daarnaast hebben we een tweede noodopvang voor Oekraïners opgestart in samenwerking met de gemeenten Krimpenerwaard en Zuidplas. Deze zal in 2024 volledig bezet zijn.

De kosten die gepaard gaan met de opvang voor Oekraïners worden gecompenseerd door het rijk. Mogelijk blijft er meer geld over dan we hebben uitgegeven. Tegelijkertijd staat door de opvang de huisvesting van andere doelgroepen onder druk. We vinden het belangrijk hier in 2024 en de jaren daarna extra aandacht aan te besteden. Daarom zal een voorstel worden uitgewerkt overblijvende middelen in een reserve onder te brengen ten behoeve van de huisvesting en voorzieningen in de breedte, bijvoorbeeld (taal)onderwijs, tijdelijke huisvesting, etc. Dit voorstel werken we uit na overleg met gemeenten waarmee we hierin samenwerken. Over de wijze waarop we hier vorm en inhoud aan willen geven wordt de raad later dit jaar geïnformeerd.

Veiligheidsplan 2022-2026

De missie van Openbare Orde & Veiligheid is 'bijdragen aan een veilige omgeving, thuis en op straat'. In het Veiligheidsbeleid is analyse en duiding van 11 vraagstukken opgenomen én staan op hoofdlijnen de voorgenomen prestaties uitgewerkt, met per vraagstuk de belangrijkste (politie)cijfers als indicatoren. Het beleid voeren we binnen de huidige financiële kaders uit. Van de 11 vraagstukken zijn er 2 bestuurlijke prioriteiten benoemd: Toezicht & Handhaving ontwikkelen en Jeugdoverlast en -criminaliteit laten afnemen.

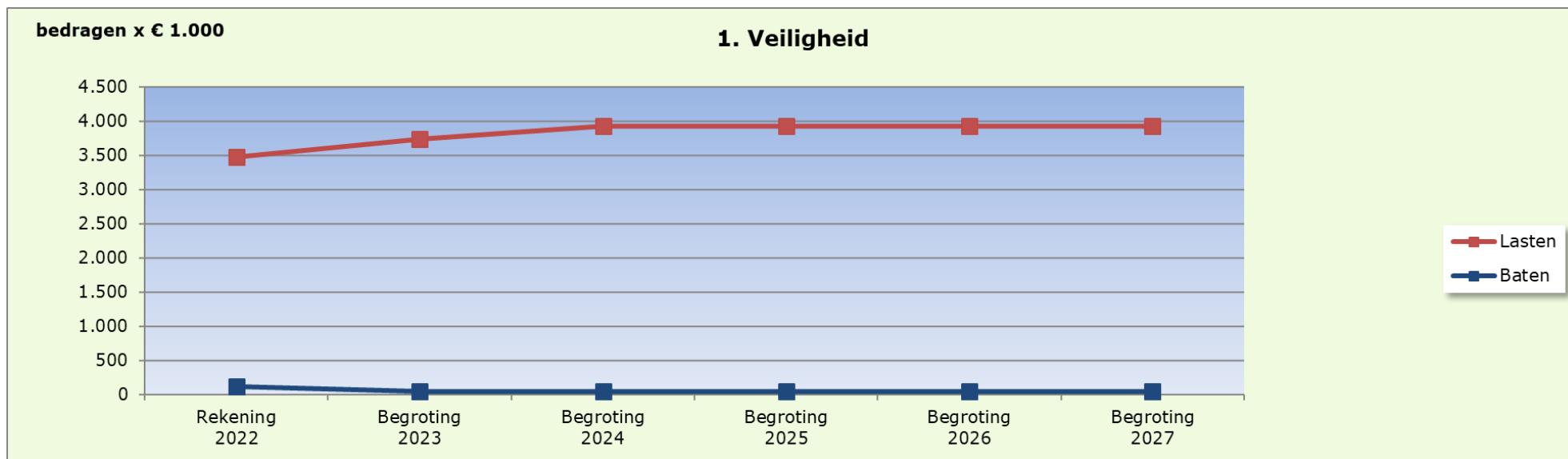
Veiligheidsregio Hollands Midden (VRHM)

De gemeente Bodegraven-Reeuwijk maakt onderdeel uit van de Gemeenschappelijke Regeling van de Veiligheidsregio Hollands Midden. De Veiligheidsregio zorgt voor een adequate brandweer en ambulancezorg en draagt tevens zorg voor een goede samenwerking met de gemeentelijke crisisbeheersing (Bevolkingszorg). Daarnaast treedt zij op bij rampen en crisis en zorgt dat de gestelde normen op het gebied van veiligheid worden behaald. In samenwerking met de brandweer Hollands Midden ontwikkelen we in Driebruggen een nieuwe locatie voor de verouderde brandweerkazerne van de brandweer Driebruggen.

Het financiële kader

bedragen x € 1.000

Wat mag het kosten?	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Saldo van baten en lasten						
Lasten	- 3.470	- 3.740	- 3.929	- 3.929	- 3.930	- 3.930
Baten	119	43	45	45	45	45
Totaal Saldo van baten en lasten	- 3.351	- 3.697	- 3.884	- 3.885	- 3.885	- 3.885
Mutatie reserves						
Lasten	-	-	-	-	-	-
Baten	-	-	-	-	-	-
Totaal Mutatie reserves	-	-	-	-	-	-
Resultaat	- 3.351	- 3.697	- 3.884	- 3.885	- 3.885	- 3.885

Programma 2. Verkeer, vervoer en waterstaat

In dit programma ligt het accent in het begrotingsjaar 2024 op de volgende onderwerpen. Bij de bepaling van de onderwerpen is aansluiting gezocht zoals die in het collegeprogramma 2023 – 2027 zijn opgenomen.

Omschrijving

Onderhoudsplan leefomgeving en rioleringsplan

In het tweede kwartaal van 2024 wordt er een actualisatie van het Onderhoudsplan Leefomgeving en van het Rioleringsplan gestart. Dit ten behoeve van de kadernota 2026 en verder. De actualisatie kan aanleiding geven om opnieuw naar het investeringsniveau te kijken. De komende jaren lijkt er als gevolg van de structureel doorgevoerde bezuinigingen spanning te gaan ontstaan. Dit op de financiële taakstelling op wegenonderhoud enerzijds en het borgen van de (lange)termijn kwaliteit van wegen om de kosten structureel zo laag mogelijk te kunnen houden anderzijds. Ons uitgangspunt zal zijn met minimale middelen de wegwkwaliteit op een acceptabel niveau te houden waarbij de veiligheid wordt gewaarborgd.

De afgelopen jaren is een kwaliteitsverbetering ingezet waardoor de wegwkwaliteit de voldoende nadert. We spannen ons in om met minimale investering de technische kwaliteit te waarborgen en stellen hier de ambities vanuit het Onderhoudsplan op bij. Hierbij kijken we naar de lange termijn waardoor een eenmalige investering de beheerkosten en het moment van vervangen op de langere termijn gunstig beïnvloedt. Projecten die geprogrammeerd staan met een sterk esthetisch karakter schalen we af om kosten te besparen. De komende jaren worden de bruggen met een (te) slechte kwaliteit vervangen of verwijderd. Hierdoor is het bruggenareaal van een dermate kwaliteit dat de kosten gereduceerd kunnen worden.

Gladheidsbestrijding

De overeenkomst met Bunnik BV is afgelopen. Uit marktconsultatie blijkt een gelijksoortige werkwijze niet meer haalbaar. Alle partijen werken met computergestuurde strooiers uit oogpunt van veiligheid chauffeurs en duurzaamheid (minder zoutverbruik). Ondanks de inbesteding bij Cyclus met samenwerking van de gemeente Gouda, blijkt substantiële verhoging van de structurele kosten onontkoombaar. Vooralsnog ramen wij de structurele verhoging op € 200.000. Omdat we voortaan uitgaan van zachtere winters zoals in de afgelopen jaren, lopen we bij strenge winters risico op hogere kosten. Gemiddeld genomen wordt echter verwacht dat we meerjarig met de € 200.000 uitkomen.

Klimaatadaptatie

Binnen de projecten van zowel ruimtelijke ordening als openbare ruimte creëren we zoveel mogelijk ruimte voor groen, water en bomen. Wij wijzen ontwikkelaars van ruimtelijke projecten op de mogelijkheden en hun verantwoordelijkheid. Hierbij vormen de eisen uit het convenant Klimaat-adaptief bouwen 2018 van de Provincie Zuid-Holland de basis. We informeren onze inwoners en ondernemers en ondersteunen hen in het zoeken naar klimaat-adaptieve oplossingen.

Bij de kadernota 2024 is er € 75.000 bezuinigd op het exploitatiebudget planten van bomen. In verband met het brede draagvlak voor boomaanplant, maar de verdeeldheid over dit onderwerp in de raad, is in de begroting 2024 voor de jaarschijven 2024 en 2025 een investeringsbudget van € 50.000 beschikbaar voor het planten van klimaat-adaptieve bomen. Hiermee drukken alleen de kapitaallasten op de begroting.

In 2024 starten we met de voorbereiding van de nieuwe ronde van stresstesten en risicodialogen. De aanpak hiervan wordt in overleg met de werkregio bepaald. Daarna stellen we een nieuwe strategie en uitvoeringsagenda op. De kosten voor inhuur van benodigde kennis en capaciteit zullen in de begroting van 2025 worden verwerkt. Kosten voor maatregelen, zoals het planten van bomen vanaf 2025, volgen uit de nieuwe strategie.

Mobiliteitsvisie

In de in 2024 af te ronden mobiliteitsvisie komen gezondheid (lopen/bewegen/ontmoeten of met de auto), duurzaamheid (uitstoot (vracht)auto's), leefbaarheid (overlast, geluid, fijnstof) en ruimtegebruik (toekennen van schaarse ruimte in relatie tot gebruikers) samen. Uit dit kader wat de gemeenteraad vaststelt volgt beleid als een parkeernota, (duurzame-) mobiliteitsinitiatieven en inrichtingsprincipes. Doel van dit kader is ook om toekomstige besluitvorming makkelijker te laten verlopen. In 2024 werken we de vastgestelde mobiliteitsvisie verder uit op bovengenoemde punten.

Beter bereikbaar Gouwe

Beter Bereikbaar Gouwe is het samenwerkingsverband voor mobiliteitsvraagstukken van de regiogemeenten en de provincie. Het samenwerkingsverband bestaat uit een bestuurlijk overleg en een ambtelijk overleg. Wij hebben in dit samenwerkingsverband momenteel met name belangen in de ontwikkeling van de Bodegravenboog en in plannen voor fiets- en vaarroutes. Het samenwerkingsverband wordt in december 2023 voor bespreking in de gemeenteraad geagendeerd (evaluatie en besluit voortzetting). Het samenwerkingsverband levert de gemeente een goed platform om belangen als de Bodegravenboog met de provincie en de andere partners te kunnen bespreken. Hierbij betrekken we ook de ontsluiting van zwaar verkeer in Reeuwijk-Dorp.

Lobby Bodegravenboog

In 2017 is de lobby ingezet voor de Bodegravenboog die een oplossing moet bieden voor de onvolledige aansluiting tussen de N11 en de A12. Door de stikstofdiscussie heeft het ministerie I&W ervoor gekozen een aantal ontwikkelprojecten voorlopig aan te houden. Voor de Bodegravenboog zou dat een vertraging in de planontwikkeling kunnen betekenen. Er zijn verkennende gesprekken met de provincie gaande om te bezien of een gefaseerde ontwikkeling haalbaar is en of de tot dusver geprojecteerde variant wellicht in een eenvoudiger opzet tegen lagere kosten gerealiseerd kan worden.

Onderzoeken nut/noodzaak/haalbaarheid parallelweg A12 en fietstunnel N11

Naast de Bodegravenboog wordt onderzoek gedaan naar kleinere maatregelen om de gevolgen van het ontbreken van de Bodegravenboog voor de korte termijn te ondervangen. Om het kruisende fietsverkeer van de route te halen zijn de mogelijkheden voor een fietstunnel verkend. De voorkeursvariant van de fietstunnel vraagt een investering van 20 miljoen euro (prijsspeil 2023) en raakt potentieel de locatie voor flexwonen/COA. In samenhang met de Bodegravenboog en de N459 verkennen we de mogelijkheden voor een financieel meer behapbare uitvoering.

In samenwerking met het bedrijfsleven is in 2023 een onderzoek gedaan naar het oplossend vermogen en de indicatieve kosten voor een parallelweg tussen Bodegraven en Nieuwerbrug. De verhouding tussen bouwkosten en het verwachte gebruik lijkt ongunstig te zijn. We blijven in gesprek met de ondernemers om te kijken op welke andere manieren de bereikbaarheid van Bodegraven verbeterd kan worden. Bijvoorbeeld door het aanpassen van de botrotonde in samenhang met de fietsoversteek. Hierover zal binnenkort verdere communicatie plaatsvinden.

C-wegen/kwetsbare wegen

In ons bijzondere landschap vormt de bescherming van de kwetsbare gebruikers en wegen in het Plassen- en buitengebied een specifiek aandachtspunt. We ontmoedigen de vestiging van nieuwe bedrijven die qua functie niet passen in deze gebieden. Verder zetten we in op handhaving, gedragsbeïnvloeding, inrichting en beheer. Hierbij geldt als uitgangspunt dat we de wegen in het plassen- en buitengebied veilig inrichten (met goede wisselplaatsen en signalering) en afstemmen op het huidige bestemmingsverkeer. We houden daarbij rekening met de agrarische bedrijvigheid. Met het aanbrengen van een loswal aan de Zoutmansweg wordt een alternatief voor zwaar verkeer naar vervoer over water gemaakt. Ook nieuwe ontwikkelingen zoals kentekenherkenning worden hierbij ingezet. Specifieke aandacht gaat uit naar het zwaar verkeer rond en door Driebruggen, Nieuwerbrug en Waarder. We geven uitvoering aan het vastgestelde masterplan. Hiervoor werken we nauw samen met buurgemeentes en bedrijfsleven en trekken gezamenlijk op in het verkrijgen van subsidies.

Fietsen

We stimuleren fietsgebruik. Hiervoor is het belangrijk dat er goed ingerichte routes zijn. Nadat de afgelopen vier jaar succesvol knelpunten zijn aangepakt wordt in 2023 een nieuw fietsplan vastgesteld. Hierin staan concrete verbeterpunten die binnen de mogelijkheden van de begroting vanaf 2024 worden uitgevoerd. Hiernaast wordt de doorfietsroute binnen Reeuwijk-Brug, met behulp van provinciale subsidies, in 2024 afgerond.

Openbaar vervoer

Per december 2024 neemt Qbuzz de concessie over van Arriva. Wij maken ons in 2024 hard om te zorgen voor een verbetering en optimalisatie van het busvervoer in de gemeente bij het ingaan van de nieuwe concessie. De busverbinding tussen Bodegraven via Reeuwijk-Brug naar Gouda heeft hierbij onze bijzondere aandacht.

Duurzame mobiliteit

De afgelopen jaren konden bewoners en bedrijven met een elektrisch voertuig een laadpaal aanvragen voor in de buurt. Tot nu toe is het beleid gericht op de vraag. Vanaf 1 juli 2021 heeft de gemeente een concessieverlener. Dit is in een samenwerkingsverband met meerdere gemeentes in Zuid-Holland. De gemeente Rotterdam heeft hierin de leiding. Naast de aanvragen van bewoners en bedrijven, kan de gemeente nu ook zelf proactief locaties aanwijzen waar elektrisch parkeren gewenst is, zoals bij de komst van een nieuwbouwwijk. Daarnaast maakt de concessieverlener elk kwartaal een nieuwe prognose voor geschikte locaties voor nieuwe laadinfrastructuur. Hierdoor speelt de gemeente meer in op de in ontwikkeling zijnde elektrificering van het Nederlandse wagenpark.

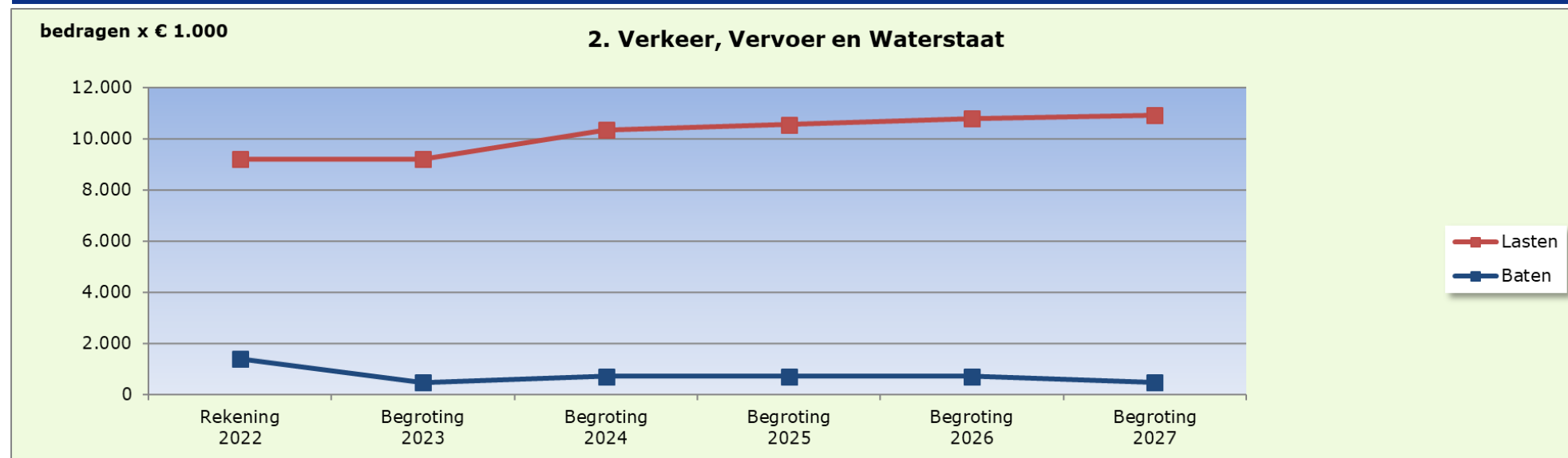
Deelauto's

In Bodegraven centrum zijn deelauto's beschikbaar. We monitoren gedrag en gebruik en zetten waar mogelijk in op het uitbreiden van het aantal deelauto's aansluitend bij de behoefte.

Het financiële kader

bedragen x € 1.000

Wat mag het kosten?	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Saldo van baten en lasten						
Lasten	- 9.209	- 9.207	- 10.350	- 10.551	- 10.796	- 10.929
Baten	1.380	480	709	709	709	459
Totaal Saldo van baten en lasten	- 7.829	- 8.727	- 9.641	- 9.842	- 10.086	- 10.470
Mutatie reserves						
Lasten	-	- 32	- 28	- 33	- 32	- 33
Baten	-	-	-	-	-	-
Totaal Mutatie reserves	-	- 32	- 28	- 33	- 32	- 33
Resultaat	- 7.829	- 8.759	- 9.669	- 9.874	- 10.119	- 10.503

Programma 3. Economie

In dit programma ligt het accent in het begrotingsjaar 2024 op de volgende onderwerpen. Bij de bepaling van de onderwerpen is aansluiting gezocht zoals die in het collegeprogramma 2023 – 2027 zijn opgenomen.

Omschrijving

Regionale economische samenwerking

In de afgelopen periode heeft de samenwerking in de regio Midden-Holland meer vorm en inhoud gekregen. Mede door de vervulling van het voorzitterschap van de tafel economie in Midden-Holland wil Bodegraven-Reeuwijk een bijzondere bijdrage leveren aan de samenwerking tussen de vijf gemeenten in de regio en de behartiging van de economische belangen. In 2024 gaan we door met de uitvoering van de Economische visie Midden-Holland uit 2020. Betrekken van het lokale bedrijfsleven bij het regionale programma beoogt een bijdrage te leveren aan de versterking van de economie. Daarnaast zetten we samen met het georganiseerd bedrijfsleven (OPBR) de samenwerking door in het regionale triple helixverband.

(Actie)programma economie

Bodegraven-Reeuwijk kent met verschillende ondernemersverenigingen een goed georganiseerd bedrijfsleven. Evenals in de voorgaande periode wil de gemeente samen met het georganiseerd bedrijfsleven weer verschillende opgaven gaan aanpakken en overleggen over een programmatische aanpak. Dit op basis van het met elkaar afgesproken Actieprogramma economie 2023-2026.

Duurzame economie

Acties ter verduurzaming van bedrijven en bedrijventerreinen alsmede de versterking van de klimaatadaptatie willen we samenbrengen in een meer per terrein gerichte aanpak. Ook de ontwikkeling van circulaire economie en het daarvoor benodigde ruimtegebruik zal hierin een plek moeten krijgen. Dit in samenhang met de ontwikkeling van een nieuwe en duurzame uitleg voor bedrijfshuisvesting. De kennis en deelopgaven van de verschillende disciplines (teams) binnen de gemeente en de ODMH brengen we samen in één plan van aanpak, waarbij we samenwerking zoeken met het georganiseerd bedrijfsleven (OPBR Duurzaam). Deze integrale afstemming kan een belangrijke bijdrage leveren aan de duurzaamheidsopgave. Hiervoor kan de relatiestructuur van de ondernemersverenigingen worden ingezet om samenwerking tussen de bedrijven verder vorm te geven.

Ontwikkeling door markt van bedrijventerreinen ondersteunen

In Bedrijvenvisie Bodegraven-Reeuwijk 2030-2040 is aangegeven dat er grote behoefte is aan ruimte voor bedrijfshuisvesting voor het bedrijfsleven. Het betreft hier vooral ruimte voor bestaande bedrijven om uit te breiden of om nieuwe ruimte voor lokale bedrijven die willen doorgroeien. Een uitleg voor bedrijfshuisvesting in Reeuwijk-Brug (Zoutman West) en de nieuw aangewezen uitleglocatie Rijnhoek II moeten hierin voorzien. De nieuwe bedrijventerreinen voorzien in de opvang van groei en vernieuwingsbewegingen op de overvolle bedrijventerreinen van de gemeente en moeten zorgen voor het behoud van werkgelegenheid. Daarbij zorgen ze voor compensatie in de eigen gemeente van bedrijfslocaties die door transformatie naar woningbouw aan de bestemming voor bedrijfshuisvesting zijn onttrokken. In het bijzonder moet Rijnhoek II in die behoefte voorzien. Met steun van de regio Midden-Holland is Rijnhoek II opgenomen op de lijst van regionaal te ontwikkelen bedrijventerreinen. Dit ondersteunt de aanvraag bij de provincie voor plaatsing het terrein op de 3-hectarekaart. Onderzoek naar de ruimtelijke inpassing van het terrein in de Omgevingsvisie Oude Rijnzone

geeft hieraan verdere onderbouwing om fiat te krijgen voor ontwikkeling. Beoogd wordt er in 2024 voor te zorgen dat de locatie een plek krijgt in het provinciaal ruimtelijk beleid en verder kan worden voorbereid om voor ontwikkeling in de markt te kunnen worden gezet. Voor het nieuwe terrein geldt als voorwaarde een bijdrage aan de doestelling van de RES te realiseren met dubbel ruimtegebruik voor de functie van energieopwekking. Dit vraagt een goede planmatige afstemming met de ruimtevraag voor opwekcapaciteit voor realisatie van de RES. Hiervoor is een goede planmatige aanpak nodig in afstemming met de functie van ruimtegebruik enerzijds en samenhang met het regionale en provinciale beleid voor bedrijfshuisvesting anderzijds.

Ondernemersfonds

Met de voortzetting van het Ondernemersfonds wordt gekozen voor een verdere versterking van het organiserend vermogen van de lokale ondernemersverenigingen, die in verschillende rollen als partner van de gemeente optreden. De werking van een Ondernemersfonds is echter geen eenvoudige opgave. In het voetspoor van de laatstgehouden evaluatie is vooral de relatie met de individuele ondernemers te versterken. Daarnaast is invulling gegeven aan de aansluiting van de agrarische ondernemers en de realisatie van een deelfonds sport en cultuur. In 2024 staat de volgende evaluatie van het Ondernemersfonds op de planning. Naar aanleiding hiervan wordt het gesprek gevoerd op welke wijze het Ondernemersfonds voortgezet zal worden.

Verbinden onderwijs en bedrijfsleven

In samenwerking met het georganiseerd bedrijfsleven hebben we het voornemen om verschillende arrangementen vanuit het regionale onderwijs aan te bieden aan het lokale bedrijfsleven. Samenwerking met het georganiseerd bedrijfsleven is hier van bijzonder belang. Daarnaast hebben we het voornemen om te zorgen voor een zo sterk mogelijk uitstroom van werknemers met een arbeidsbeperking naar banen in de marktsector. Samen met Ferm Werk en het bedrijfsleven wordt naar mogelijkheden hiervoor gezocht. Verder gaan we de banden met het onderwijs in de regio versterken, te beginnen met de invulling en uitbouw van de activiteiten afgesproken in het convenant over aansluiting met een Centrum voor innovatief vakmanschap (Civ) met de grootste aanbieder van vakonderwijs in de regio.

Verplaatsing supermarkt Waarder en herontwikkeling achterlaatlocatie

Dit initiatief bestaat uit twee onderdelen: De realisatie van een nieuwe supermarkt nabij de A12 en de transformatie van de huidige supermarkt (begane-grondniveau) in 10 appartementen voor jongeren en starters. In 2024 werken we verder met de ontwikkelende partij aan de realisatie van het gehele plan.

Centrumvisie Bodegraven

In 2024 starten we met de uitvoering van het centrumplan voor Bodegraven. De ambitie is om lopende projecten voor het centrumgebied en initiatieven op de middellange termijn richting te geven. Daarbij gaat het om het vinden van antwoorden voor de uitdagingen en problemen die een enkel project overstijgen en om het formuleren van oplossingen om deze in samenhang aan te pakken. De verschillende opgaves waaraan gewerkt gaat worden zijn: vitaal centrum, verblijfskwaliteit, ruimte voor wonen en de mobiliteitsopgave. Van belang is daarbij de aandacht voor samenhang en integraliteit.

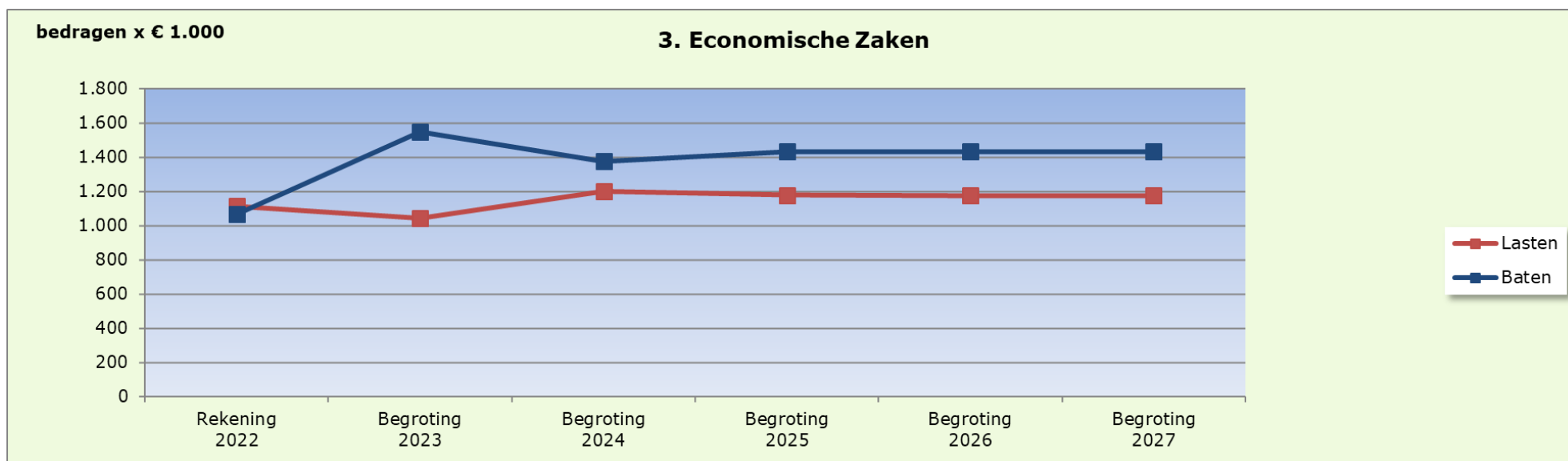
Winkelcentrum Broekvelden/Vromade en omgeving (inclusief scholen, sporthal en openbare ruimte)

Hoewel de planning voor nieuwbouw van de drie scholen in Broekvelden 2 jaar is opgeschoven naar 2028, moet de planvorming voor het gebied rond het winkelcentrum deze collegeperiode goed op gang komen. Daarmee beogen we om in Bodegraven Zuid tijdig een vernieuwd, vitaal en toekomstbestendig wijkcentrum te realiseren, waarin naast de huidige functies (onderwijs, sport, detailhandel, maatschappelijke voorzieningen en wonen) ruimte is voor extra woningen, gericht op de behoefte in de wijk.

Het financiële kader

bedragen x € 1.000

Wat mag het kosten?	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Saldo van baten en lasten						
Lasten	- 1.114	- 1.044	- 1.199	- 1.177	- 1.176	- 1.174
Baten	1.065	1.545	1.376	1.431	1.431	1.431
Totaal Saldo van baten en lasten	- 49	501	177	254	255	257
Mutatie reserves						
Lasten	-	-	-	-	-	-
Baten	-	-	-	-	-	-
Totaal Mutatie reserves	-	-	-	-	-	-
Resultaat	- 49	501	177	254	255	257

Programma 4. Onderwijs

In dit programma ligt het accent in het begrotingsjaar 2024 op de volgende onderwerpen. Bij de bepaling van de onderwerpen is aansluiting gezocht zoals die in het collegeprogramma 2023 – 2027 zijn opgenomen.

Omschrijving

Onderwijs

Er wordt onverminderd ingezet op de samenwerking met het onderwijs waar het gaat om kansengelijkheid voor het kind in onze samenleving. Samen met en in aansluiting op de mogelijkheden van het onderwijs, en andere maatschappelijke partners, krijgen kinderen met een achterstand in basisvaardigheden de mogelijkheid om aanvullend te worden ondersteund. Daarbij ligt een eerste focus op de ontwikkeling in beheersing van taal. Onderdelen als voorlezen, taalklassen en schakelklassen zoomen in op de taalontwikkeling van het (anderstalige) kind. Maar ook de aspecten van het sociaal emotioneel welbevinden van het kind voor, op en na school. Daarbij kan gedacht worden aan naschoolse huiswerkklassen maar ook inzet van beweegactiviteiten en cultureel aanbod. Het is daarbij van belang dat ouders betrokken zijn bij de (taal)ontwikkeling van hun kinderen en dat er sprake is van een ononderbroken leer- en ontwikkellijn in ondersteuning bij de bestrijding van taalachterstand. Een ontwikkeling in taal komt onvoldoende tot uiting als hier niet ook thuis aandacht aan wordt besteed of kan worden besteed. Of dat nu is in de peuterleeftijd (met behulp van het programma VVE) of in de volwassenenleeftijd (aanpak laaggeletterdheid en inburgering). Beschikbare middelen zoals vanuit onderwijsachterstanden, startblokgelijkheid en het Nationaal Programma Onderwijs worden ingezet. Voor dit onderdeel wordt tevens de samenhang gezocht bij de beleidsmatige ontwikkeling van het programma Preventie in het Sociaal Domein.

Onderwijshuisvesting

In het Integraal Huisvestingsplan Onderwijs (IHP) is school De Brug in Nieuwerbrug de eerstvolgende school die aan vervangende nieuwbouw toe is. De start van de bouw is gepland in 2024. Ook zullen de plannen voor de Da Costaschool verder vorm krijgen.

In het najaar van 2023 wordt aan de gemeenteraad een nieuw IHP ter bespreking aangeboden. In deze begroting zijn vooruitlopend daarop de gevolgen voor 2024 meegenomen. Ook is voor 2025 alvast rekening gehouden met investeringsruimte tot een bedrag van € 1,7 miljoen. In de Kadernota van 2025 kunnen de meerjarige gevolgen nader worden opgenomen en uitgewerkt. Daarbij wordt ook een relatie gelegd met de visie op gebiedsontwikkeling.

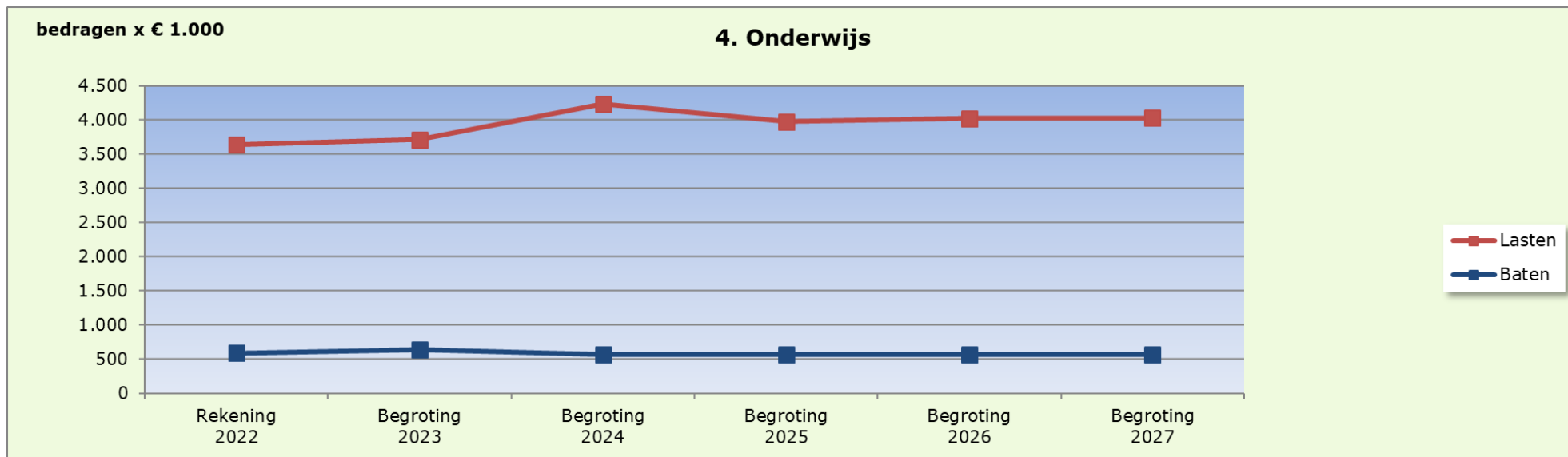
Bibliotheek

In het coalitieakkoord 'Eerlijk aan de slag' is de ambitie gesteld het door ontwikkelen van het (landelijk) concept 'Bibliotheek op school'. Het betreft de samenwerking tussen bibliotheek en scholen. De financiële positie van de bibliotheek is op dit moment zeer kwetsbaar. Samen met Waddinxveen en Zuidplas wordt bekeken op welke wijze de bibliotheek op een toekomstbestendige wijze kan blijven bestaan. De middelen hiervoor zijn echter begrensd. Specifiek in Bodegraven-Reeuwijk wordt de toekomst van de bibliotheek in samenhang bekeken met de toekomstplannen voor het Evertshuis.

Het financiële kader

bedragen x € 1.000

Wat mag het kosten?	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Saldo van baten en lasten						
Lasten	- 3.642	- 3.718	- 4.236	- 3.980	- 4.027	- 4.030
Baten	590	636	565	565	565	565
Totaal Saldo van baten en lasten	- 3.052	- 3.082	- 3.671	- 3.415	- 3.462	- 3.466
Mutatie reserves						
Lasten	-	-	-	-	-	-
Baten	-	-	-	-	-	-
Totaal Mutatie reserves	-	-	-	-	-	-
Resultaat	- 3.052	- 3.082	- 3.671	- 3.415	- 3.462	- 3.466

Programma 5. Sport, cultuur en recreatie

In dit programma ligt het accent in het begrotingsjaar 2024 op de volgende onderwerpen. Bij de bepaling van de onderwerpen is aansluiting gezocht zoals die in het collegeprogramma 2023 – 2027 zijn opgenomen.

Omschrijving

Sport

Binnen- en buitensport in beheer- en exploitatie bij Stichting Sport en Welzijn

In 2024 ligt, net als in 2023, de focus op het goed laten draaien van S en W. Onderdeel van de afspraken is dat de gemeentelijke regie wordt neergelegd bij de gemeentelijke accounthouder sport. S en W wordt verder voorzien van (on)gevraagd advies door een Verenigingsraad. Dit wordt in 2024 verder uitgerold.

In 2023 worden conform het coalitieakkoord bezuinigingen doorgevoerd. Dit zal onder andere gerealiseerd worden door in overleg met S en W waar mogelijk investeringen en groot onderhoud te herijken, waaronder de mogelijkheid om onderhoud alleen uit te voeren als dit strikt noodzakelijk is en de continuïteit van de sportbeoefening daardoor niet in gevaar komt. Ook wordt in overleg met de verenigingen onderzocht op welke wijze zij een extra bijdrage kunnen leveren in het instandhouden van de sportvoorzieningen. Daarnaast wordt met de betrokken partijen een structurele afspraak gemaakt over de indexering van budgetten.

Sportveldenzone

De visie op de Sportveldenzone is om te komen (10-jaren plan) tot een clustering van voetbal in Bodegraven aan de Broekveldselaan/Grutto (dus inclusief amoveren van de Voetbalvereniging Bodegraven). Hiervoor is een meerjarenvisie goedgekeurd door het college en de raad (2021) en is begonnen met de eerste uitvoeringsfase. De locaties aan de Groene Zoom te Bodegraven zouden op deze wijze vrij kunnen komen voor woningbouwontwikkeling. Nog dit jaar (2023) zal het capaciteitsvraagstuk van de kleedvoorzieningen integraal bekeken worden. We houden er rekening mee dat wij hieruit moeten destilleren dat wijzigende omstandigheden zoals de herstructurering van sportvelden en verenigingen en uitbreiding woningbouw een capaciteitsprobleem oplevert, vanwege veranderde voorkeuren in planning van uitvoering van de sport (zoals de gevolgen van de algemene verschuiving/clustering bij voetbal van verdeling over de zaterdag en de zondag naar alleen of allemaal naar de zaterdag (als speeldag) waarmee we ten tijde van het harmonisatietraject nog geen/onvoldoende rekening is gehouden. En waarvoor wij dan een structurele oplossing moeten vinden. Bij een objectief vast te stellen capaciteitsprobleem (velden en kleedruimten) zal dan een structurele oplossing moeten worden gevonden. Daarbij zullen ook de reeds aanwezige plannen daarvoor vanuit ESTO worden meegenomen. Effectuering wordt niet voor 2024 voorzien.

Leefstijlakkoord: gecombineerd sport- en preventieakkoord

In 2018 heeft het rijk een stap gezet om meer aandacht te besteden aan sport door met verschillende partijen een nationaal sportakkoord te tekenen. Hierna volgde ook een nationaal preventieakkoord dat zich richt op de thema's overgewicht, roken en alcoholmisbruik. Beide akkoorden zijn in de gemeente Bodegraven-Reeuwijk opgenomen in een lokale versie, waarin wordt samengewerkt tussen en met sportverenigingen, welzijnsorganisaties,

fysiotherapeuten, huisartsen, jongerenwerkers en overige partijen. Het lokale sportakkoord en lokale preventieakkoord vormen samen het leefstijlakkoord. In het kader van de middelen verbonden aan de ontwikkelingen om inwoners te stimuleren in een gezond en actief leven (SPUK GALA) heeft het lokale sportakkoord een nieuwe invulling gekregen. De losse aanvragen worden beoordeeld door een daartoe ingerichte stuurgroep die bepaalt hoe de beschikbare gelden verdeeld worden. Daarbij zijn de inhoud van de akkoorden en bijbehorende uitvoeringsagenda's leidend. Ook in 2024 wordt hieraan verdere invulling gegeven.

Sportakkoord 2024

Het Sportakkoord wordt ook over 2024 verlengd, als onderdeel van de Brede Spuk. De uitgangspunten voor 2024 zijn: het behouden en ontwikkelen van de Vitale sportsector; het bevorderen van kansengelijkheid in sporten en bewegen; het zichtbaar maken en vergroten van de maatschappelijke waarde van topsport; het stimuleren van bewegen in het dagelijks leven. Bijzondere aandacht is er op het verbeteren van de mentale gesteldheid van die jongeren, die na corona een flinke sociale achterstand hebben opgelopen.

Evertshuis

Vanuit het Evertshuis wordt een groot deel van het cultuuraanbod in onze gemeente gefaciliteerd, zowel in het Evertshuis zelf als in de diverse dorpen. Behoud van het cultuuraanbod is een prioriteit. Echter, de afgelopen jaren is ook gebleken dat het pand Bij Everts financieel moeilijk te exploiteren is. Naar aanleiding van de in 2023 geplande besluitvorming over het Evertshuis zullen we in 2024 verder uitvoering gaan geven aan de gemaakte keuzes. Op dit moment is nog niet besloten op welke wijze het toekomstige Evertshuis vorm zal krijgen.

Recreatie en cultuurbeleid

In voorbereiding van een nieuw integraal recreatie- en cultuurbeleid is gestart met een verkenning naar zaken die relevant zijn voor het integraal beleid.

De eerste conclusie uit de verkenning is dat het, in overeenstemming met de toekomstvisie, nodig is om voor een lange termijn te komen tot een goede balans tussen de betekenis van het gemeentelijk gebied voor de eigen inwoners en de aantrekkelijkheid van het gebied voor toeristisch bezoek/verblijf. Of zoals het in de toekomstvisie wordt benoemd: *"Onze gemeente is een fijne plek om te wonen, te werken en vrije tijd door te brengen. De rust van het landschap en de dynamiek van de grote steden binnen handbereik. Juist die combinatie vinden inwoners, organisaties en ondernemers waardevol. Zij vragen om het behoud en het versterken van onze bijzondere kwaliteiten en identiteit."*

Specifiek wordt dit ook over het Plassengebied benoemd: *"Het Reeuwijkse Plassengebied is een bijzonder gebied om te wonen en gelieft om te recreëren. Het gebied is de laatste jaren steeds drukker geworden. Het is echter ook een kwetsbaar gebied met grote natuurwaarden en smalle wegen. We willen de bijzondere waarden voor de toekomst behouden en versterken. Dat is ook belangrijk voor de klimaatopgave en voor onze gezondheid. Daarom is een betere balans nodig tussen natuur, recreatie, leefbaarheid en verkeer. Daar werken verschillende partijen in het plassengebied samen aan."*

Over de dorpskwaliteiten staat het gewenste behoud van kwaliteiten als volgt benoemd: *"De dorpen in het buitengebied zijn kleinschalig en hebben elk*

hun eigen karakter. We willen de dorpen vitaal houden met sterke sociale netwerken, passende woningbouw, behoud van voorzieningen en met veilige wegen, fiets- en wandelpaden.”

In de planvorming is het enerzijds nodig om mogelijk toenemende drukte goed te kunnen beheersen, anderzijds biedt het gemeentelijk gebied goede kansen om de aantrekkelijkheid te verhogen. Het verhogen van de aantrekkelijkheid staat dan in het teken van duidelijk zijn over het beoogd gebruik en dat soort gebruik goed te faciliteren voor bezoekers die de eigenheid waarderen en respecteren.

In het ontwikkel- en participatietraject van de visie voor Toerisme, Recreatie en Cultuur wordt de balans tussen het behoud en het versterken van de eigenheid en het aantrekkelijker maken van het gebied voor bezoek daarom centraal gesteld. Het traject start met het in kaart brengen van alle voor toerisme, recreatie en cultuur relevante aspecten en beoordeeld op kansen voor versterking, betere samenhang en meer thematisch structureren. Het participatietraject met samenwerkingspartners, belangengroepen en bewoners is niet alleen bedoeld als klankbord, maar heeft ook betekenis om de samenwerking tussen de verschillende initiatieven duurzaam te versterken. Gezien verwachte ontwikkelingen wat betreft de toename in gebruikersdruk en ontwikkelingen in het recreatief gedrag is dit nodig voor een gezamenlijke bescherming tegen ongewenste ontwikkelingen en voor versterking van de voor de bewoners belangrijke kwaliteiten in het eigen leefgebied.

Wat betreft de promotie, de organisatie van nieuwe initiatieven en de inzet van middelen zijn er ook kansen om deze meer met elkaar te verbinden. Regionale samenwerkingsverbanden kunnen bijdragen aan spreiding van bezoekers over een groter gebied. Daarnaast versterk je elkaar, houd je grip en kunnen kosten gezamenlijk worden gedragen.

Op dit moment is de aanbouw/nieuwbouw van het streekmuseum in volle gang. Volgens planning zal deze medio 2024 zijn afgerond. Daarna start het traject van opnieuw inrichten en herschikken van de collectie.

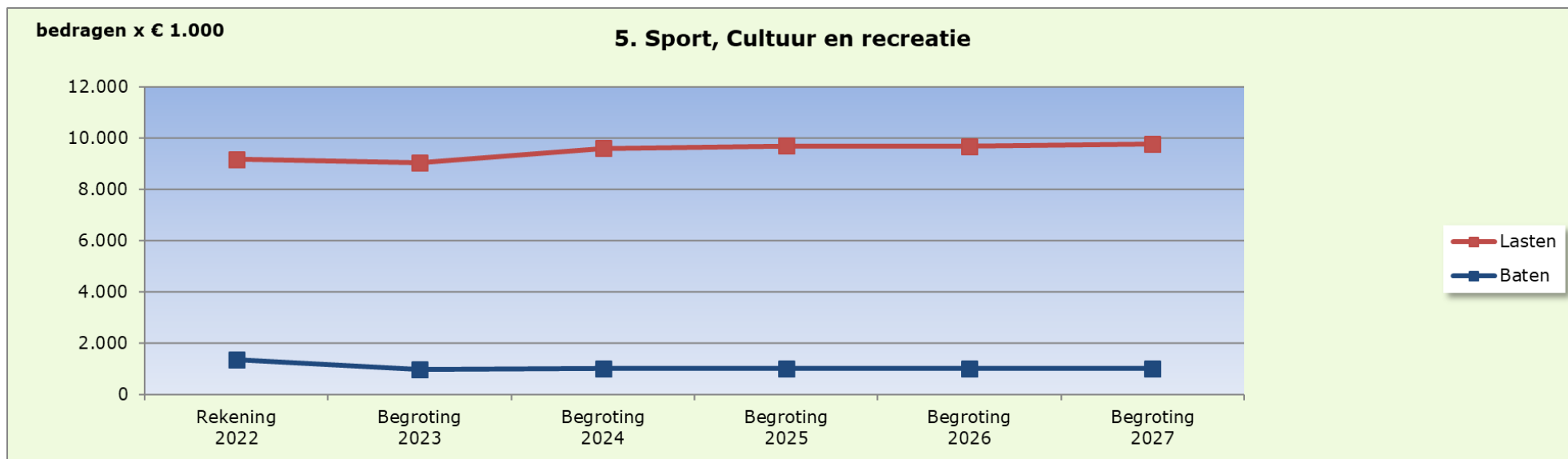
Groenalliantie Midden-Holland e.o.

De ontwikkelingen en de wensen op het gebied van recreatie nemen toe, maar zijn van wezenlijk belang voor de gezondheid en leefbaarheid van eigen burgers en mensen in de wijde omgeving. Desondanks ligt het in de rede om de bijdrage aan en de werkzaamheden van Groenalliantie (door Staatsbosbeheer) kritisch te volgen en te beoordelen op effectiviteit en efficiency. Mogelijk liggen er kansen voor optimalisatie bij gelijktijdige reductie van kosten voor beheer en onderhoud. Vergrote burgerparticipatie (vrijwilligerswerk) kan een optie zijn voor beheer en onderhoud in gebieden die zich daarvoor lenen, daarmee een reductie veroorzakend van ambtelijke uren en daarmee van kosten voor beheer en onderhoud door Staatsbosbeheer of ingehuurde derden. De financiële positie van de Groenalliantie loopt wel gevaar door de nieuwe financieringsstructuur van de provincie. Daardoor lopen de inkomsten sterk terug vanaf 2026. Dit wordt deels opgevangen door inkomsten te genereren met bijvoorbeeld de gunning van een zonnepark op de parkeerplaats van het Reeuwijkse Hout.

Het financiële kader

bedragen x € 1.000

Wat mag het kosten?	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Saldo van baten en lasten						
Lasten	- 9.183	- 9.058	- 9.601	- 9.704	- 9.695	- 9.775
Baten	1.370	976	1.014	1.014	1.014	1.014
Totaal Saldo van baten en lasten	- 7.813	- 8.081	- 8.587	- 8.690	- 8.681	- 8.761
Mutatie reserves						
Lasten	-	- 144	- 6	- 6	- 7	- 7
Baten	-	-	-	-	-	-
Totaal Mutatie reserves	-	- 144	- 6	- 6	- 7	- 7
Resultaat	- 7.813	- 8.225	- 8.593	- 8.696	- 8.687	- 8.768

Programma 6. Sociaal domein

In dit programma ligt het accent in het begrotingsjaar 2024 op de volgende onderwerpen. Bij de bepaling van de onderwerpen is aansluiting gezocht zoals die in het collegeprogramma 2023 – 2027 zijn opgenomen.

Omschrijving

Sociaal Domein

De afgelopen jaren zijn belangrijke stappen gezet om ondersteuning en zorg voor de meest kwetsbare inwoners te behouden en preventieve maatregelen zo in te zetten dat deze inwoner en samenleving versterken in hun zelfoplossend vermogen. Inmiddels is er een start gemaakt met een herijking van het lokaal beleid preventie in het Sociaal Domein. Tegelijkertijd zijn er landelijke ontwikkelingen te implementeren op het gebied van de Hervormingsagenda Jeugd, het Integraal ZorgAkkoord en het Gezond en Actiever Leven Akkoord alsmede regionale ontwikkelingen voortvloeiend uit het inkooptraject. De ontwikkelingen staan onder invloed van een gemeentebrede opdracht om te komen tot een beperking van uitgaven in verband met de gemeentelijke financiële positie. Dit maakt het noodzakelijk om (te maken) beleidsinhoudelijke keuzes integraal aan elkaar te verbinden en daarmee een basis te leggen voor de uitvoering door externe partijen zoals sociaal team, maatschappelijke (subsidie)partners, de regionale werkorganisatie en andere partners.

Een gezond en actief leven (SPUK GALA)

Het rijk heeft een centralisering en efficiencyslag per 2023 doorgevoerd op specifieke subsidies. Het betreft de inzet van zowel oude als nieuwe taken binnen het sociaal domein en verbonden domeinen. Denk bijvoorbeeld aan sport, bewegen, voeding, onderwijsachterstanden en de inrichting van de leefomgeving. Gelijktijdig worden er vanuit de Zorgwet extra middelen beschikbaar gesteld aan de regio Midden-Holland voor de uitwerking van het Integraal Zorgakkoord (IZA). Het gemeentelijke sociaal domein krijgt een prominentere rol om in samenwerking met de partijen in de zorg vorm te geven aan een actief en gezond leven van onze inwoners en doelen binnen het zorg- en sociaal domein beter bereikbaar te maken.

Centraliseren betekent dat het rijk de zeggenschap over de mogelijkheden van besteding van de middelen overneemt. Het rijk stelt doelen en voorwaarden aan de besteding van de middelen. Wij hebben in 2023 de toewijzingsbeschikking gekregen op onze aanvraag voor 2023 van € 545.000 (100%). Voor 2024 volgt de toewijzing eind december 2023. Daartoe dient een plan van aanpak worden ingediend. Daarbij komt dat we rekening moeten houden met het feit dat vanaf 2027 acht van de vijftien projecten in aanmerking komen voor voortzetting van de financiering tot een maximum van € 428.000. Omdat een deel van de middelen bestemd is voor de financiering van bestaande voorzieningen wordt met inachtneming van de kadernota 2023 in de begroting rekening gehouden met een financieel voordeel van € 200.000 over de jaren 2024 t/m 2026.

Preventieprogramma Sociaal Domein

Bodegraven-Reeuwijk zet in op een samenhangend preventiebeleid binnen het sociaal domein. Hiermee verwachten we voor de langere termijn vormen van ondersteuning en escalatie van zorg te voorkomen en meer grip op uitgaven te krijgen. Voor sturing op de lange(re) termijn is het van belang om in te zetten op een aanpak ter versterking van de samenleving waarmee (toename van) problemen kan worden voorkomen. We zijn in 2023 gestart

met de herinrichting van onze preventieve aanpak waarbij de scope van preventie wordt bepaald inclusief kaders op inhoud en financiën voor de lange(re) termijn. Dit heeft inmiddels geresulteerd in een nieuwe visie en in 2024 wordt het beleid vastgesteld dat uiteindelijk gaat bepalen wat de opdracht is van bijvoorbeeld subsidiepartners in dit domein. Daarbij dient ook rekening gehouden te worden met de taakstelling Subsidies 2025 en verder.

Maatwerkvoorzieningen Jeugd en Wmo en inkomensafhankelijke eigen bijdrage Wmo

De maatregelen die zijn ingevoerd gericht op maatwerkvoorzieningen Jeugd en Wmo zetten wij voort. Een beweging om te komen tot beheersing van kosten op verstrekking van voorzieningen op individueel niveau (korter beschikken en minder zware voorzieningen) blijft bestaan en wordt voortgezet. Een sleutelpositie in deze heeft het sociaal team dat (o.a.) toegang verleent tot de voorzieningen. In 2024 evalueren we het Sociaal Team in samenspraak met de partners, huisartsen en het onderwijs. De evaluatie zal nieuwe inzichten geven en mogelijk vragen om andere keuzes te maken, hetgeen zal leiden tot een toekomstbestendige werkwijze, binnen de gestelde financiële kaders.

De eigen bijdrage voor Wmo wordt weer afhankelijk van het inkomen van de aanvrager. Vanaf 2026 wordt het inkomen meegewogen bij de vaststelling van de hoogte van de eigen bijdrage. Dit zal per saldo een gunstig effect hebben maar vanuit het rijk wordt dit wel verrekend met de Algemene Uitkering.

Inkoop 2025

Ter ondersteuning van het inkoopproces Jeugd en Wmo 2025 hebben een marktverkenning, een regioverkenning en een verkenning met cliëntvertegenwoordigers binnen het huidige zorglandschap plaatsgevonden. Deze hebben geleid tot een regionale contourennota die de grondslag vormt voor de inkoop Jeugd en Wmo 2025. Hiermee kan gericht gestuurd worden op het type dienst (zoals hoog specialistisch, wonen, crisis) dat ingekocht wordt. De belangrijkste veranderingen die voor alle segmenten gelden zijn allereerst dat de lokale toegang blijft, maar dat de aansluiting tussen de werkwijze van de lokale toegang en de regionaal ingekochte producten wordt verbeterd. Ten tweede dat passende hulp centraal staat met een overzichtelijk zorglandschap, waarin een zekere mate van keuzevrijheid is die past bij het segment. Van aanbieders wordt verwacht dat ze inclusief werken met een open en gelijkwaardige houding. Ten derde dat inwoners die de hulp het meest nodig hebben, passende, beschikbare en toegankelijke hulp- en ondersteuning krijgen. Deze is in de kern gericht op het duurzaam om kunnen gaan met de situatie. Het geheel oplossen van het probleem is niet meer het uitgangspunt, zodat trajecten eerder kunnen worden afgerond. Voor de lichte ondersteuningsvragen is lokaal vrij toegankelijk aanbod beschikbaar. Ten vierde dat financiële beheersbaarheid wordt bereikt met sturing op de instroom, doorstroom en uitstroom. Tenslotte is van belang te noemen dat preventie bij de regionale inkoop een prominentere plaats krijgt. Dit sluit goed aan op het coalitieakkoord.

Jeugd(zorg)

We willen voorkomen dat jongeren vastlopen in deze periode door ze perspectief te bieden en activiteiten te organiseren. Samen met het jongerenwerk en andere maatschappelijke partners richten we ons de kwetsbare jongeren in de samenleving. Het jongerenwerk kan in samenwerking met maatschappelijke partners jongeren uit risicogroepen bereiken en passende hulp en ondersteuning bieden. We zetten in op meer laagdrempelige preventieve ondersteuning van jongeren op het gebied van mentale gezondheid. Tegelijkertijd willen we ook ontwikkelkansen stimuleren door maatschappelijke stagemogelijkheden aan jongeren te bieden.

Preventie- en handhavingsplan Alcohol en Drugs 2024 en verder

Uiterlijk tegen de zomer van 2024 wordt het integrale preventie- en handhavingsplan voor alcohol en drugs voorgelegd aan de gemeenteraad. Dit plan presenteert de gestelde doelen, preventie en handhavingsactiviteiten met betrekking tot alcohol- en drugsgebruik, alsmede de beoogde uitkomsten. Het plan verrijkt de bestaande handhavingsbeleid horeca en alcohol en bouwt voort op eerdere jaren van geïmplementeerde preventieve en repressieve maatregelen.

Regionale samenwerking Midden-Holland Jeugd en Wmo

De vijf gemeenten in de regio Midden-Holland hebben een structurele samenwerking binnen het sociaal domein (Wmo en Jeugdzorg). In 2023 is de ambtelijke regionale werkorganisatie geformaliseerd als opstap naar een gemeenschappelijke regeling met ingang van 2025. Doel is vooral om de versnippering in taken en verantwoordelijkheden centraal te organiseren en daarmee tot betere aansturing en besluitvorming te komen. Hierbij is gekozen voor het scheiden van regionale en lokale rollen.

Regiovisie Jeugd en Wmo

Vooruitlopend op de regionale inkoop Jeugd en Wmo 2025, en mede naar aanleiding van de bevindingen uit de tot op heden gehouden raden- en bestuurlijke bijeenkomsten, is er bijzondere aandacht voor een aantal uitgangspunten. Deze worden verder uitgewerkt richting regiovisie vanaf 2025, waaronder:

- de inwoner (in zijn sociale context) en de eigen regie staan centraal;
- inwoners wonen zo lang mogelijk zelfstandig, hebben passende ondersteuning en kunnen participeren naar vermogen, daar waar nodig met hulp uit het eigen netwerk;
- de juiste zorg en ondersteuning wordt geleverd op het juiste moment en plaats. De huidige clientbenadering gaat uit van een 'dekkend aanbod'. Onderzocht wordt wat de gevolgen zijn als deze benadering wordt vervangen door een 'passend' aanbod. Het verschil ligt erin dat een passend aanbod is gericht op wie het 'echt' nodig heeft;
- aanbieders zijn meer dan een ingekochte dienstverlener: samenwerking en eigen verantwoordelijkheid zijn cruciaal;
- het concept van positieve gezondheid biedt een gemeenschappelijke taal voor samenwerking met aanbieders en maatschappelijke partners.

Programma Sturen op kosten

In november 2020 is het (regionaal) programma Sturen op kosten Jeugd en Wmo gestart, omdat de kostenstijgingen jeugdhulp en Wmo onhoudbaar zijn en beheersing van de regionaal ingekochte maatwerkvoorzieningen meer afstemming en sturing vereisen. Dit programma loopt en wordt in 2024 voortgezet. Daarbij wordt gewerkt langs drie lijnen: 1) Sturen binnen de huidige overeenkomsten (w.o. plannen per zorgdomein, budgetplafonds, geen nieuwe aanbieders tenzij toegevoegde waarde), 2) Sturen tot 2025 met betrekking tot verlengen overeenkomsten en 3) Sturen binnen steeds strakkere kaders. Het Rijk is bezig met het herijken van de kaders en de daaraan te koppelen financiering (zoals het voornemen van VWS om een brede Specifieke Uitkering SPUK in 2023 te gaan realiseren). Realisering van het voornemen heeft gevolgen voor de regiovisie Jeugd en Wmo (zie hierboven bij 'passend' aanbod) en voor de regionale inkoop 2025. De ontwikkelingen worden scherp gevolgd zodat, indien nodig, er snel geschakeld kan worden.

Subsidiebeleid

Een nieuwe algemene subsidieverordening wordt leidend voor structurele subsidies die betrekking hebben op 2025 en verder en voor incidentele subsidies vanaf 2024. Op alle structurele subsidies (cultuur, sport, sociaal domein, economie, veiligheid, onderwijs en evenementen) is een taakstelling die over de komende jaren oploopt van 5% in 2025 naar structureel 10% vanaf 2026. Met onze subsidiepartners treden wij in overleg over noodzakelijke keuzes om invulling te geven aan de taakstelling.

In 2024 gaan we de impliciete subsidies inzichtelijk maken zodat meer transparant wordt waar we ons geld aan uitgeven. Dit geeft een basis om zorgvuldige afwegingen te kunnen maken bij wijzigingen van subsidies.

Werk & Inkomen/ Participatiewet/ Wet Inburgering/ Minimabeleid

Werk & Inkomen

De uitvoering van de Participatiewet is belegd bij de Gemeenschappelijke Regeling Ferm Werk. In 2023 is besloten tot een beleidsintensivering die voor Bodegraven-Reeuwijk een stijging van de kleine geldstroom met € 128.000,- structureel inhoudt. Deze maatregel volgde op een aanbeveling uit een onderzoeksrapport van de Groene Hart Rekenkamer. De middelen worden onder andere ingezet om de caseloads van consultants te verlagen om zo meer tijd en aandacht te hebben voor begeleiding naar werk van inwoners met een uitkering (vooral de C en D-groep).

In samenwerking met SAM Welzijn werkt de gemeente aan een zogenaamd Talentencentrum. Het initiatief is gebaseerd op het concept van The Melting Shop in Gouda. Inwoners voor wie de stap naar werk te groot is kunnen hier eerste ervaringen opdoen met het uitvoeren van arbeidsmatige activiteiten en samenwerken. Het initiatief is ook bedoeld voor statushouders die deelnemen aan de Z-route en inwoners die behoefte hebben aan ontmoeting en gezelschap. Het initiatief wordt medegefinancierd vanuit het Oranjefonds en het VSB fonds.

In 2022 heeft Ferm Werk de regeling Energietoeslag 2022 uitgevoerd. In het voorjaar van 2023 is aan rechthebbenden een eerste € 500 uitgekeerd van de regeling Energietoeslag 2023. De regeling kan verder worden uitgevoerd na vaststelling van het wetsvoorstel in beide kamers. Het is onbekend wanneer dit zal zijn.

Schulddienstverlening

De uitvoering van de schulddienstverlening is een wettelijke taak van de gemeente binnen de Wet gemeentelijke schulddienstverlening. Deze wet regelt dat mensen met (dreigende) problematische schulden bij gemeenten terecht kunnen voor onder meer advies, schuldbemiddeling of een saneringskrediet. Eind 2022 is besloten om de schulddienstverlening met ingang van 1 april 2023 anders te organiseren en onder te brengen in de gemeentelijke organisatie. Voorheen werd dit in opdracht van de gemeente uitgevoerd door Plangroep. De nieuwe werkwijze betekent: direct contact met inwoners over (advies) schulden en betalingsachterstanden (vroegsignalering van schulden), integrale intake, plan van aanpak en begeleiding, monitoring van een schulddienstverleningstraject.

Eind 2022 hebben college en raad besloten om schulddienstverlening zelf te gaan uitvoeren en de samenwerking met Plangroep te beëindigen. Hiertoe zijn begin 2023 twee schuldhulpverleners aangesteld. Dit nieuwe team Schulddienstverlening heeft een brede opdracht van het vroeg signaleren van

schulden tot het inzetten en monitoren van schuldhulpverleningstrajecten. Deze schuldhulpverleningstrajecten worden uitgevoerd door Kredietbank Nederland. Doordat de gemeente vroegsignalering van schulden nu zelf uitvoert komen alle inwoners met een betalingsachterstand op hun vaste lasten maandelijks in beeld bij team Schulddienstverlening. Deze inwoners worden actief benaderd om zo snel mogelijk een ondersteuningsaanbod te doen. Na een half jaar blijkt dat het aantal inwoners met betalingsproblemen dat bij de gemeente in beeld komt snel toeneemt. Dit komt door de actieve benadering en de vroegtijdige betrokkenheid. De werkwijze draagt eraan bij dat we vroegtijdig betrokken zijn, snel de problematiek in beeld krijgen en snel de juiste hulpverlening kunnen inzetten. Het gemeentelijk team Schulddienstverlening kijkt hierbij naar alle leefgebieden en organiseert de ondersteuning in samenwerking met het sociaal team. Hiermee wordt bredere ondersteuning geboden dan alleen bij financiële problemen. Doordat de ondersteuning zich richt op meer leefgebieden is deze duurzamer en is er minder kans op terugval.

Na 2023 houden de rijksregelingen zoals de energietoeslag op. Dit kan ertoe leiden dat dan meer inwoners financiële problemen krijgen. Daarnaast valt het op dat zich ondernemers/ZZP'ers melden met financiële problemen. Vaak omdat zij nu hun door Covid-19 uitgestelde belastingen moeten voldoen. De verwachting is dus dat de vraag naar ondersteuning gaat toenemen en de Wet gemeentelijke schuldhulpverlening kent geen afwijzingsgronden. Daarnaast is de doorlooptijd van trajecten (Wet Schuldsanering Natuurlijke Personen) vanaf 1 juli 2023 verkort van 3 naar 1,5 jaar. Ook dit kan een aanzuigende werking hebben omdat inwoners een traject van 1,5 jaar draaglijker vinden dan 3 jaar.

Komende jaren zetten we extra in op goede nazorg, ook in samenhang met de ondersteuning op andere leefgebieden. Hiermee proberen we terugval verder te voorkomen. Dit, in combinatie met dat we er door vroegsignalering vroeger bij zijn, zal naar verwachting leiden tot meer maar kortere en lichtere trajecten. Het zal dan vaker gaan om inwoners die door life-events in financiële problemen komen en door snelle en gerichte interventie vanuit de gemeente geholpen worden. In het plan wat door college en raad is vastgesteld in november 2022 is formatieruimte opgenomen voor een halve fte administratieve ondersteuning. Deze is nog niet ingezet.

Laaggeletterdheid

In 2024 wordt er verder doorgepakkt met het lokale programma Aanpak laaggeletterdheid. Ook wordt aangesloten bij het regionale plan om de inwoners die moeite hebben met basisvaardigheden te bereiken en hen te motiveren naar een vorm van taalaanbod. Hierin wordt nauw samengewerkt in de (taal)keten binnen het sociaal domein. Partners hierin zijn: bibliotheek, zorg, onderwijs, kinderopvang en het Werkgevers Servicepunt.

Wet inburgering

Met ingang van 1 januari 2022 is de nieuwe Wet inburgering van kracht. De gemeente heeft de regie in het organiseren van duale trajecten (taal en participatie). Ferm Werk speelt een belangrijke rol in de uitvoering en begeleiding van de doelgroep. De leerroutes B-1-route en Z-route worden aangeboden door NL Training, de Onderwijsroute door het Albeda College en de Erasmus Universiteit in Rotterdam. Bij inburgering wordt verbinding gemaakt met andere delen van het Sociaal Domein. Een voorbeeld hiervan is het Talentencentrum (naar voorbeeld van de The Melting Shop in Gouda) in samenwerking met SAM Welzijn. VluchtelingenWerk biedt tot hooguit 18 maanden maatschappelijke begeleiding.

In samenwerking met Ferm Werk organiseert de gemeente vanaf 2024 het project Kansrijk door Talent en Taal. Doel van het project is om statushouders extra ondersteuning en begeleiding te geven bij activering en deelname aan de arbeidsmarkt. Dit is bedoeld voor zowel statushouders

die vallen onder de oude en de nieuwe wet inburgering. Het project wordt grotendeels gefinancierd vanuit een AMIF-subsidie van het rijk. Deelnemers volgen een empowermenttraining en leren vaktaal op de werkvloer.

Verbonden partijen

Ferm Werk

Ferm Werk voert namens de gemeente Bodegraven-Reeuwijk de Participatiewet uit. Hiertoe is de verordenende bevoegdheid op het gebied van de Participatiewet (zie hierboven) gemandateerd aan Ferm Werk. In het coalitieakkoord is afgesproken te kijken naar de uitkomsten van een vergelijkend onderzoek naar de uitvoering van de Participatiewet van de Groene Hart Rekenkamer. Dit onderzoek is een benchmark over de uitvoering van de wet in de gemeenten in Regio Midden-Holland.

Hecht (nieuwe naam voor Regionale Dienst Openbare Gezondheidszorg Hollands Midden)

Hecht voert namens de gemeente de opgedragen taken als gevolg van de Wet Collectieve Preventie Volksgezondheid en de aan de gemeente opgedragen taken als gevolg van de Wet Kinderopvang uit. Ook draagt Hecht zorg voor het ambulancevervoer.

Taakstelling

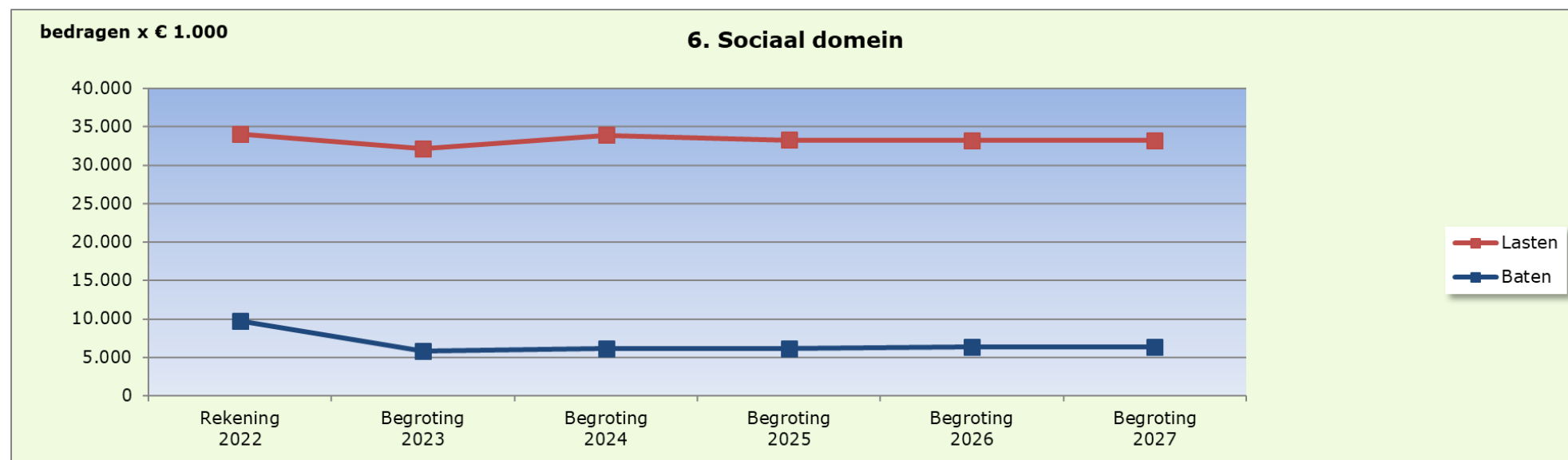
Los van alle nieuwe initiatieven en beleidsvoornemens binnen dit programma ligt er ook een nieuwe taakstelling van structureel ca. € 1,3 miljoen. voor het sociaal domein. Deze taakstelling moet in 2023 al de eerste resultaten laten zien. De financiële situatie van de gemeente vraagt hierom, maar ook de uitwerking (in financiële zin) van de Hervormingsagenda Jeugd.

Om die reden zijn we dan ook al voor de zomer van 2023 gestart met een vervolgonderzoek naar nieuwe mogelijkheden die resultaat moeten opleveren. Dit onderzoek loopt nog ten tijde van het opstellen van de begroting en eerste resultaten laten zien dat er mogelijkheden zijn, echter deze zijn vanwege gemaakte afspraken voor 2023 nauwelijks te effectueren. Op basis van de uitkomsten van dit onderzoek zullen we keuzes maken, een nieuwe manier van werken implementeren, waarbij we inzetten op grip, monitoring en sturing en we binnen de financiële kaders blijven.

Het financiële kader

bedragen x € 1.000

Wat mag het kosten?	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Saldo van baten en lasten						
Lasten	- 34.085	- 32.170	- 33.922	- 33.293	- 33.246	- 33.233
Baten	9.697	5.856	6.119	6.131	6.348	6.360
Totaal Saldo van baten en lasten	- 24.388	- 26.313	- 27.802	- 27.161	- 26.897	- 26.872
Mutatie reserves						
Lasten	-	- 500	-	-	-	-
Baten	-	-	-	-	-	-
Totaal Mutatie reserves	-	- 500	-	-	-	-
Resultaat	- 24.388	- 26.813	- 27.802	- 27.161	- 26.897	- 26.872

Programma 7. Volksgezondheid en milieu

In dit programma ligt het accent in het begrotingsjaar 2024 op de volgende onderwerpen. Bij de bepaling van de onderwerpen is aansluiting gezocht zoals die in het collegeprogramma 2023 – 2027 zijn opgenomen.

Omschrijving

Cdoke uitvoeringscapaciteit energietransitie

In 2023 is de regeling Cdoke goedgekeurd. Vanuit deze regeling is € 1.903.702 beschikbaar gesteld in de jaren 2023 tot en met 2025. Dit bedrag wordt in drie tranches uitgekeerd. In 2024 is dit bedrag € 634.567. Dit bedrag is bedoeld voor aanvullende uitvoeringscapaciteit van de energietransitie en als dusdanig geormerkt. Deze middelen zijn nodig voor het aannemen van vaste krachten voor het verder vormgeven aan het klimaat en energiebeleid. Ook zullen deze middelen gebruikt worden voor inhuur en onderzoeken om het kennisniveau en de inzichten binnen de gemeente te versterken en in het kader van een adequate op de RES taak toegeruste regionale programma/ uitvoeringsorganisatie.

De bovenstaande inspanningen zijn nodig om aan het Klimaatakkoord en het collegeprogramma van gemeente Bodegraven-Reeuwijk te voldoen. Het is nog niet zeker dat deze inspanningen voldoende zullen zijn. De raad zal hierover op de hoogte worden gehouden. De verwachting is dat na 2025 nieuwe bedragen worden uitgekeerd. De hoogte hiervan is nog niet helder.

Routekaart klimaatneutraal

We hebben ons aangesloten bij de landelijke doelstelling: Een reductie van 55% CO₂ uitstoot in 2030 met daarbij tenminste 5% extra waar haalbaar. Als organisatie stellen we een Actieprogramma Duurzaamheid op. Hierin wordt gekeken hoe we mogelijk invulling kunnen geven aan deze opgave. Voorwaarde is dat we over voldoende extra rijksmiddelen kunnen beschikken. Door middel van een klimaatcampagne stellen we de inwoners en ondernemers op de hoogte van lopende activiteiten, projecten en gemeentelijk beleid gericht op duurzaamheid. Inmiddels lopen er in onze gemeente diverse initiatieven die bijdragen aan het realiseren van een lokaal, robuust, voor inwoners en ondernemers haalbaar en betaalbaar CO₂-neutraal energiesysteem, gebaseerd op duurzame bronnen.

Denk hierbij aan:

- Verduurzamen van de gebouwde omgeving (in het kader van de wijkaanpak word actief ingezet op het oprichten en ondersteunen van buurtinitiatieven (de 'Energietransitiemakers') en om deze initiatieven te kunnen laten functioneren komt er een subsidieregeling beschikbaar);
- Verduurzamen van bedrijventerreinen (goed voor 45% van ons stroomverbruik, kans voor opwek en opslag);
- Stimuleren van de lokale productie van duurzaam gas (mestvergister initiatief, deel wijken naar hybride oplossing (=kleine warmtepomp in combinatie met een CV-ketel op duurzaam gas, in combinatie met spijt-vrije isolatie));
- Een aanbesteding voor de grootschalige opwek van duurzame stroom (via de RES, in eerste instantie gericht op zon-op-land, noodzakelijke aanvulling naast op zon-op-dak en boven parkeerplaatsen (solar parkings);
- Verkenning naar de mogelijkheden van aardwarmte (met de provincie ZH);
- Aanpak (particuliere) woningen met een slecht label (isolatieactie op D, E, F en G-labels);

- Aankomend een pilot met de verduurzaming van appartementengebouwen (VvE aanpak);
- Aankomend het opzetten van een lokale klimaatmonitor waarmee de reductie in CO2-uitstoot kan worden gevolgd.

Regionale energiestrategie (RES)

Door samenwerking op regionaal niveau worden grootschalige projecten voor opwek duurzame energie voorbereid en beleidskaders opgezet. De RES 1.0 uit 2021 krijgt zo een concreet vervolg. In de RES heeft de gemeenteraad de volgorde van de te nemen maatregelen unaniem vastgelegd. Wanneer maatregelen op termijn niet toereikend blijken te zijn voor het behalen van de opgave, verkennen we de mogelijkheden voor windenergie opnieuw. Inwoners zullen in dit geval nadrukkelijk en tijdig worden betrokken. Ook agrariërs spelen een belangrijke rol bij het opwekken van duurzame energie. Door het mogelijk maken van meervoudige bestemmingen worden zij verder gefaciliteerd een bijdrage te leveren aan de opgave. Dit onder andere door ruimte te bieden voor kleinschalige windenergie binnen kaders ter voorkoming van overlast.

Bij de verdere uitwerking van de RES vinden we het belangrijk zelf aan het roer te blijven staan. Op deze manier willen we borgen dat de opwekking van duurzame energie en het behoud van de identiteit van de natuur en het veenweidelandschap met elkaar in balans zijn. Naast de RES wordt een gemeentelijk beleidskader zon opgesteld voor het stimuleren en reguleren van zonne-energie opwek.

Energie besparen en Transitievisie warmte

Door de stijgende prijzen dreigen veel lagere en middeninkomens in financiële problemen te komen. Daarnaast valt ook veel te winnen op het gebied van onze duurzaamheidsdoelstellingen. In de transitievisie warmte zijn wijkuitvoeringsplannen opgenomen die een bijdrage kunnen leveren aan de opgaven waar we voor staan.

We starten met isolatie en energiebesparing om energiearmoede tegen te gaan en starten later de wijkuitvoeringsplannen op, zoals beschreven in de Transitievisie warmte. Isolatie resulteert in directe verlaging van de energierekening en is voor alle alternatieven voor fossiel aardgas noodzakelijk. Later gaan we aanvullende maatregelen nemen voor energiebesparing, waarbij we denken aan plannen als het opstellen en implementeren van een subsidieregeling t.b.v. het verduurzamen en isoleren van woningen en collectieve inkoopacties. De pilot wordt gefinancierd vanuit een specifieke uitkering (SPUK) vanuit het rijk. We stellen een plan van aanpak op voor het verduurzamen van het energiesysteem in gebouwde omgeving en gaan hiermee aan de slag. We betrekken hierbij zoveel als mogelijk de inwoners.

We voeren in 2024 een pilot uit voor VvE's om te kijken wat de wensen en behoeftes zijn van VvE's t.b.v. verduurzamen en isoleren van hun pand. Op basis van de pilot gaan we een gemeentebrede VvE aanpak opstellen.

WKO Weideveld

Nu de randvoorwaarden voor juridische dwang ingevuld zijn (in gebreke stelling, overleg over minimale prestatie-eisen, verstrijken redelijke termijn, verzamelen fysiek bewijs) heeft het college aan een ondersteunend advocatenbureau opdracht verstrekt en gemachtigd een bodemprocedure (en/of kort geding) te starten tegen Eteck. Naast juridische kosten is structurele inzet nodig voor contractmanagement, communicatie, monitoring, aanvullend onderzoek en advies. De kosten van deze juridische procedure worden gedekt uit de Duurzaamheidsbudgetten conform het besluit in de kadernota. We

trekken hierin nadrukkelijk samen op met de betrokken inwoners.

Vergroenen en biodiversiteit

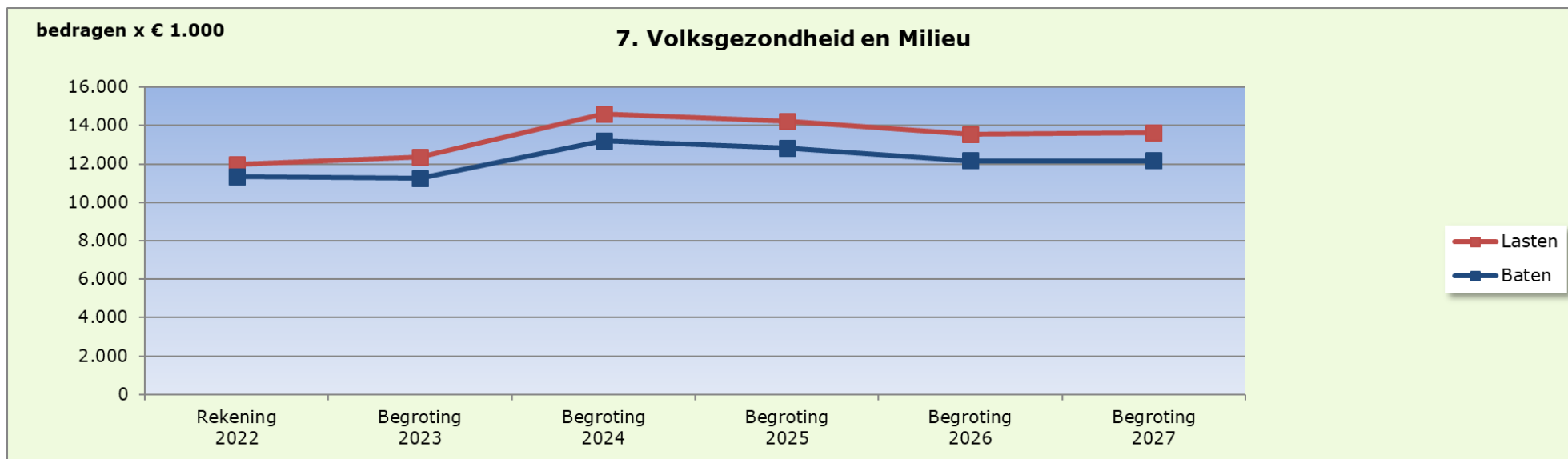
Bomen leveren een belangrijke bijdrage aan het voorkomen van hittestress en wateroverlast. Eerstgenoemde draagt bij aan de gezondheid van inwoners. Bovendien dragen bomen ook bij aan het voorkomen van klimaatverandering (klimaatmitigatie) doordat zij CO2 vastleggen. Ook vangen bomen fijnstof, stikstofoxiden en ozon af en leveren bomen een bijdrage aan biodiversiteit. We blijven investeren in nieuwe bomen, zowel in bestaande als nieuwe woonwijken, maar verleggen de focus van kwantiteit naar kwaliteit. Dit doen we door samen te werken met initiatieven en tegelijk data te benutten om de meest effectieve locaties te bepalen.

Om bomen de kans te geven groot te worden is het tevens gewenst om de bomen beter te beschermen. Momenteel hebben alleen de bomen op de monumentale bomenlijst een beschermd status (middels APV). Alle andere bomen, zowel openbaar als privaat mogen zonder meer gekapt worden, zonder herplantplicht. (Betere) boombescherming is onderdeel van het omgevingsplan en het onderhoudsplan leefomgeving.

Het financiële kader

bedragen x € 1.000

Wat mag het kosten?	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Saldo van baten en lasten						
Lasten	- 11.968	- 12.370	- 14.605	- 14.218	- 13.547	- 13.612
Baten	11.337	11.250	13.194	12.824	12.167	12.167
Totaal Saldo van baten en lasten	- 631	- 1.121	- 1.411	- 1.394	- 1.380	- 1.445
Mutatie reserves						
Lasten	-	-	-	-	-	-
Baten	-	-	50	-	-	-
Totaal Mutatie reserves	-	-	50	-	-	-
Resultaat	- 631	- 1.121	- 1.361	- 1.394	- 1.380	- 1.445

Programma 8. Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing

In dit programma ligt het accent in het begrotingsjaar 2024 op de volgende onderwerpen. Bij de bepaling van de onderwerpen is aansluiting gezocht zoals die in het collegeprogramma 2023 – 2027 zijn opgenomen.

Omschrijving

Wonen

In het addendum van 29 maart 2023 bij de woonvisie 2021 is opgenomen om bij nieuwe woningbouwprojecten het aandeel sociale huurwoningen 30% op te nemen, een aandeel van 10% middeldure huur, 10% betaalbare koop en 5% middeldure koop (tot € 355.000) beschikbaar moet zijn. In 2023 zijn de nieuwe meerjarenprestatieafspraken met Mozaïek Wonen en de Woningbouwvereniging Reeuwijk vastgesteld. Daarnaast zijn er landelijk veel ontwikkelingen nu het rijk meer regie wil voeren. Landelijk moeten er tot en met 2030 900.000 woningen worden gebouwd, waarvan 2/3 betaalbaar (250.000 sociale huurwoningen en 350.000 middeldure huur en koop tot € 355.000). Ook heeft de Provincie Zuid-Holland in het nieuwe coalitieakkoord opgenomen dat 40% van de nieuwbouwwoningen in de categorie sociale huur moet vallen. De basis voor ons woonbeleid blijft in 2024 de woonvisie uit 2021 met addendum in combinatie met de meerjarenprestatieafspraken. De ambitie is fors en er is wel reden tot zorg. Volgens de huidige prognoses blijven met name de aandelen middeldure huur en betaalbare koop met respectievelijk 4% en 2,1% tot en met 2026 ver achter bij de ambitie en ook het aandeel sociale huur blijft steken bij 24%. De gemeente zal daarom aansturen op de inzet van diverse instrumenten, zoals gebruikmaking van de KoopStartregeling of, wanneer deze definitief is geworden, het Nationaal Fonds Betaalbare koopwoningen, te kijken naar mogelijkheden om met kleinere kavels te werken, kleinere woningen te realiseren of een kalere uitvoering van de woningen. Vanwege het geringe eigen grondbezit van de gemeente is het moeilijk om de inzet van deze instrumenten af te dwingen. Daarnaast hebben we te maken met factoren waarop de gemeente geen of weinig invloed heeft zoals de oplopende bouwkosten, de stikstofproblematiek, stapeling van doelgroepen en langer zelfstandig wonen waardoor het woningtekort blijft oplopen. Om de ambitie te kunnen realiseren en de woningbouw op te kunnen voeren is samenwerking in de hele keten van groot belang. In 2024 willen wij met de partners in de gehele keten tot een verkenning komen van elkaars opgaven en problemen

Versnellen woningbouw van 180 naar 250 woningen per jaar en grondbeleid langere termijn

Het college heeft de ambitie om de woningproductie op te voeren naar gemiddeld 250 per jaar. Hiermee voorzien we in een vraag en blijven we een aantrekkelijke gemeente om te wonen en (voor) te werken. Om ook op langere termijn voldoende woningen te kunnen bouwen werken we de Toekomstvisie op onderdelen concreter uit in gebiedsvisies en plannen, te beginnen in de zogenaamde Oude Rijnzone in Bodegraven Noord. Onder andere hieruit moeten dan concrete projecten voortkomen die tot realisatie komen in de periode vanaf 2026. Voor zowel de korte als de middellange termijn zetten we zowel in op binnenstedelijke locaties als op nieuwbouw aan de randen. Dit draagt bij aan onze doelstelling 250 woningen per jaar te gaan realiseren. Daar waar marktpartijen onvoldoende voortgang maken schromen we niet de capaciteit op kansrijkere projecten in te zetten. Naast de focus op het bouwen van woningen sturen we op het beschikbaar komen van woningen voor de juiste doelgroep in een kwalitatief goede leefomgeving die toekomstbestendig is. Een belangrijk risico echter voor het realiseren van zowel de kwalitatieve als de kwantitatieve doelstellingen zijn de marktontwikkelingen waarvan de vooruitzichten op dit moment niet positief zijn.

Vanuit de financiële positie van de gemeente kiezen we vooralsnog voor een behoudende grondstrategie. We zijn zeer terughoudend met het zelf kopen van gronden ten behoeve van nieuwe woonwijken en bedrijventerreinen. We hebben op dit moment slechts zeer beperkt de mogelijkheden om financiële risico's die grondaankopen met zich meebrengen op te vangen.

Om de projecten uit te voeren en te begeleiden is ambtelijke capaciteit nodig. De komende jaren wordt er op het budget om capaciteit in te huren bezuinigd, waarvoor in de plaats dekking in subsidies wordt gezocht, zoals in de rijksbijdrage voor huisvesting Oekraïners (tijdelijk wonen).

Woonwagenstandplaatsen

In de gebiedsontwikkeling van Bodegraven Noord nemen we de realisatie van 10 tot 15 nieuwe woonwagenstandplaatsen mee. In 2024 wordt ook toewijzingsbeleid voor de woonwagenstandplaatsen opgesteld.

Tijdelijke woningen voor diverse doelgroepen (jongeren, spoedzoekers, statushouders en arbeidsmigranten)

De woningmarkt zit op slot. Woningcorporaties zien de vraag naar sociale huurwoningen toenemen, tegelijkertijd neemt het aantal mutaties in hun woningvoorraad af. Daarnaast doen steeds meer bijzondere doelgroepen een beroep op de corporaties. Vanuit het Rijk was er al een versnellingsopgave aan gemeenten. Hierover is de gemeenteraad geïnformeerd via de Raadsinformatiebrief nr. 49. Daarbovenop zijn recent de afspraken gekomen tussen rijk, de Vereniging Nederlandse Gemeenten, het Veiligheidsberaad en het Interprovinciaal Overleg om extra inzet te plegen op het realiseren van flexwoningen. De urgentie om passende huisvesting te realiseren neemt dus in rap tempo toe.

In het coalitieakkoord 2022 'Eerlijk aan de slag' is de ambitie benoemd om de woningbouwproductie op te voeren naar 250 woningen per jaar. Daarbinnen is de ambitie om op termijn zo'n 40 tot mogelijk 100 flexwoningen te realiseren.

Vooruitlopend op de vaak veel tijd kostende definitieve woningbouw willen we samen met de woningcorporaties zo snel mogelijk op één of enkele locatie(s) tijdelijke woningen realiseren voor jongeren, spoedzoekers en statushouders. Tijdelijk betekent dan 10 en zo mogelijk 15 jaar.

Vooruitlopend op een definitieve locatie in de visie voor de Oude Rijnzone worden tijdelijke standplaatsen voor woonwagens ook meegenomen bij de deze opgave. De ambitie is om de woningen en standplaatsen binnen 2 jaar te realiseren.

In dit verlengde hiervan spannen we ons in via een pilot met het bedrijfsleven voor 100 arbeidsmigranten huisvesting te realiseren. Dit is goed voor onze bedrijven, vrijkomende locaties in het centrum kunnen beschikbaar komen voor reguliere woningzoekenden én het verkleint het risico op overlast.

Monumenten en cultureel erfgoed

We blijven bestaande initiatieven uit de samenleving, zoals Hugo Kotestein, monumentenvereniging, historische vereniging en het comité Open Monumentendag waar mogelijk ondersteunen.

Omgevingswet

In 2024 zullen we extra aandacht moeten besteden aan het zo soepel mogelijk laten lopen van het werken met deze wet. Eventuele onvoorziene problemen kunnen leiden tot extra noodzakelijke inzet of vertraging van plannen. Door een gedegen voorbereiding in 2023 stellen wij echter alles in het werk dit waar mogelijk te voorkomen. De kosten voor 2026 en 2027 zijn opgenomen in lijn met het vastgestelde collegebesluit 'plan van aanpak implementatie Omgevingswet'. De komende vier jaar zullen in het teken staan van het goed leren werken met de nieuwe wetgeving. Hierdoor zorgen

we ervoor dat de invoering van de wet niet tegen ons, maar juist voor ons gaat werken. Het opstellen van een voor Bodegraven-Reeuwijk gebiedsdekkend Omgevingsplan maakt onderdeel uit van de implementatie.

Omgevingsdienst Midden-Holland (ODMH)

Op dit moment is de beantwoording van motie 4 door het team Ruimte in voorbereiding. Naar aanleiding van de toelichting op de gevolgen van de bezuiniging van de ODMH wordt deze tekst hier toegevoegd. Ten opzichte van de Kadernota is de maximale bezuiniging per jaar 2.5% i.p.v. 5% (blijkt uit overeenkomst met ODMH). Het voorstel is om het eerste jaar 2.5 % te bezuinigen op BWT en Milieu en het 2e jaar wederom 2.5% op BWT en Milieu. Ten opzichte van de Kadernota heeft dit een eenmalig nadelig effect van € 75.000,- in 2024.

Schiphol

Momenteel wordt er in samenwerking met een aantal betrokken inwoners gefocust op het beter laten vliegen van de vliegtuigen op de vastgelegde routes. Deze routes zijn gebaseerd op berekeningen die de hinder van vliegverkeer moeten tegengaan, de zogenoemde 'minimum noise departure routes'. Als vliegtuigen deze routes niet volgen, ontstaat er meer hinder dan gewenst.

Met het pleidooi om vliegtuigen langer de minimum noise departure routes te volgen willen we naar een betere balans in de leefomgeving.

In 2014 hebben wij een verzoek ingediend voor het verleggen van de startroute naar het zuiden zodat niet meer direct over de kern van Bodegraven gevlogen wordt. Dit verzoek is gehonoreerd. In de praktijk blijkt echter dat deze wijziging slechts beperkt positief effect heeft gehad. Dit komt onder andere omdat er nog steeds heel vaak van de route wordt afgeweken. Reden temeer om ons in te zetten voor het vliegen volgens de vastgelegde 'minimum noise departure routes'.

Daarnaast is vorig jaar het burgermeetnetwerk Schiphol gestart. Dit is een burgerinitiatief vanuit de gemeente Nieuwkoop waar diverse gemeenten van het Cluster Groene Hart Schiphol bij zijn aangesloten, zo ook de gemeente Bodegraven-Reeuwijk. Met dit burgerinitiatief willen gemeenten met geluidmetingen aantonen hoe groot de hinder van overvliegende vliegtuigen daadwerkelijk is. Dit geeft ook weer extra onderbouwing voor de reacties die in het kader van de ontwikkelingen rondom Schiphol, naar voren worden gebracht.

Bodegraafse Oude Rijnzone Visie

We gaan de Toekomstvisie op onderdelen concreter uitwerken in gebiedsvisies en plannen, te beginnen in de zogenaamde Oude Rijnzone in Bodegraven Noord. Hierin komen opgaven voor onder andere woningbouw, uitbreiding van het bedrijventerrein en de uitwerking van de RES opgave in samen. In Q1 2024 maken we de conceptvisie om deze vervolgens via een uitgebreid participatietraject te bespreken met het gebied. In Q2 2024 leggen we de gebiedsvisie ter vaststelling voor aan de gemeenteraad.

Landbouw en Natuur

We staan naast onze boeren om opgaven waar zij mee geconfronteerd worden te kunnen uitvoeren. Het Zuid-Hollands Programma Landelijk Gebied (ZHPLG) omvat opgaven in natuur (onder andere stikstof), water (onder andere Kaderrichtlijn Water, waarbij in 2027 de kwaliteit van alle

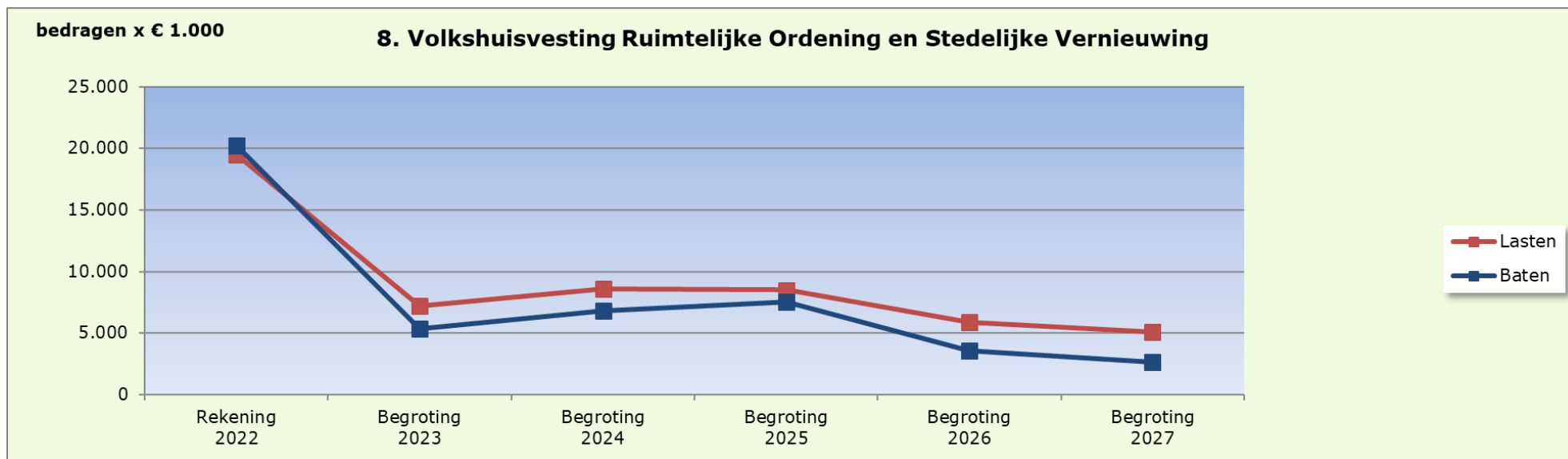
waterlichamen goed moet zijn) en klimaat (bodemdaling en CO2). Vanuit het ZHPLG werken wij samen met de agrarische sector, provincie en andere gebiedspartners in 2024 aan:

- Het uitvoeren van het gebiedsplan (toekomstperspectief) voor de Middelburg Tempelpolder;
- Het afronden van het gebiedsplan voor het buitengebied van Bodegraven Noord in kader van de Gebiedsgerichte Aanpak Nieuwkoopse Plassen
- Het uitvoeren van de plannen van de Greenport Boskoop;
- Het ondersteunen van de agrarische sector bij het maken van de gebiedsplannen in de overige gebieden van onze gemeente.

Het financiële kader

bedragen x € 1.000

Wat mag het kosten?	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Saldo van baten en lasten						
Lasten	- 19.521	- 7.185	- 8.564	- 8.490	- 5.865	- 5.104
Baten	20.227	5.336	6.818	7.532	3.586	2.626
Totaal Saldo van baten en lasten	707	- 1.849	- 1.746	- 958	- 2.279	- 2.478
Mutatie reserves						
Lasten	-	- 80	- 376	- 1.173	- 148	- 20
Baten	-	-	-	-	128	-
Totaal Mutatie reserves	-	- 80	- 376	- 1.173	- 20	- 20
Resultaat	707	- 1.929	- 2.122	- 2.131	- 2.299	- 2.498

Programma 9. Bestuur

In dit programma ligt het accent in het begrotingsjaar 2024 op de volgende onderwerpen. Bij de bepaling van de onderwerpen is aansluiting gezocht zoals die in het collegeprogramma 2023 – 2027 zijn opgenomen.

Omschrijving

Dienstverlening

In 2023 stellen we een programma dienstverlening op voor de periode 2023-2025 om aan te blijven sluiten op de organisatieontwikkeling en op landelijke ontwikkelingen zoals Open Overheid en de Wet Modernisering Elektronisch Berichten Verkeer, maar ook de introductie van het digitale rijbewijs, etc. Het gaat om de kwantiteit en kwaliteit van dienstverlening naar inwoners en bedrijven, integraal onderdeel van het programma, maar ook de ontwikkeling van onder andere teams als Klantcontactcentrum, Burgerzaken, Economie etc. Monitoring van de kwaliteit van onze dienstverlening en de tevredenheid van inwoners en ondernemers wordt vanzelfsprekend onderdeel van onze bedrijfsvoering en manier van werken.

Meetbare indicatoren

In 2023 zijn we gestart met het opstellen van indicatoren waarmee we in staat zijn de doelstellingen uit het collegeprogramma te monitoren. Dit zetten we stapsgewijs voort in 2024. Samen met het college en de raad bepalen we de precieze behoefte aan en werkwijze rondom deze stuurinformatie. Naast indicatoren op collegeniveau werken we aan meer gedetailleerde indicatoren op domein- en teamniveau. We maken hierbij een koppeling met de P&C cyclus.

Gemeentelijk vastgoed

Een financieel perspectief voor onze gemeente betekent ook een gezonde kijk op het gemeentelijk vastgoed met een sluitende begroting, een financieel gezonder beeld van de leningenportefeuille en de algemene reserve. We brengen de basis binnen het gemeentelijk vastgoed (waaronder ook de sportaccommodaties en het IHP/onderwijsvastgoed waarvoor de schoolbesturen onderhoudsverantwoordelijkheid dragen) verder op orde met een Integraal Gemeentelijk Vastgoed Plan (IGVP).

We staan effectivering van de bezuinigingsopgaven voor, met behoud van zoveel mogelijk begrip / draagvlak. Als kansen kunnen daarbij onder andere in beeld komen en worden verkend:

- 1) (multifunctioneler) ruimtegebruik (integrale aanpak, participatie)
- 2) Indexaties (overzicht updaten, basis op orde, in het ritme van looptijden contracten, maar ook reparaties)
- 3) Afstoten van panden die verliesgevend of niet meer nodig zijn (de juiste mix, terug naar wettelijke taak).

Dit betreft geen limitatieve opsomming maar een indicatieve en illustratieve opsomming.

Door de natuurlijke (vaak contractuele huur-, onderhouds-, exploitatie-, verduurzamings- en afstotings-) momenten te gebruiken en geldstromen transparanter te maken willen wij de bezuinigingsdoelstellingen elk jaar halen, met daarbij steeds ook het oog voor de toekomstige inrichting van en gevolgen voor het gemeentelijk vastgoed en de maatschappelijke opgaven waarvoor wij in Bodegraven-Reeuwijk staan. Principiële keuzes over behoud

of verkoop van panden worden aan de gemeenteraad voorgelegd. Op basis van het Integraal Gemeentelijk Vastgoed Plan (IGVP) kunnen keuzes worden gemaakt en efficiënter beheer en onderhoud worden uitgevoerd. Er wordt slim geïnvesteerd waar het kan en afgestoten waar het moet. De start van de invulling van de opdracht begint daarmee zoals overeengekomen in 2023.

Graag benadrukken wij dat de totstandkoming van een gedegen en integraal IPGV, tijd, samenwerking en afstemming vereist. De bezuinigingsopgave doorsnijdt namelijk de volledige gemeenschap en opgebouwde gemeentelijke organisatie qua beleid(skeuzes), werving, exploitatie en beheer. Dat is niet op een verantwoorde wijze los van elkaar te zien. Daarom wordt ervoor gekozen om met inachtneming van de fasering in de opdracht stapsgewijs te werk te gaan op weg naar een effectief plan dat aansluit bij de behoeften en uitdagingen van onze gemeente, de exploitanten, gebruikers en beheerders van ons vastgoed. De voortgang daarvan zal tweemaal per jaar door het college worden gemonitord en het verslag daarvan jaarlijks aan de gemeenteraad worden aangeboden.

Kosten energieverbruik gemeentelijke aansluitingen

De gemeente beheert ongeveer 350 aansluitingen zoals gebouwen, rioolgemalen, openbare verlichting etc. In 2023 is een nieuwe Europese aanbesteding inkoop elektriciteit en gas voor de inkoop van 2024 en 2025 gestart met eventuele extra optie jaren. Afhankelijk van de nieuwe contractvoorwaarden en ontwikkeling van marktarieven zal er een prijsindicatie gegeven kunnen worden van het effect op de begroting. Daarentegen zien we door de economische omstandigheden van afgelopen jaren dat het huidige budget niet toereikend is geweest en de verwachting is, omdat deze omstandigheden nog weinig zijn veranderd, dat dit budget verhoogd moet worden met een substantieel bedrag van € 250.000. Dit bedrag is tot stand gekomen met een doorberekening van de inkomende facturen van Q1 2023 en rekening houdend met de jaarafrekening 2022.

Midterm review coalitieakkoord / collegeprogramma

Vanwege de economische en maatschappelijk dynamische ontwikkelingen is bij het opstellen van het collegeprogramma besloten om ongeveer halverwege de collegeperiode een mid-term review op te stellen. Doel is om zowel te evalueren of we op de goede weg zijn met de doelstellingen uit het collegeprogramma, als dat we waar nodig het collegeprogramma willen actualiseren. In Q2 van 2024 delen wij onze mid-term review met de raad.

Dorps- en wijkteams

De dorpsvisies zijn in lijn met de toekomstvisie. Deze documenten zijn respectievelijk aangenomen en vastgesteld door de gemeenteraad. We gaan met de dorps- en wijkteams in overleg over de wijze waarop regie kan worden gevoerd over de visies en de samenwerking met de gemeente hierbinnen. Dit ook in het kader van het afgesloten convenant. We maken in de gesprekken met de teams de verbreding naar het thema veiligheid en sociale cohesie. Wat mag er in een dorp of wijk van elkaar verwacht worden en hoe kun je elkaar helpen? Wat is er nodig om verder uitvoering te geven aan de dorpsvisies? Wat wordt hierin van de gemeente verwacht en welke energie en kwaliteit is er in de dorpen zelf aanwezig? Een intentieverklaring is door alle dorps- en wijkteams ondertekend.

Participatie

Er ligt al veel. Zo is er de Participatieverordening, die beschrijft hoe we willen participeren op vraagstukken en opgaven. In de gemeenschappen is veel kennis en betrokkenheid. We benaderen inwoners thema-specifiek (denk aan een onderwerp als verduurzaming) om mee te denken in vraagstukken waar we voor staan.

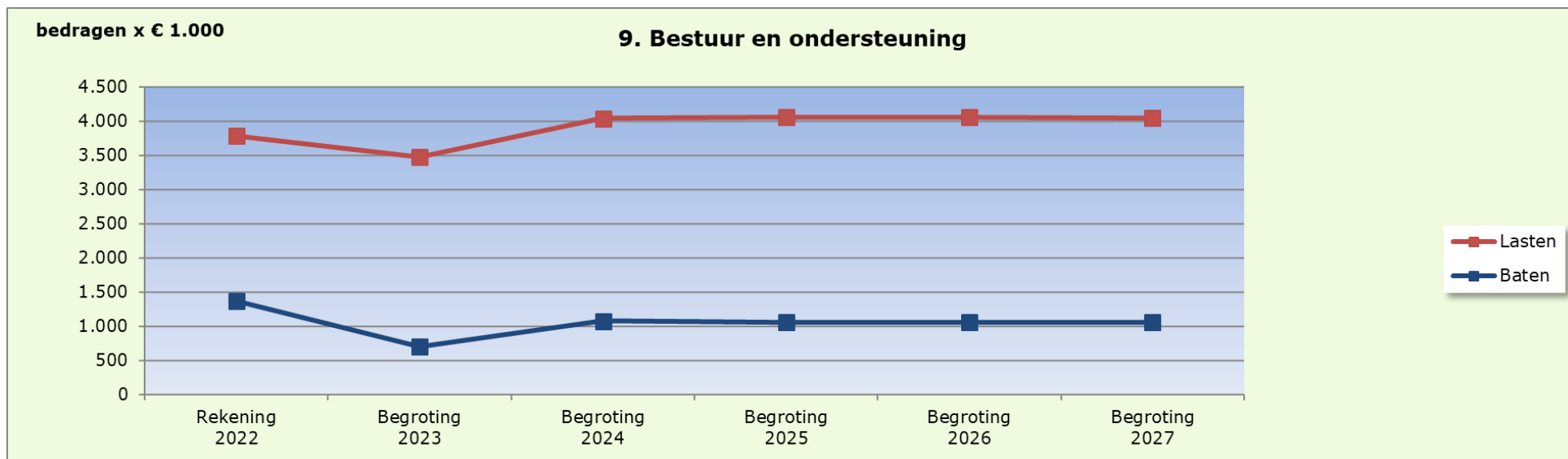
Verkenning toekomst regionale samenwerking

In 2024 verkennen we verdergaande regionale samenwerkingen en/of uitbestedingsmogelijkheden om meer efficiencyvoordelen te behalen. Ambtelijke inzet en expertise wisselen we nu al uit waar dit slimmer en efficiënter/effectiever is. Uitgangspunt is hierbij wel dat we ook onderdeel zijn van Midden-Holland en dit in de toekomst ook willen blijven.

Het financiële kader

bedragen x € 1.000

Wat mag het kosten?	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Saldo van baten en lasten						
Lasten	- 3.780	- 3.476	- 4.039	- 4.061	- 4.058	- 4.046
Baten	1.372	706	1.075	1.054	1.054	1.054
Totaal Saldo van baten en lasten	- 2.409	- 2.770	- 2.965	- 3.008	- 3.004	- 2.992
Mutatie reserves						
Lasten	-	-	-	-	-	-
Baten	-	450	-	-	-	-
Totaal Mutatie reserves	-	450	-	-	-	-
Resultaat	- 2.409	- 2.320	- 2.965	- 3.008	- 3.004	- 2.992

Programma 10. Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien

In dit programma ligt het accent in het begrotingsjaar 2024 op de volgende onderwerpen. Bij de bepaling van de onderwerpen is aansluiting gezocht zoals die in het collegeprogramma 2023 – 2027 zijn opgenomen.

Omschrijving

Aanpassen systematiek toerekenen loonkosten en overhead

In de begroting 2023 is een aanzet gemaakt om de toerekening van loonkosten en overhead aan investeringen en grondexploitaties terug te dringen. Die afhankelijkheid belooft al jaren een bedrag van circa € 3 miljoen en wordt in deze begroting teruggebracht naar een bedrag van € 1,5 miljoen. Aanvankelijk was het zelfs de bedoeling om met ingang van 2024 deze afhankelijkheid volledig tot nihil terug te brengen. Dat wordt echter niet wenselijk geacht. Het is immers redelijk en algemeen aanvaard om een bepaald bedrag aan loonkosten en overhead toe te rekenen aan grondexploitaties en investeringen. In afwijking van het vorig jaar geuite voornemen wordt in deze begroting nog steeds rekening gehouden met een toerekening van loonkosten en overhead aan investeringen en grondexploitaties. Daarbij wordt uitgegaan van een toerekening van 9% zoals in veel andere gemeentes ook gebruikelijk is.

Algemene uitkering uit het gemeentefonds

Op basis van de 'trap op – trap af methodiek' ontvangt de gemeente een veel hogere algemene uitkering uit het gemeentefonds. In het licht van ons financieel herstel is dat een positieve ontwikkeling. Tegelijk moet daarbij ook worden vermeld dat hier het gevaar schuilt dat, op het moment dat het rijk daadwerkelijk overgaat tot bezuinigen (en dus de geldkraan naar de gemeenten ook een stukje wordt dichtgedraaid), verdergaande bezuinigingen nodig zullen zijn om zo'n tegenvaller het hoofd te kunnen bieden. Niemand kan in de toekomst kijken, maar de kans hierop is duidelijk groter geworden. Daarom is voor de jaren 2026 en 2027 rekening gehouden met een neerwaartse bijstelling van € 600.000 (circa 1%) en wordt daarom met de nodige spanning uitgekeken naar de volgende meicirculaire.

Hervormingsagenda Jeugd 2022-2028

Het ministerie van VWS, zorgaanbieders, cliënten(vertegenwoordigers), professionals en de VNG hebben samen de Hervormingsagenda Jeugd 2022-2028 opgesteld omdat het huidige jeugdstelsel niet houdbaar is. De Hervormingsagenda Jeugd komt voort uit de bestuurlijke afspraken die de VNG en het rijk op 2 juni 2021 over de jeugdhulp hebben gemaakt. Hierbij is de uitspraak van de Commissie van Wijzen het uitgangspunt. De Hervormingsagenda Jeugd moet leiden tot verbetering van de hulpverlening en een financieel beheersbaar en duurzaam jeugdstelsel. Ondertussen is een onderhandelingsakkoord bereikt die op 14 juni wordt voorgelegd aan de ALV. De Commissie van Wijzen heeft in haar uitspraak van mei 2021 vastgesteld dat een besparingspotentieel van circa 1 miljard euro vanaf 2027 haalbaar moet zijn. Dit vormt de financiële doelstelling van de agenda, op basis van de afgesproken maatregelen. Daarbij is door partijen vastgesteld dat er voor een bedrag van 650 miljoen euro overeenstemming bestaat over de mogelijke haalbaarheid van de maatregelen. Voor de overige circa 380 miljoen euro is de raming van een aantal voornemens en maatregelen met meer onzekerheden omgeven, zowel voor wat betreft de opbrengst alsmede de uitharding. Het rijk stelt daarvoor met ondersteuning van de gemeenten een nadere afbakening van de reikwijdte van de Jeugdhulpplicht vast. Dit dient in belangrijke mate het laatste deel van de besparing te realiseren.

Aangezien in de praktijk moet blijken wat het reële potentieel van de maatregelen is, is afgesproken dat het aan de deskundigencommissie is te oordelen over de vraag welke partij de verantwoordelijkheid draagt voor het dekken van eventuele tekorten. Voor de verwerking in de gemeentelijke begroting raadt de VNG aan de bedragen, zoals gebruikelijk, over te nemen zoals deze zijn c.q. worden gepresenteerd in de gemeentefonds circulaires. De meicirculaire laat voor de jaren 2024 en 2025 met betrekking tot de Hervormingsagenda een positief effect zien. Dit effect is echter nog "fragiel" en wordt mogelijk nog bijgesteld. Bovendien kunnen zich nog aanspraken voordoen die een beroep doen op deze compensatie. Gezien al deze onzekerheden stellen wij voor om dit bedrag in programma 10 (Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien) apart te zetten (voorzichtigheidsprincipe), zodat dit zo nodig als dekking kan worden ingezet. Via de reguliere P&C producten zullen wij dit budget monitoren. Voor bestedingen ten laste van deze post zullen wij u zo nodig voorstellen doen. Overigens staat deze compensatie los van de te realiseren bezuinigingen op dit onderdeel.

Verbonden partijen – BSGR

De BSGR is in 2009 opgericht als samenwerkingsverband tussen het Hoogheemraadschap van Rijnland en de gemeenten Leiden, Gouda, Oegstgeest, Voorschoten, Wassenaar en Zoeterwoude. In 2013 zijn de gemeenten Bodegraven-Reeuwijk en Katwijk toegetreden en later ook nog de gemeenten Waddinxveen, Leiderdorp en Velsen.

De activiteiten van de BSGR richten zich op beleidsadviesing, heffing en invordering van gemeentelijke en waterschapsbelastingen en op de uitvoering van de Wet WOZ. Tussen de BSGR en haar deelnemers is afgesproken dat onderzoek naar de mogelijkheden van uitbreiding van dat takenpakket voortdurend aandacht heeft. Daarbij moet echter wel sprake zijn van taken gerelateerd aan belastingen en/of WOZ.

De gemeente Bodegraven-Reeuwijk heeft naast de uitvoering van de Wet WOZ (taxatie, versturen WOZ-beschikkingen en bezwaarafhandeling) ook de heffing en invordering van de OZB, de rioolheffing, de reinigingsheffingen, de toeristenbelasting, de forensenbelasting, de precariobelasting en de bouwleges aan de BSGR overgedragen. Jaarlijks gaat het daarbij om een bedrag van bijna € 25 miljoen. Daarnaast verzorgt de BSGR ook de afhandeling van de kwijtscheldingsverzoeken.

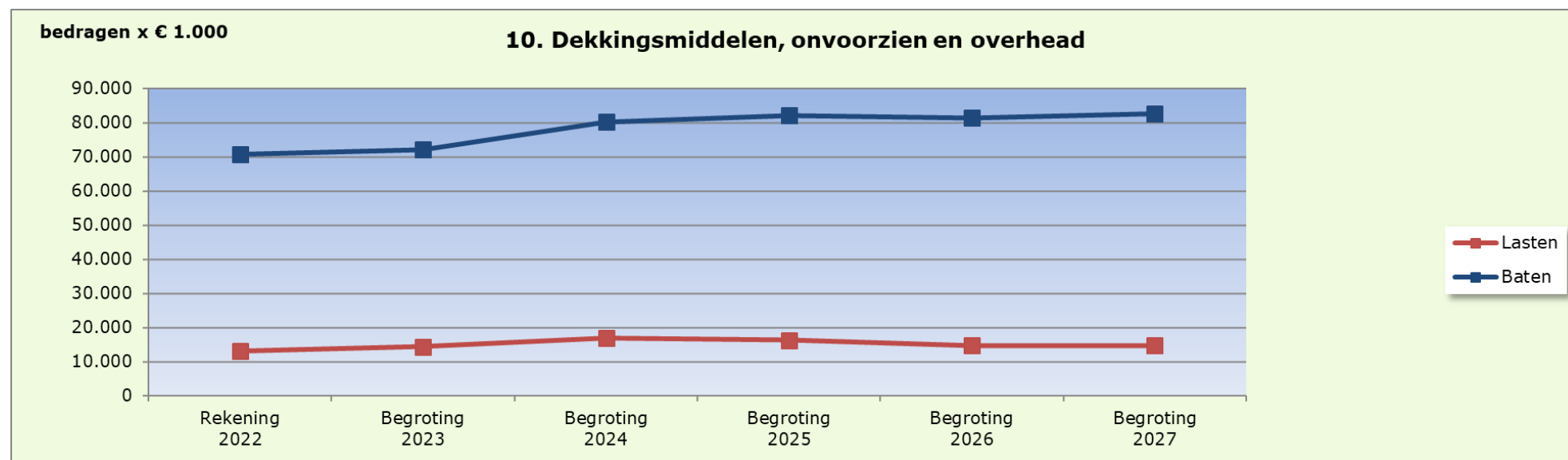
De gemeente Bodegraven-Reeuwijk betaalt jaarlijks een deelnemersbijdrage aan de BSGR, die voor 2024 is begroot op iets meer dan € 736.000. Dit bedrag is gebaseerd op een prognose van de door de gemeente bij de BSGR in 2024 af te nemen producten. De kosten daarvan worden berekend aan de hand van een kostprijscalculatiemodel dat in 2018 is ingevoerd als basis voor de kostenverdeling tussen de deelnemers. De kosten staan onder druk door een toename van het aantal bezwaarschriften tegen de WOZ-waarde.

Het jaar 2024 staat voor de BSGR net als de voorgaande jaren in het teken van het behoud van de ISAE-certificering (de BSGR is ook nu nog steeds de eerste en enige belastingorganisatie die al tien jaar dit internationaal erkende kwaliteitspredicaat in haar bezit heeft), onderzoek naar verdere groei door opschaling van het aantal deelnemers of samengaan met een ander belastingkantoor, de mogelijke herziening van het gemeentelijk belastinggebied en het belastingstelsel van de waterschappen, de verdere ontwikkeling van de software richting de cloud, de verdere ontwikkeling en het beheer van de basisregistraties en de ontwikkelingen rondom een samenhangende objectenregistratie en een verdere verbetering van de dienstverlening.

Het financiële kader

bedragen x € 1.000

Wat mag het kosten?	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Saldo van baten en lasten						
Lasten	- 13.108	- 14.317	- 16.912	- 16.219	- 14.691	- 14.696
Baten	70.646	72.004	80.126	82.077	81.291	82.561
Totaal Saldo van baten en lasten	57.538	57.687	63.213	65.858	66.601	67.865
Mutatie reserves						
Lasten	-	- 2.255	- 3.322	- 6.548	- 7.121	- 7.692
Baten	-	-	-	-	-	-
Totaal Mutatie reserves	-	- 2.255	- 3.322	- 6.548	- 7.121	- 7.692
Resultaat	57.538	55.432	59.891	59.310	59.479	60.173

Het hierboven gepresenteerde saldo van baten en lasten kan als volgt gespecificeerd worden opgenomen.

bedragen x € 1.000

Algemene dekkingsmiddelen, onvoorzien en overhead	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Algemene dekkingsmiddelen				
0.5 Treasury	899	860	1.084	1.246
0.61 OZB woningen	8.263	8.209	8.206	8.209
0.62 OZB niet-woningen	5.145	5.181	5.180	5.181
0.64 Belasting overig	11	11	11	11
0.7 AU+overige uitkeringen gemeentefonds	62.013	64.006	63.116	64.543
Totaal Algemene dekkingsmiddelen	76.332	78.268	77.598	79.191
Onvoorzien				
0.8 Overige baten en lasten	- 1.623	- 691	508	308
Totaal Onvoorzien	- 1.623	- 691	508	308
Overhead				
0.4 Overhead	- 11.478	- 11.702	- 11.487	- 11.615
Totaal Overhead	- 11.478	- 11.702	- 11.487	- 11.615
Vennootschapsbelasting				
0.9 Vennootschapsbelasting	- 18	- 18	- 18	- 18
Totaal Vennootschapsbelasting	- 18	- 18	- 18	- 18
Totaal	63.213	65.858	66.601	67.865

Voor de vennootschapsbelasting is geen raming opgenomen. De gedachte hierachter is dat eventueel te betalen vennootschapsbelasting wordt veroorzaakt door winsten in de grondexploitaties. Een in enig jaar te betalen bedrag aan vennootschapsbelasting wordt in datzelfde jaar direct gedekt door een beschikking over de reserve grondexploitatie. Daarmee is er voor de begroting geen budgettair effect.

Op basis van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) dient inzicht te worden verstrekt hoe het bedrag van de overhead tot stand is gekomen. In onderstaande tabel is dat inzichtelijk gemaakt.

bedragen x € 1.000

Specificatie 0.4 Overhead	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Totaal van de lasten	- 12.524	- 12.747	- 12.443	- 12.571
Totaal van de baten	56	56	56	56
Per saldo lasten	- 12.468	- 12.692	- 12.387	- 12.515
<u>Toegerekend aan:</u>				
Investerings	700	700	700	700
Grondexploitatie	145	145	100	100
Voorzieningen	145	145	100	100
Totaal toegerekend	990	990	900	900
Netto lasten 0.4 overhead	- 11.478	- 11.702	- 11.487	- 11.615

Hierbij wordt opgemerkt dat netto lasten van de overhead niet per programma worden toegerekend, maar in één bedrag in dit programma worden opgenomen.

Deel C: Paragrafen

Paragraaf 1 – Lokale heffingen

Wat is het doel van deze paragraaf?

Deze paragraaf geeft een overzicht op hoofdlijnen van de diverse gemeentelijke belastingen, heffingen en rechten die bij de diverse programma's in de programmabegroting geraamd zijn. In het kort geven we aan welk beleid we in het begrotingsjaar gaan voeren ten aanzien van de lokale heffingen. Het lokale beleid is vastgelegd in de belastingverordeningen. Verder is een overzicht opgenomen van de geraamde opbrengsten, wordt aandacht besteed aan de lokale belastingdruk en aan het kwijtscheldingsbeleid.

Doelstellingen

1. Heffing van gemeentelijke belastingen conform de wettelijke regelingen en de door de raad vastgestelde tarieven.
2. De opbrengsten van de belastingen en rechten moeten kostendekkend zijn.
3. Kwijtschelding aan die belastingplichtigen die over onvoldoende financiële middelen beschikken om te betalen.
4. Uitvoering van de Wet WOZ conform de wettelijke bepalingen en de door de Waarderingskamer vastgestelde normen.

Activiteiten om deze doelstellingen te bereiken

Doelstelling 1:

- 1.1 Voor alle heffingen wordt aan de raad voorgesteld om een nieuwe verordening voor 2024 vast te stellen.
- 1.2 De uitvoering van de taken in het kader van de heffing en invordering van de onroerende-zaakbelastingen, de afvalstoffenheffing, de reinigingsrechten, de rioolheffing, de toeristenbelasting, de forensenbelasting, de precariobelasting en de leges omgevingsvergunningen is overgedragen aan de Belasting Samenwerking Gouwe-Rijnland (BSGR) uit Leiden.
- 1.3 Ook de afhandeling van de bezwaren tegen de diverse aanslagen gemeentelijke belastingen wordt door de BSGR uitgevoerd. Afhandeling moet geschieden binnen de daarvoor geldende wettelijke termijn. Zowel de Wet WOZ (artikel 30 lid 9) als de gemeentewet (artikel 236 lid 2) geven, in afwijking van artikel 7:10 van de Awb, aan dat uitspraak moet worden gedaan in het kalenderjaar waarin het bezwaarschrift is ontvangen. Dit betekent dus uitspraak doen vóór 31 december 2024. Uiteraard wordt in de meeste gevallen eerder uitspraak gedaan en niet tot de uiterste datum gewacht.

Doelstelling 2:

- 2.1 Uitgangspunt is dat de tarieven voor de belastingen en rechten de voor 2024 verwachte koopkrachtontwikkeling volgen en daarom met 4,2% worden verhoogd. Deze verhoging geldt uiteraard niet voor die tarieven die kostendekkend moeten zijn. Deze worden afzonderlijk berekend.
- 2.2 Op verzoek van de raad heeft het college een notitie kostendekkendheid opgesteld die besproken is in de vergadering van de commissie Bestuur en Financiën van 12 april 2023. Naar aanleiding van die bespreking heeft het college toegezegd om bij de begroting en de belastingverordeningen 2024 met voorstellen te komen voor:

- het verlagen van de kosten door een verlaging van het service- en onderhoudsniveau;
 - het verhogen van de opbrengsten door:
 - a. het (geleidelijk) verhogen van de tarieven voor de grafrechten;
 - b. het verhogen van de tarieven voor de liggelden.
- Uitgangspunt is een structureel voordeel van € 50.000 per jaar.

Doelstelling 3:

- 3.1 Ook de uitvoering van de kwijtschelding van de onder doelstelling 1.2 genoemde heffingen wordt door de BSGR verzorgd. Uiteraard mag de gemeente wel de daarbij te hanteren kwijtscheldingsnorm bepalen. De Gemeente Bodegraven-Reeuwijk hanteert een kwijtscheldingsnorm van 100% van het bijstandsniveau. Dit is het maximale percentage dat de gemeente volgens de wet mag hanteren.
- 3.2 Bij personen met een bijstandsuitkering worden de gebruikersheffingen automatisch kwijtgescholden. Niet bijstandsgerechtigden met een inkomen op bijstandsniveau kunnen op verzoek voor kwijtschelding in aanmerking komen.

Doelstelling 4:

- 4.1 De uitvoering van de taken in het kader van de Wet waardering onroerende zaken (WOZ) is overgedragen aan de Belasting Samenwerking Gouwe-Rijnland (BSGR) uit Leiden.
- 4.2 In het kader van de Wet WOZ wordt het complete onroerende zaken bestand door de BSGR opnieuw gewaardeerd naar het prijspeelniveau 1 januari 2023.
- 4.3 De beschikkingen worden door de BSGR begin 2024 verstuurd. De nieuw vast te stellen waardes, die o.a. als grondslag dienen voor de gemeentelijke onroerende-zaakbelastingen, zullen voor een periode van één jaar gelden. Al sinds 2007 worden de WOZ-waardes namelijk jaarlijks vastgesteld.
- 4.4 Ook de afhandeling van de bezwaren tegen de WOZ-beschikkingen wordt door de BSGR uitgevoerd. Ook hier geldt weer dat afhandeling moet geschieden binnen de daarvoor geldende wettelijke termijn en dus uiterlijk vóór 31 december 2024.

Overzicht tarieven per belasting/heffing/recht

Onroerende-zaakbelastingen (OZB)

Voorgesteld wordt om de opbrengst van de OZB met de algemene inflatiecorrectie van 4,2% te verhogen. Verder wordt voorgesteld om het tarief voor de niet-woningen met 12,5% extra te verhogen, zoals afgesproken in het collegeprogramma. Daarnaast heeft de BSGR aangegeven dat er in 2024 bijna € 90.000 meer aan deelnemersbijdrage zal worden gevraagd dan oorspronkelijk was aangegeven en waarvan dus bij het vaststellen van onze Kadernota is uitgegaan. Reden voor die hogere bijdrage is dat er in 2023 bijna 2,5 keer zoveel bezwaarschriften zijn ontvangen als het jaar daarvoor en naar aanleiding daarvan een fors hoger bedrag aan uit te keren proceskostenvergoedingen wordt verwacht. Een groot deel van die extra kosten zal in 2024 vallen. Om nu deze extra bijdrage aan de BSGR op te kunnen vangen, wordt voorgesteld om de OZB voor woningen éénmalig met 1% extra te verhogen. Dit omdat wordt aangenomen dat door extra maatregelen die het rijk, in het kader van het belastingplan 2024, van plan is te nemen de hoogte van het bedrag aan uit te keren proceskostenvergoedingen in 2025 weer ruim lager zal zijn. Reden om de nu voorgestelde éénmalige extra verhoging van 1% alleen bij het tarief voor de woningen toe te passen ligt besloten in het feit dat de extra bezwaren die door de no-cure-no-pay bureaus zijn ingediend vrijwel allemaal betrekking hebben op woningen. Het ligt dan voor de hand

om de dekking voor de extra kosten ook binnen deze categorie te zoeken. Per saldo stijgt het tarief voor de woningen dan met 5,2% en het tarief voor de niet-woningen met 16,7%.

Het bovenstaande betekent echter niet dat de voor 2023 vastgestelde tarieven zonder meer met de genoemde percentages kunnen worden verhoogd. Om tot een goede tariefberekening te komen zullen eerst 2 tussenstappen genomen moeten worden:

1. herberekening van de tarieven voor 2023 aan de hand van de definitieve cijfers omtrent de waardeontwikkeling tussen 1 januari 2021 en 1 januari 2022: een verordening OZB moet altijd vóór 1 januari van het belastingjaar worden vastgesteld. Op dat moment zijn de definitieve cijfers omtrent de WOZ-waardeontwikkeling echter nog niet bekend. Daarom wordt bij het berekenen van de tarieven uitgegaan van een prognose. Dat kan dus betekenen dat de tarieven, als de definitieve cijfers omtrent de waardeontwikkeling afwijken van de prognose, iets te laag of te hoog worden vastgesteld. En als deze te hoog of te laag vastgestelde tarieven dan weer als basis dienen voor de tarieven van het jaar daarop, dan blijft die te hoge of te lage tariefstelling bestaan. Aan de raad is daarom toegezegd om eenmaal vastgestelde tarieven eerst te herberekenen aan de hand van de definitieve cijfers omtrent de waardeontwikkeling en deze herberekende tarieven dan als basis te laten dienen voor het jaar daarop.
2. correctie van de voor 2023 herberekende tarieven aan de hand van de waardeontwikkeling tussen 1 januari 2022 en 1 januari 2023. Begin 2024 zullen door de BSGR nieuwe WOZ-waardes worden vastgesteld, die als grondslag zullen dienen voor de OZB. Deze nieuwe WOZ-waardes worden vastgesteld naar het prijspeilniveau van 1 januari 2023. Voor 2023 golden als grondslag voor de OZB nog WOZ-waardes die waren vastgesteld naar het prijspeilniveau 1 januari 2022. De voor 2023 vastgestelde of herberekende tarieven moeten daarom worden gecorrigeerd voor de gemiddeld opgetreden waardestijging (of -daling) die tussen 1 januari 2022 en 1 januari 2023 heeft plaatsgevonden. Wanneer een dergelijke correctie niet zou worden toegepast en de voor 2023 vastgestelde of herberekende tarieven met 5,2% en 16,7% zouden worden opgehoogd, zouden bij een stijging van de WOZ-waarde te hoge tarieven worden vastgesteld en zou de opbrengst van de OZB dus meer stijgen dan nu wordt voorgesteld.

Vergelijking van de tarieven voor 2024 met die van 2023, uitgaande van een verhoging met 5,2% voor de woningen en 16,7% voor de niet-woningen, geeft dan het volgende beeld:

Onroerende zaak belasting - tarieven	Begroting 2023 (vastgesteld)	Begroting 2023 (gecorrigeerd)	Begroting 2024
Woningen - eigenaar	0,1260%	0,1242%	0,1307%
Niet-woningen - gebruiker	0,5922%	0,5862%	0,6774%

Opmerking verdient nog wel het volgende: bovengenoemde berekeningen zijn gebaseerd op een indicatie met betrekking tot de waardeontwikkeling. De kans is daardoor aanwezig dat de tarieven voor 2024 in verband met de definitieve cijfers omtrent de ontwikkeling van de WOZ-waardes moeten worden bijgesteld. In het kader van de vaststelling van de Verordening OZB in december 2023 wordt u hierover nader geïnformeerd.

Toeristenbelasting

Voorgesteld wordt om de opbrengst van de toeristenbelasting met de algemene inflatiecorrectie van 4,2% te verhogen. Verder is bij de vaststelling van de Kadernota afgesproken om de toeristenbelasting nog met 5% extra te verhogen. Per saldo stijgen de tarieven dan met 9,2%.

Vergelijking van de tarieven voor 2024 met die van de twee voorgaande jaren geeft dan het volgende beeld:

Toeristenbelasting - tarieven	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024
Algemeen tarief	€ 3,15	€ 3,65	€ 4,00
Hotels en pensions	€ 2,35	€ 2,75	€ 3,00
Vakantieparken	€ 2,00	€ 2,35	€ 2,55
Campings en b&b's	€ 1,60	€ 1,85	€ 2,00

Ondanks deze verhogingen is de verwachting dat zonder aanvullende maatregelen in 2024 de begrote opbrengst niet zal worden gerealiseerd. Deels wordt dat veroorzaakt doordat het aantal overnachtingen op het recreatiepark van Landal wat te hoog was ingeschat, maar deels ook doordat in de verordening een vrijstelling van toeristenbelasting voor asielzoekers is opgenomen en in het Gr8-hotel in Bodegraven een grote groep jongere asielzoekers is gehuisvest. Daarvoor wordt dus geen toeristenbelasting betaald. Het college stelt daarom voor om de vrijstelling van toeristenbelasting voor asielzoekers die door het COA worden gehuisvest te laten vervallen.

Precariobelasting

Voorgesteld wordt om de tarieven voor de precariobelasting met alleen de inflatiecorrectie van 4,2% te verhogen. Vergelijking van de tarieven voor 2024 met die van de twee voorgaande jaren, geeft dan het volgende beeld:

Precariobelasting - tarieven	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024
Precario op kabels en leidingen - tarief per meter	vervallen	vervallen	vervallen
Precario op terrassen - tarief per meter ²			
- per week	€ 1,05	€ 1,11	€ 1,15
- per maand	€ 3,20	€ 3,39	€ 3,53
- per jaar	€ 26,84	€ 28,45	€ 29,64
Precario op bouwmaterialen - tarief per meter ²			
- per week	€ 1,05	€ 1,11	€ 1,15
- per maand	€ 3,20	€ 3,39	€ 3,53
- per jaar	€ 26,84	€ 28,45	€ 29,64
Precario op uitstallingen - tarief per meter ²			
- per week	€ 1,05	€ 1,11	€ 1,15
- per maand	€ 3,20	€ 3,39	€ 3,53
- per jaar	€ 26,84	€ 28,45	€ 29,64

Forensenbelasting

Voorgesteld wordt om de opbrengst van de forensenbelasting met de algemene inflatiecorrectie van 4,2% te verhogen. Om dat te bereiken zal in ieder geval het maximumbedrag van de forensenbelasting met 4,2% moeten worden verhoogd. De afgelopen jaren is echter gebleken dat wanneer alleen het maximumbedrag stijgt er steeds meer objecten zijn waarvan de WOZ-waarde lager is dan de maximumgrondslag en waarvoor dus niet het maximumbedrag wordt geheven. Feitelijk worden die objecten dan bevoordeeld ten opzichte van objecten die wel een hogere WOZ-waarde hebben. Dat kan worden ondervangen door ook het percentage te verhogen. Voorgesteld wordt om dat dan te verhogen naar 1,25% van de WOZ-waarde.

Vergelijking van het tarief voor 2024 met dat van de twee voorgaande jaren, geeft dan het volgende beeld:

Forensenbelasting - tarieven	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024
Forensenbelasting	1% van de WOZ-waarde met een maximum van € 2.411,--	1% van de WOZ-waarde met een maximum van € 2.941,--	1,25% van de WOZ-waarde met een maximum van € 3.064,--

Reinigingsheffingen

Voorgesteld wordt om de opbrengst van de reinigingsheffingen met de algemene inflatiecorrectie van 4,2% te verhogen. Verder wordt voorgesteld om in verband met de kostendekkendheid de tarieven nog extra te verhogen met 3,3% ter compensatie van de hogere kosten die Cyclus aan ons doorberekent in verband met de CO2-heffing en de afkeur van afvalvrachten. Per saldo stijgen de tarieven voor de reinigingsheffingen dan met 7,5%. Vergelijking van de tarieven voor 2024 met die van de twee voorgaande jaren, geeft dan het volgende beeld:

Afvalstoffenheffing - tarieven	Rekening 2022		Begroting 2023		Begroting 2024	
	vast	variabel	vast	variabel	vast	variabel
Vastrecht éénpersoonshuishouden	€ 221,64		€ 239,40		€ 257,40	
Vastrecht meerpersoonshuishouden	€ 271,80		€ 293,52		€ 315,48	
Inworp ondergrondse container		€ 1,79		€ 1,93		€ 2,07
Lediging 140 liter minicontainer restafval		€ 4,18		€ 4,51		€ 4,84
Lediging 240 liter minicontainer restafval		€ 7,16		€ 7,73		€ 8,30

Reinigingsrechten - tarieven (excl. BTW)	Rekening 2022		Begroting 2023		Begroting 2024	
	vast	variabel	vast	variabel	vast	variabel
Vastrecht	€ 271,80		€ 293,52		€ 315,48	
Inworp ondergrondse container		€ 1,75		€ 1,93		€ 2,07
Lediging 140 liter minicontainer restafval		€ 4,08		€ 4,51		€ 4,84
Lediging 240 liter minicontainer restafval		€ 7,00		€ 7,73		€ 8,30

Rioolheffing

Voorgesteld wordt om de opbrengst van de rioolheffing met de algemene inflatiecorrectie van 4,2% te verhogen. Bij de vaststelling van het Gemeentelijk Rioleringsplan 2024-2026 is echter ook besloten om de tarieven voor de rioolheffing over een aantal jaren aan te passen en daarbij is voor 2024 een verlaging van 0,75% afgesproken. Voorgesteld wordt om deze tariefsverlaging niet door te voeren en de tarieven dus per saldo met 4,2% te verhogen. Vergelijking van de tarieven voor 2024 met die van de twee voorgaande jaren, geeft dan het volgende beeld:

Rioolheffing - tarieven	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024
Eigenarenheffing			
- bij afvoer van huishoudelijk of bedrijfsafvalwater	€ 135,24	€ 139,08	€ 144,96
- bij afvoer van alleen hemelwater	€ 14,88	€ 15,36	€ 15,96
Gebruikersheffing bij een waterverbruik van:			
- 50 m3 of minder	€ 116,40	€ 119,64	€ 124,68
- meer dan 50 m3, maar niet meer dan 100 m3	€ 151,80	€ 156,12	€ 162,60
- meer dan 100 m3, maar niet meer dan 150 m3	€ 192,72	€ 198,24	€ 206,52
- meer dan 150 m3, maar niet meer dan 200 m3	€ 240,12	€ 246,84	€ 257,16
- meer dan 200 m3, maar niet meer dan 300 m3	€ 294,60	€ 302,88	€ 315,60
- meer dan 300 m3, maar niet meer dan 600 m3	€ 422,04	€ 434,04	€ 452,16
- meer dan 600 m3, maar niet meer dan 1.500 m3	€ 909,96	€ 935,64	€ 974,88
- meer dan 1.500 m3, maar niet meer dan 3.000 m3	€ 1.365,00	€ 1.403,52	€ 1.462,44
- meer dan 3.000 m3, maar niet meer dan 6.000 m3	€ 2.730,36	€ 2.807,28	€ 2.925,24
- meer dan 6.000 m3, maar niet meer dan 15.000 m3	€ 4.550,64	€ 4.678,80	€ 4.875,36
- meer dan 15.000 m3, maar niet meer dan 30.000 m3	€ 9.101,52	€ 9.358,08	€ 9.751,08
- meer dan 30.000 m3, maar niet meer dan 100.000 m3	€ 18.203,16	€ 18.716,16	€ 19.502,16
- meer dan 100.000 m3	€ 27.304,92	€ 28.074,36	€ 29.253,48

Overige tarieven en heffingen

De overige tarieven en heffingen (waaronder bijvoorbeeld de leges en de lijkbezorgingsrechten) worden aangepast op grond van de nominale ontwikkelingen. Zoals aangegeven bedraagt de stijging voor 2024 4,2%. Daarnaast is het nog goed om op te merken dat in verband met de invoering van de nieuwe Omgevingswet er ook het een en ander gaat veranderen in de legesverordening, waaronder de hoogte van een aantal tarieven. Bij de vaststelling van de legesverordening in december 2023 zult u daar nader over worden geïnformeerd.

Toezegging naar aanleiding van bespreking notitie kostendekkendheid

Zoals hierboven bij doelstelling 2.2 al is aangegeven heeft het college naar aanleiding van de bespreking van de notitie kostendekkendheid toegezegd om bij de begroting met voorstellen te komen voor o.a. het verhogen van de opbrengsten. Een en ander moet resulteren in een structureel voordeel van € 50.000 per jaar. Bij de behandeling van de Kadernota is vervolgens een keuzenotitie over dit onderwerp toegezegd. De praktische uitvoerbaarheid daarvan is echter niet haalbaar gebleken. Daarom heeft het college ervoor gekozen een aantal maatregelen direct in deze begroting te verwerken.

Het betreft:

- het verhogen van de tarieven voor de liggelden en leges afmeervergunningen: ervan uitgaande dat de jaarlijkse opbrengst van deze heffingen ongeveer € 60.000 bedraagt, zouden de tarieven met ongeveer 85% extra moeten stijgen om € 50.000 aan extra opbrengst te genereren. Daarmee zou het percentage van de kostendekkendheid op bijna 73% uitkomen. Een stijging met 85% wordt door het college echter niet wenselijk geacht. Daarom stellen wij voor om deze tarieven met 50% extra te laten stijgen. Dat levert dan een extra opbrengst op van bijna € 30.000. De kostendekkendheid zou daarmee uitkomen op bijna 60%.
- het verhogen van de tarieven voor grafrechten: ervan uitgaande dat de jaarlijkse opbrengst van deze heffingen ongeveer € 500.000 bedraagt, zouden de tarieven met ongeveer 10% extra moeten stijgen om € 50.000 aan extra opbrengst te genereren. Daarmee zou het percentage van de kostendekkendheid op bijna 66% uitkomen. Het college stelt echter voor om deze extra verhoging voor 2024 nog niet door te voeren. In plaats daarvan is een taakstellende bezuiniging tot een bedrag van € 50.000 opgenomen.

Lokale belastingdruk huishoudens

In vergelijkende overzichten van gemeenten in Nederland wordt vaak de lokale lastendruk van een gemiddelde woning als maatstaf genomen. In onderstaand overzicht treft u een vergelijking aan van enkele heffingen van gemeenten in de regio. Het betreft de heffingen voor het jaar 2023 en is gebaseerd op informatie van het Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden (COELO) en de Waarderingskamer. In het overzicht wordt de belastingdruk weergegeven zowel voor een woning met een gemiddelde waarde als voor een woning met een WOZ-waarde van € 375.000. Voor de afvalstoffenheffing wordt uitgegaan van een meerpersoonshuishouden en bij de rioolheffing van het waterverbruik van een gemiddeld gezin.

Lokale lastendruk	Gemiddelde taxatie waarde	Tarief OZB woonruimte	Tarief Afvalstoffen heffing	Tarief Riool rechten	Bij een gemiddelde taxatiewaarde	Bij een taxatiewaarde van € 375.000
Alphen aan den Rijn	€ 362.000	0,0777%	€ 330,24	€ 266,40	€ 877,91	€ 888,01
Zuidplas	€ 412.000	0,1022%	€ 321,70	€ 196,76	€ 939,52	€ 901,71
Bodegraven-Reeuwijk	€ 435.000	0,1260%	€ 353,79	€ 337,32	€ 1.239,21	€ 1.163,61
Leiden	€ 394.000	0,1066%	€ 449,42	€ 223,48	€ 1.092,90	€ 1.072,65
Gouda	€ 323.000	0,0841%	€ 372,60	€ 476,75	€ 1.120,99	€ 1.164,72
Krimpenerwaard	€ 388.000	0,0858%	€ 269,22	€ 268,80	€ 870,92	€ 859,77
Oudewater	€ 421.000	0,1166%	€ 313,80	€ 334,84	€ 1.139,53	€ 1.085,89
Woerden	€ 408.000	0,1085%	€ 287,00	€ 264,00	€ 993,68	€ 957,87
Nieuwkoop	€ 449.000	0,1033%	€ 348,99	€ 219,72	€ 1.032,53	€ 956,08
Waddinxveen	€ 371.000	0,0892%	€ 367,67	€ 208,76	€ 907,36	€ 910,93
Gemiddeld	€ 396.300	0,1000%	€ 341,44	€ 279,68	€ 1.021,46	€ 996,12

Bron: COELO en Waarderingskamer

Uit het vorenstaande overzicht blijkt dat het OZB-tarief van de gemeente Bodegraven-Reeuwijk in 2023 het hoogste tarief is van de regio. Het tarief van de afvalstoffenheffing is iets hoger dan het gemiddelde. Het tarief voor de rioolheffing is niet het hoogste, maar ligt nog wel ruim boven het gemiddelde. De totale belastingdruk in 2023 is bij een woning met een gemiddelde taxatiewaarde de hoogste van de regio en bij een woning met een WOZ-waarde van € 375.000 de op één na hoogste.

Kwijtschelding

Kwijtschelding van gemeentelijke belastingen is mogelijk indien is vastgesteld dat er onvoldoende financiële middelen om te betalen aanwezig zijn. Verder is kwijtschelding afhankelijk van de betalingscapaciteit van de belastingplichtige. De betalingscapaciteit wordt vastgesteld door van het netto besteedbare inkomen, bepaalde vaste lasten - zoals de kosten van bestaan - af te trekken. Deze kosten van bestaan (ook wel de kwijtscheldingsnorm genoemd) zijn voor decentrale overheden vastgesteld op maximaal 100% van de bijstandsnorm. Net als de meeste andere gemeenten hanteert Bodegraven-Reeuwijk een normpercentage van 100%.

Kwijtscheldingen	Rekening 2022		Begroting 2023		Begroting 2024	
	Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag
Afvalstoffenheffing	547	€128.033	425	€128.000	450	€ 133.000
OZB	4	€159	4	€4.000	5	€ 5.000
Rioolheffing	553	€81.048	425	€90.000	450	€ 93.000
Diverse heffingen voorgaande jaren	28	€4.406				
Totaal	1.132	213.646	854	222.000	905	231.000

Wat zijn de opbrengsten?

bedragen x € 1.000

Lokale heffingen	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Onroerende Zaak Belasting	10.274	12.586	14.086	13.978	13.978	13.978
Forensenbelasting	310	452	379	379	379	379
Toeristenbelasting	663	1.012	932	987	987	987
Precariobelasting	20	11	11	11	11	11
Afvalstoffenheffing	4.561	5.018	5.326	5.326	5.326	5.326
Reinigingsrechten	100	89	116	116	116	116
Rioolheffing	5.164	4.991	5.489	5.525	5.503	5.503
Totaal lokale heffingen	21.092	24.160	26.339	26.323	26.301	26.301

bedragen x € 1.000

Leges	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Leges burgerlijke stand	69	46	48	48	48	48
Leges GBA	18	19	20	20	20	20
Leges naturalisaties	27	28	30	30	30	30
Leges omgevingsvergunningen	1.286	281	422	422	422	422
Leges reisdocumenten	237	109	448	464	464	464
Leges rijbewijzen	142	128	143	107	107	107
Begrafnisrechten	333	490	560	560	560	560
Marktgeden	58	73	57	57	57	57
Totaal leges	2.169	1.173	1.727	1.707	1.707	1.707

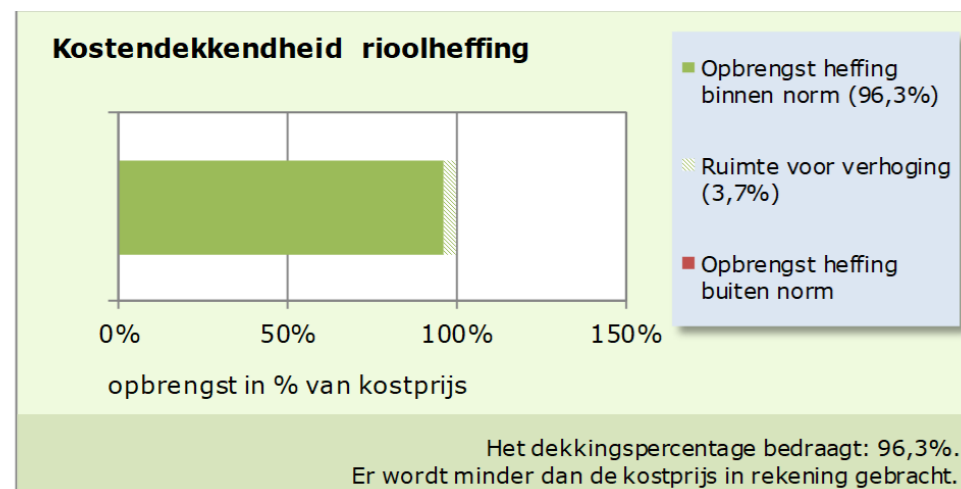
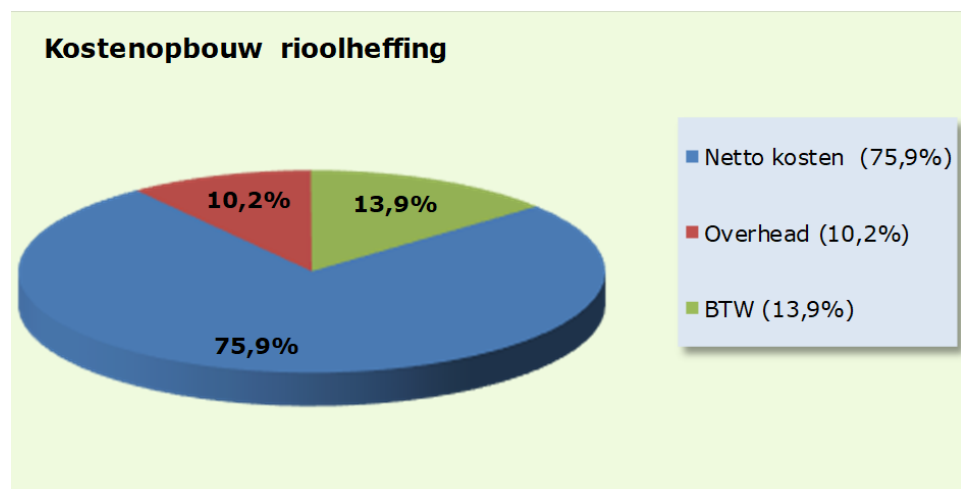
Kostendekkendheid

In deze paragraaf wordt tevens inzicht gegeven in de mate van kostendekkendheid van de verschillende heffingen en hoe de berekening van deze kostendekkendheid tot stand is gekomen. In de hierna volgende tabellen en grafieken wordt de berekening en de mate van kostendekkendheid weergegeven.

bedragen x € 1.000

Berekening kostendekkendheid rioolheffing	Begroting 2023		Begroting 2024	
	Bedrag	%	Bedrag	%
Kosten heffing				
Netto kosten				
Kosten, incl. (omslag)rente	3.840	76,2%	4.364	76,6%
Inkomsten, excl. heffingen	- 40	-0,8%	- 43	-0,7%
Netto kosten	3.800	75,4%	4.321	75,9%
Toe te rekenen kosten				
Overhead incl. (omslag)rente	553	11,0%	578	10,2%
BTW *1)	688	13,7%	794	13,9%
Toe te rekenen kosten	1.241	24,6%	1.372	24,1%
Totale kosten heffing	5.040	100,0%	5.693	100,0%
Totale opbrengsten heffing	4.989		5.486	
Dekkingspercentage rioolheffing		99,0%		96,3%

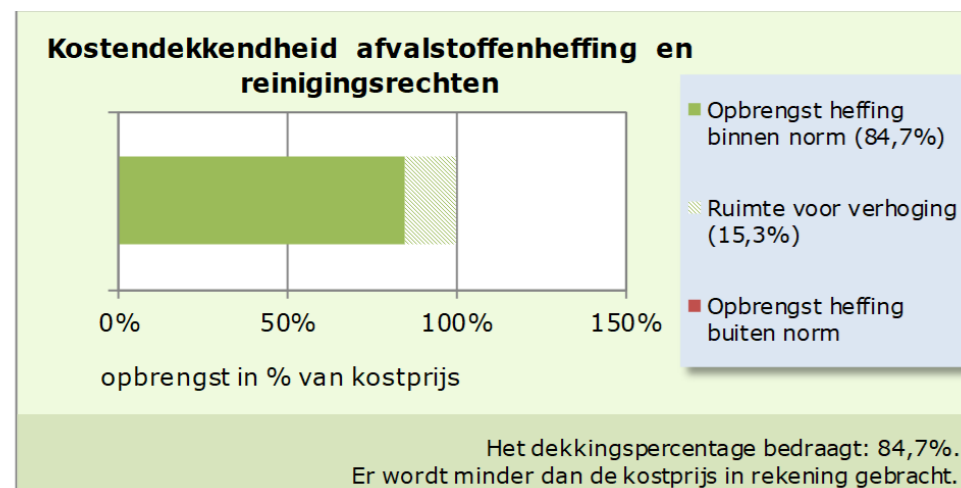
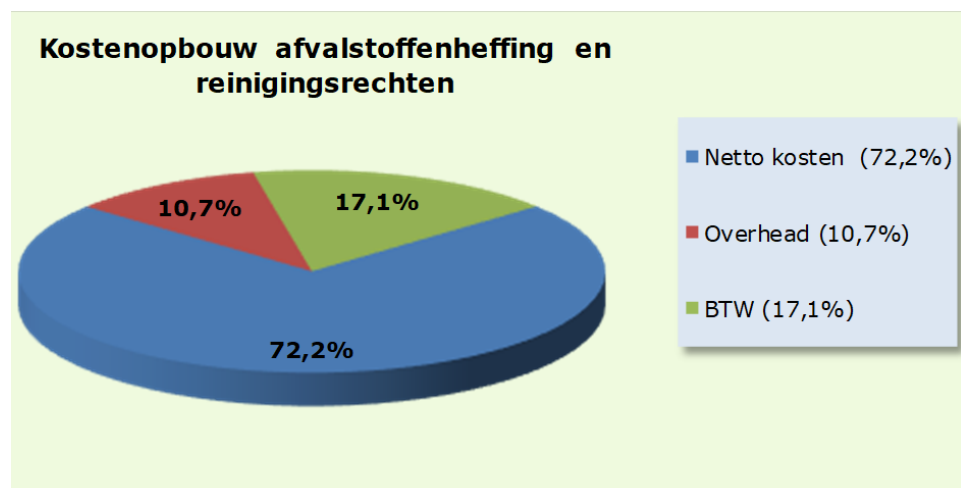
*1) De BTW zoals opgenomen in de tabel betreft (via BCF compensabele) BTW over gemaakte kosten in het kader van heffingen.

bedragen x € 1.000

Berekening kostendekkendheid afvalstoffenheffing en reinigingsrechten	Begroting 2023		Begroting 2024	
	Bedrag	%	Bedrag	%
Kosten heffing				
Netto kosten				
Kosten, incl. (omslag)rente	4.740	83,3%	5.202	81,0%
Inkomsten, excl. heffingen	- 574	-10,1%	- 565	-8,8%
Netto kosten	4.167	73,2%	4.636	72,2%
Toe te rekenen kosten				
Overhead, incl. (omslag)rente	682	12,0%	689	10,7%
BTW *1)	845	14,8%	1.099	17,1%
Toe te rekenen kosten	1.527	26,8%	1.788	27,8%
Totale kosten heffing	5.693	100,0%	6.424	100,0%
Totale opbrengsten heffing	5.104		5.440	
Dekkingspercentage afvalstoffenheffing en reinigingsrechten		89,7%		84,7%

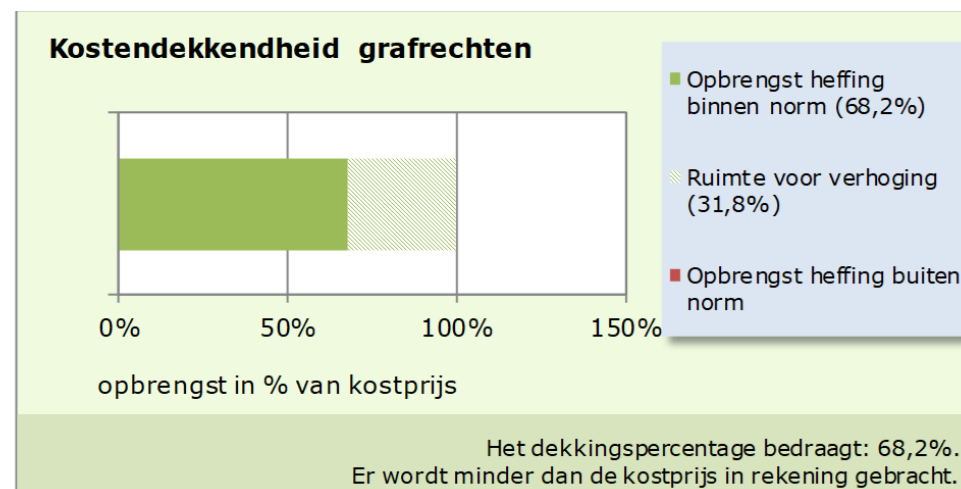
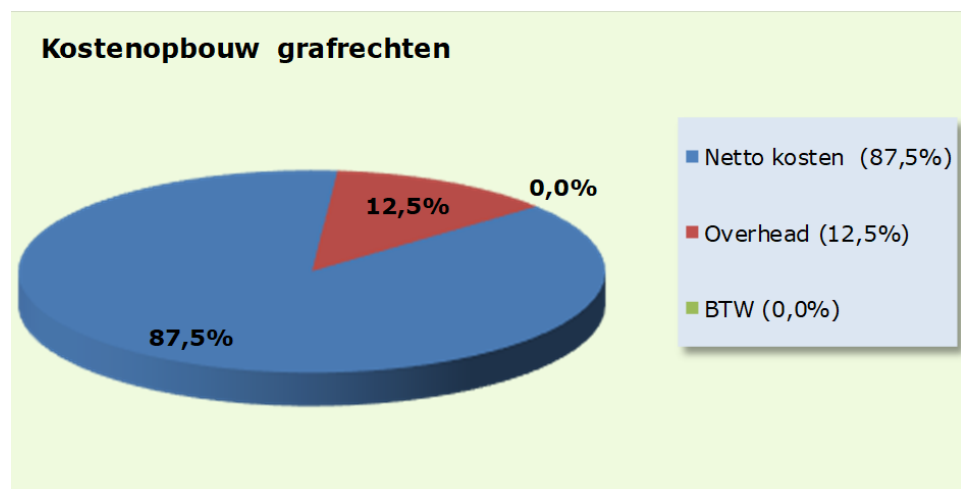
*1) De BTW zoals opgenomen in de tabel betreft (via BCF compensabele) BTW over gemaakte kosten in het kader van heffingen.

bedragen x € 1.000

Berekening kostendekkendheid grafrechten	Begroting 2023		Begroting 2024	
	Bedrag	%	Bedrag	%
Kosten heffing				
Netto kosten				
Kosten, incl. (omslag)rente	652	87,4%	655	87,5%
Inkomsten, excl. heffingen	-	0,0%	-	0,0%
Netto kosten	652	87,4%	655	87,5%
Toe te rekenen kosten				
Overhead, incl. (omslag)rente	94	12,6%	93	12,5%
BTW *1)	-	0,0%	-	0,0%
Toe te rekenen kosten	94	12,6%	93	12,5%
Totale kosten heffing	746	100,0%	748	100,0%
Totale opbrengsten heffing	490		510	
Dekkingspercentage grafrechten		65,6%		68,2%

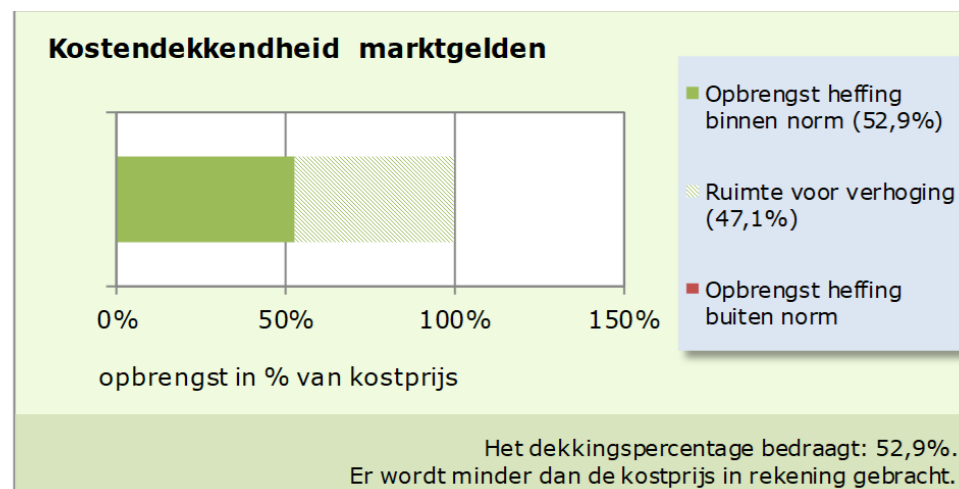
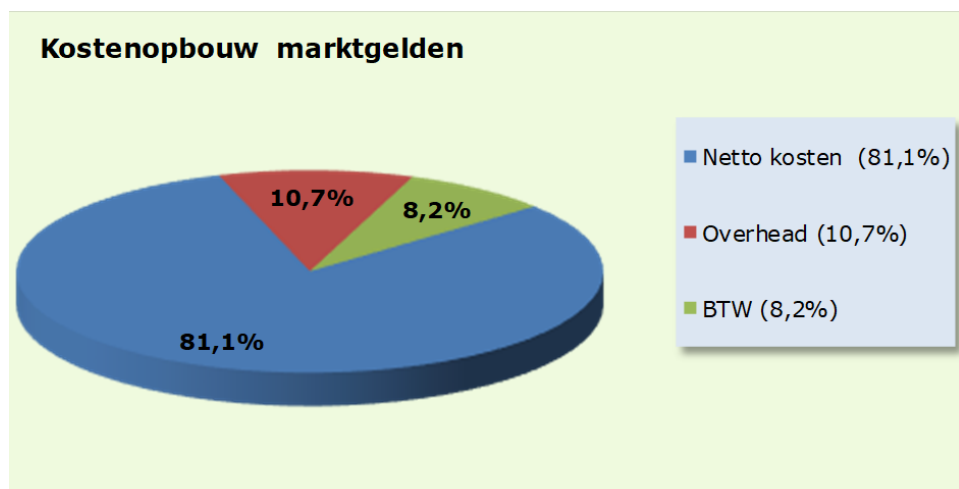
*1) De BTW zoals opgenomen in de tabel betreft (via BCF compensabele) BTW over gemaakte kosten in het kader van heffingen.

bedragen x € 1.000

Berekening kostendekkendheid marktgeden	Begroting 2023		Begroting 2024	
	Bedrag	%	Bedrag	%
Kosten heffing				
Netto kosten				
Kosten, incl. (omslag)rente	61	82,9%	85	81,1%
Inkomsten, excl. heffingen	-	0,0%	-	0,0%
Netto kosten	61	82,9%	85	81,1%
Toe te rekenen kosten				
Overhead, incl. (omslag)rente	9	11,9%	11	10,7%
BTW *1)	4	5,2%	9	8,2%
Toe te rekenen kosten	13	17,1%	20	18,9%
Totale kosten heffing	73	100,0%	105	100,0%
Totale opbrengsten heffing	71		55	
Dekkingspercentage marktgeden		97,6%		52,9%

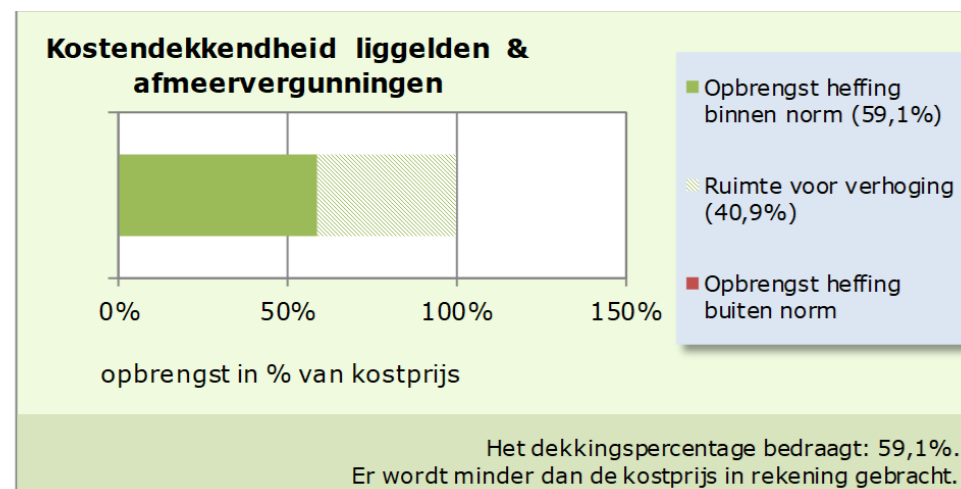
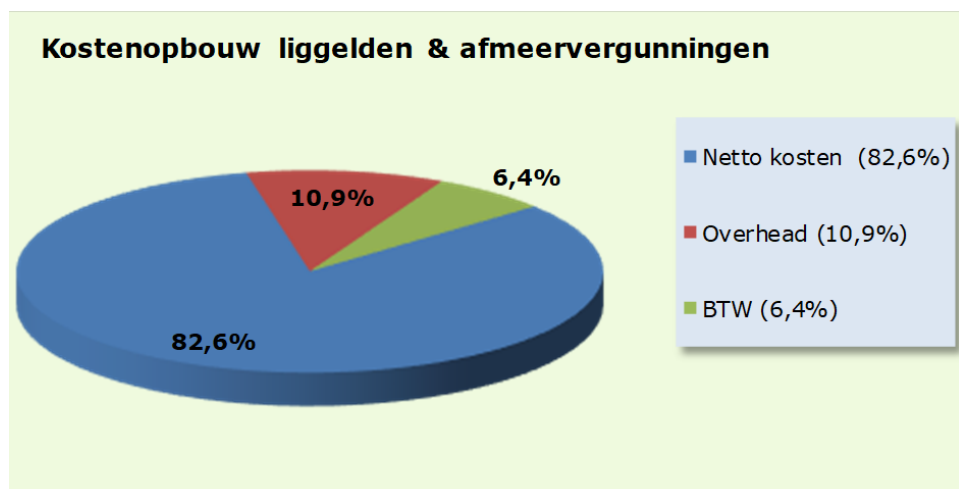
*1) De BTW zoals opgenomen in de tabel betreft (via BCF compensabele) BTW over gemaakte kosten in het kader van heffingen.

bedragen x € 1.000

Berekening kostendekkendheid liggelden & afmeervergunningen	Begroting 2023		Begroting 2024	
	Bedrag	%	Bedrag	%
Kosten heffing				
Netto kosten				
Kosten, incl. (omslag)rente	100	83,3% ▲	126	82,6%
Inkomsten, excl. heffingen	-	0,0%	-	0,0%
Netto kosten	100	83,3%	126	82,6%
Toe te rekenen kosten				
Overhead, incl. (omslag)rente	14	12,0% ▲	17	10,9%
BTW *1)	6	4,7%	10	6,4%
Toe te rekenen kosten	20	16,7%	27	17,4%
Totale kosten heffing	121	100,0%	153	100,0%
Totale opbrengsten heffing	59		90	
Dekkingspercentage liggelden en afmeervergunningen		48,5%		59,1%

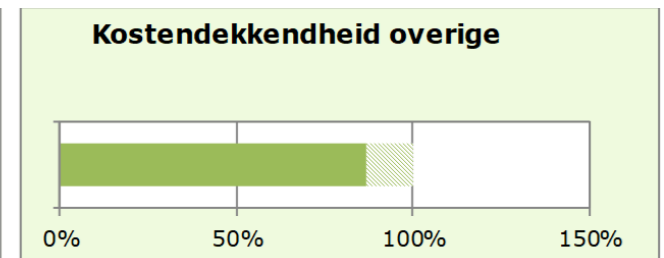
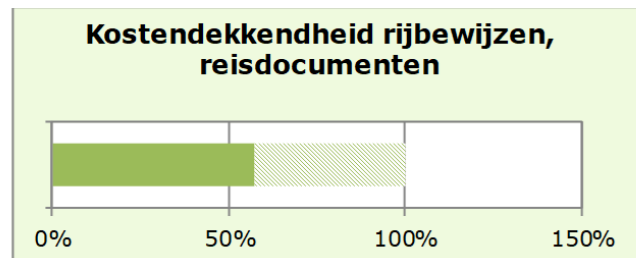
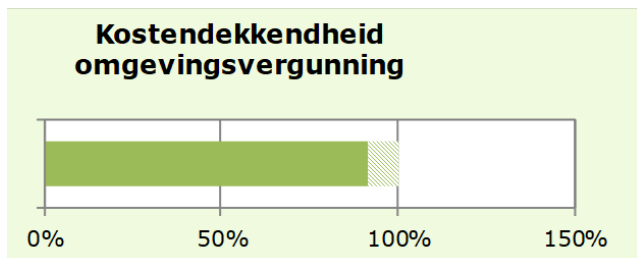
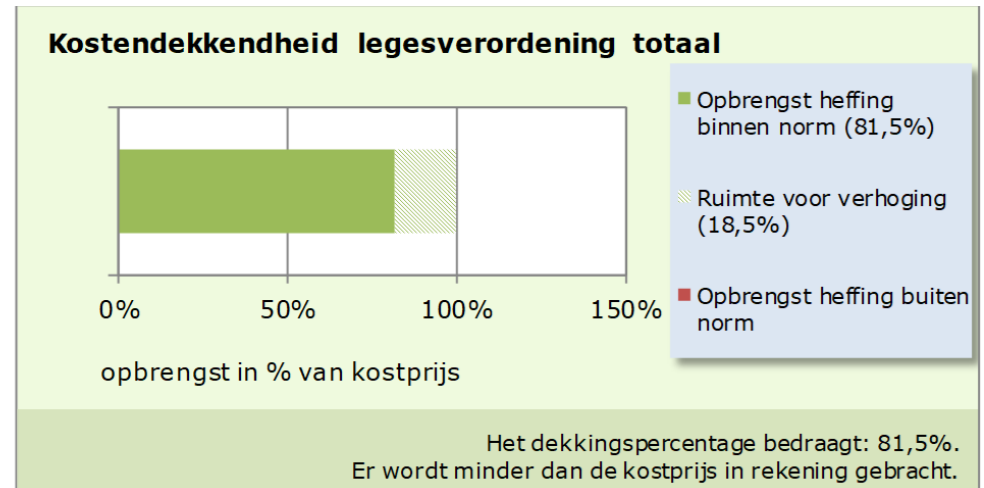
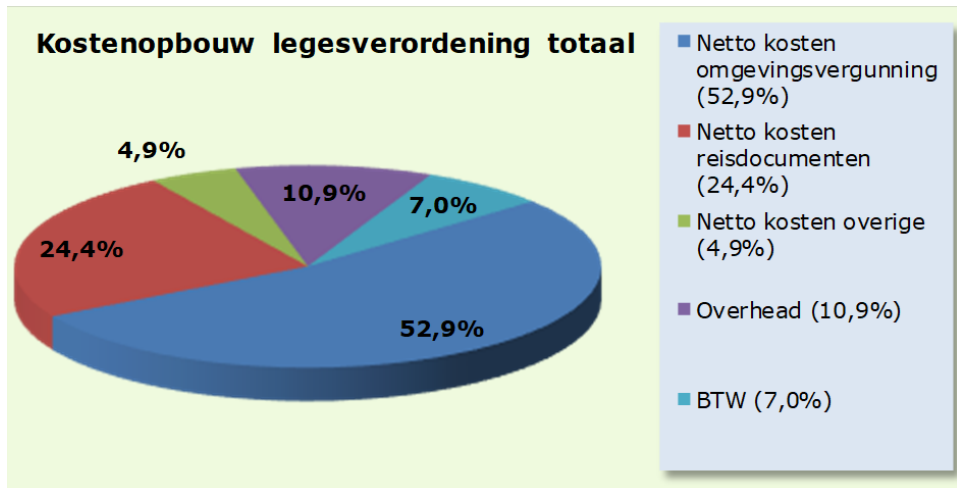
*1) De BTW zoals opgenomen in de tabel betreft (via BCF compensabele) BTW over gemaakte kosten in het kader van heffingen.

bedragen x € 1.000

Berekening kostendekkendheid legesverordening	Begroting 2023		Begroting 2024	
	Bedrag	%	Bedrag	%
Kosten heffing				
Netto kosten				
Kosten omgevingsvergunning, incl. (omslag)rente	1.690	53,5%	1.909	52,9%
Kosten rijbewijzen, reisdocumenten, incl. (omslag)rente	556	17,6%	879	24,4%
Kosten overige, incl. (omslag)rente	322	10,2%	176	4,9%
Inkomsten omgevingsvergunning, excl. heffingen	-	0,0%	-	0,0%
Inkomsten rijbewijzen, reisdocumenten, excl. heffingen	-	0,0%	-	0,0%
Inkomsten overige, excl. heffingen	-	0,0%	-	0,0%
Netto kosten	2.568	81,3%	2.964	82,1%
Toe te rekenen kosten				
Overhead omgevingsvergunning, incl. (omslag)rente	243	7,7%	253	7,0%
Overhead rijbewijzen, reisdocumenten, incl. (omslag)rente	80	2,5%	116	3,2%
Overhead overige, incl. (omslag)rente	46	1,5%	23	0,6%
BTW omgevingsvergunning *1)	164	5,2%	189	5,2%
BTW rijbewijzen, reisdocumenten *1)	33	1,0%	49	1,4%
BTW overige *1)	23	0,7%	14	0,4%
Toe te rekenen kosten	590	18,7%	645	17,9%
Totale kosten heffing	3.158	100,0%	3.609	100,0%
Opbrengsten heffing				
Opbrengsten omgevingsvergunning	2.070		2.153	
Opbrengsten rijbewijzen, reisdocumenten	247		602	
Opbrengsten overige	180		186	
Totale opbrengsten heffing	2.497		2.941	
Dekkingspercentage omgevingsvergunning		98,7%		91,6%
Dekkingspercentage rijbewijzen, reisdocumenten		37,0%		57,7%
Dekkingspercentage overige		45,9%		87,0%
Dekkingspercentage legesverordening totaal		79,1%		81,5%

*1) De BTW zoals opgenomen in de tabel betreft (via BCF compensabele) BTW over gemaakte kosten in het kader van heffingen.

Overhead

Voor wat betreft de overhead wordt opgemerkt dat deze niet aan de verschillende taakvelden wordt toegerekend maar in één totaal in het programma "algemene dekkingsmiddelen, overhead en onvoorzien" tot uitdrukking wordt gebracht. In het kader van de berekening van de kostendeckendheid van de tarieven wordt de overhead als het ware omgeslagen over de verschillende onderdelen. Hierbij wordt de verhouding van de kosten per taakveld versus het totaal van de kosten van alle taakvelden als basis gehanteerd.

BTW

Bestudering van bovenstaande tabellen en grafieken zal opleveren dat er grote verschillen in het aandeel van de BTW vast te stellen zijn. Zo komt in de tabel op voorgaande pagina de BTW op 7,0%. Dat is het gevolg van het feit dat niet in alle meegerekende kosten (bijvoorbeeld rente) ook daadwerkelijk BTW begrepen is. Daarnaast nog het gegeven dat, afhankelijk van het product of de dienst 9% of 21% wordt betaald. Daarmee is de berekende BTW als het ware een gewogen gemiddelde geworden van de mix van 0%, 9% en 21% BTW.

Paragraaf 2 – Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Wat is het doel van deze paragraaf?

De begroting geeft inzicht in de financiële positie van de gemeente. De paragraaf *weerstandsvermogen* geeft aan in welke mate financiële tegenvallers (risico's) opgevangen kunnen worden. Daarmee geeft de paragraaf weerstandsvermogen aan hoe robuust de financiële positie is.

Voor het beoordelen van de financiële positie is daarom inzicht nodig in de omvang en achtergronden van de risico's en de aanwezige weerstandscapaciteit. De paragraaf weerstandsvermogen bevat volgens artikel 11 van het Besluit begroting en Verantwoording (BBV) een inventarisatie van de weerstandscapaciteit, een inventarisatie van de risico's en het beleid omtrent de weerstandscapaciteit en de risico's.

Beschikbare weerstandscapaciteit

De *weerstandscapaciteit* bestaat uit de middelen en mogelijkheden waarover de gemeente beschikt om niet begrote kosten, die onverwachts en substantieel zijn, te dekken.

Tot de weerstandscapaciteit worden gerekend:

- het vrij besteedbaar eigen vermogen
- de ruimte binnen de begroting
- de onbenutte belastingcapaciteit

Het eigen vermogen bestaat uit de algemene reserve, bestemmingsreserves en eventuele stille reserves. Voor de beoordeling van het weerstandsvermogen is de stand van de reserves per 1 januari 2024 bepalend. Van deze reserves wordt alleen de algemene reserve tot het vrij besteedbaar eigen vermogen gerekend.

Ruimte binnen de begroting bestaat uit de mogelijkheden tot ombuigingen en de raming voor onvoorziene uitgaven. Bij de berekening van de hoogte van de algemene reserve is geen rekening gehouden met een eventueel voor- of nadelig begrotingsresultaat. Behalve de raming voor onvoorziene uitgaven is geen ruimte in de begroting aanwezig die gebruikt kan worden als weerstandscapaciteit.

De *onbenutte belastingcapaciteit* geeft een indicatie van de mogelijkheden om de eigen inkomsten te verhogen. De belangrijkste belastinginkomsten zijn de onroerend zaakbelasting (OZB), de afvalstoffenheffing en het rioolrecht. De afvalstoffenheffing en het rioolrecht zijn in beginsel volledig kostendekkend. De onbenutte belastingcapaciteit kan daarmee alleen gevonden worden in de OZB. De berekening van de onbenutte belastingcapaciteit OZB wordt afgeleid van de norm voor artikel 12 van de financiële verhoudingswet. Op basis van de thans geldende normen wordt berekend dat de gemeente voor 2024 naar verwachting onbenutte belastingcapaciteit kent van ongeveer € 2,5 miljoen.

Voor de risico's vanuit de grondexploitaties wordt als weerstandscapaciteit een algemene reserve bouwgrondexploitatie aangehouden. De geprognosticeerde resultaten – verliezen en winsten – van de (grondexploitatie)projecten, voor zover nog niet verrekend met de reserves, maken onderdeel uit van de weerstandscapaciteit voor de projecten.

De weerstandscapaciteit is als volgt weer te geven:

bedragen x € 1.000

Beschikbare weerstandscapaciteit	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024
Beschikbare weerstandscapaciteit exploitatie			
Algemene reserve	4.298	18.681	21.953
Resultaat exploitatie t.g.v. algemene reserve	557	-	-
Onbenutte belastingcapaciteit	-	2.500	2.641
Raming onvoorziene uitgaven	-	-	-
Beschikbare weerstandscapaciteit exploitatie	4.855	21.181	24.593
Beschikbare weerstandscapaciteit grondexploitatie/projecten			
Algemene reserve bouwgrondexploitatie	10.335	13.204	13.290
Resultaat grondexploitaties	- 942	672	
Beschikbare weerstandscapaciteit grondexploitatie/projecten	9.393	13.876	13.290
Totaal beschikbare weerstandscapaciteit	14.249	35.057	37.883

Risico-inventarisatie

Bij de risico-inventarisatie is onderscheid gemaakt tussen de risico's van de exploitatie en de risico's van de (grondexploitatie)projecten. Bij de inventarisatie is beoordeeld welke maatregelen worden genomen om de risico's te beheersen. Risicobeheersing kan door de volgende maatregelen:

- Vermijden
- Verminderen
- Delen
- Aanvaarden

Aan de hand hiervan zijn de restrisico's bepaald; dit zijn de risico's die overblijven na het nemen van beheersmaatregelen. De restrisico's zijn gekwantificeerd door vast te stellen welke schade zich kan voordoen als het risico optreedt. De schade is uitgedrukt in een *verwachtingswaarde*. Aan de hand van een kansberekening is bepaald welke bedrag aan weerstandscapaciteit benodigd is om het risico af te dekken. Hierbij is gebruik gemaakt van een klassering die rekening houdt met de kans van optreden en het gevolg (de verwachtingswaarde).

De risico's voor grondexploitaties / projecten zijn gebaseerd op het MPG 2023.

Samengevat geven de op deze wijze geïnventariseerde en gewogen risico's per risicogebied het volgende beeld:

bedragen x € 1.000

Samenvatting risico's per risicogebied	gewogen risico's		
	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024
Risico's exploitatie			
Organisatorische risico's personeel en bedrijfsprocessen	750	750	750
Juridische risico's	250	250	250
Renterisico's	75	500	500
Risico's verbonden partijen	1.000	1.000	1.000
Risico's garanties / verstrekte geldleningen	150	150	150
Risico's verbonden aan open einde regelingen rijk	750	750	750
Risico's open einde subsidiëring	25	25	25
Voortbestaan bibliotheek	-	-	50
Risico's kapitaalgoederen	1.000	1.000	1.000
Risico's invoering decentralisaties	600	250	450
Risico op lagere opbrengst Nedvang (restfractie plastic)	300	300	300
Risico hogere inflatie van kosten dan geraamd	-	800	800
Kans hogere opbrengst heffingen als gevolg van areaaluitbreiding	-	- 300	-
Risico's exploitatie	4.900	5.475	6.025
Risico's grondexploitaties/projecten			
Bouwgrondexploitaties en projecten, conform MPG	594	1.300	594
Risicobuffer	-	-	-
Risico's grondexploitaties/projecten	594	1.300	594
Totaal risico's	5.494	6.775	6.619

Enkele risico's benoemen wij hier individueel.

- Met betrekking tot nieuw af te sluiten langlopende leningen wordt op begrotingsbasis rekening gehouden met een rente van 4,5% bij een looptijd van 25 jaar (lineair aflossen). In hoeverre dit toereikend is, valt gezien de huidige economische omstandigheden zeer slecht te voorspellen. Daarom is in de huidige begroting een renterisico van € 500.000 opgenomen.
- Op dit moment zien wij stevige (loon)kostenontwikkelingen bij onze verbonden partijen. Naar beste weten is daar in deze begroting rekening mee gehouden. Omdat niet zeker is of dit toereikend is, wordt een risico van € 1 miljoen opgenomen.
- We zien een aantrekkelijke markt met hogere inschrijvingen. Om die reden is het risico van kapitaalgoederen geschat op € 1 miljoen.
- Het voortbestaan van bibliotheek De Venen staat onder druk. Er bestaat een reële kans dat op termijn extra geld beschikbaar moet worden gesteld om de bibliotheek in haar huidige vorm in stand te kunnen houden.

- De gemeente krijgt subsidie van Nedvang voor de hoeveelheid gerecycled kunststof afval die daadwerkelijk wordt hergebruikt. Doordat de vraag naar hergebruikt plastic lager is dan het aanbod, is het onzeker of de gehele hoeveelheid plastic daadwerkelijk hergebruikt wordt. Hiermee is ook de subsidie onzeker. De begrote subsidie bedraagt circa € 480.000. Hierop wordt een risico ingeschat van circa € 300.000.
- Op dit moment zien we forse indexaties in de markt. Een aantal daarvan substantieel hoger dan in de begroting is voorzien. Hiervoor is een risico inschatting gemaakt van € 800.000.

Benodigde weerstandscapaciteit

Niet alle risico's zullen zich gelijktijdig in volle omvang voordoen. De kansdichtheid hierop kan via risicosimulatie worden bepaald. Voor de kansdichtheid kan ook gebruik gemaakt worden van ervaringscijfers. Uitgegaan wordt van een gemiddeld zekerheidspercentage van 90%. Dit percentage is overgenomen op advies van de toezichthouder, de provincie Zuid-Holland. Voor de risico's in het kader van de grondexploitaties wordt een zekerheidspercentage van 100% gehanteerd, omdat bij de bepaling van de hoogte van het risicobedrag reeds een afschalingscomponent is opgenomen.

De omvang van de benodigde weerstandscapaciteit wordt bepaald door het totaal van de gewogen risico's te corrigeren met het zekerheidspercentage. Aan de hand hiervan kan de benodigde weerstandscapaciteit als volgt worden bepaald.

bedragen x € 1.000

Benodigde weerstandscapaciteit	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024
Benodigde weerstandscapaciteit exploitatie			
- Gewogen risico	4.900	5.475	6.025
- Zekerheidspercentage	90%	90%	90%
Benodigde weerstandscapaciteit exploitatie	4.410	4.928	5.423
Benodigde weerstandscapaciteit grondexploitaties/projecten			
- Gewogen risico	594	1.300	594
- Zekerheidspercentage	100%	100%	100%
Benodigde weerstandscapaciteit grondexploitaties/projecten	594	1.300	594
Totaal benodigde weerstandscapaciteit	5.004	6.228	6.017

Weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen wordt bepaald door de verhouding van de beschikbare en de benodigde weerstandscapaciteit. Het weerstandsvermogen wordt afzonderlijk bepaald voor de normale exploitatierisico's en voor de risico's in (grondexploitatie)projecten. Tenslotte wordt ook het gezamenlijke risico in beeld gebracht.

bedragen x € 1.000

Weerstandsvermogen	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024
Weerstandsvermogen exploitatie			
Beschikbare weerstandscapaciteit exploitatie	4.855	21.181	24.593
Benodigde weerstandscapaciteit exploitatie	4.410	4.928	5.423
Overschot (+) / tekort (-) weerstandscapaciteit exploitatie	445	16.253	19.171
Ratio weerstandsvermogen exploitatie *	1,10	4,30	4,54
Weerstandsvermogen grondexploitaties/projecten			
Beschikbare weerstandscapaciteit grondexploitaties / projecten	9.393	13.876	13.290
Benodigde weerstandscapaciteit grondexploitaties / projecten	594	1.300	594
Overschot (+) / tekort (-) weerstandscapaciteit grondexploitaties	8.799	12.576	12.696
Ratio weerstandsvermogen grondexploitaties / projecten *	15,81	10,67	22,37
Weerstandsvermogen totaal			
Beschikbare weerstandscapaciteit	14.249	35.057	37.883
Benodigde weerstandscapaciteit	5.004	6.228	6.017
Overschot (+) / tekort (-) weerstandscapaciteit	9.245	28.830	31.867
Ratio weerstandsvermogen totaal *	2,85	5,63	6,30

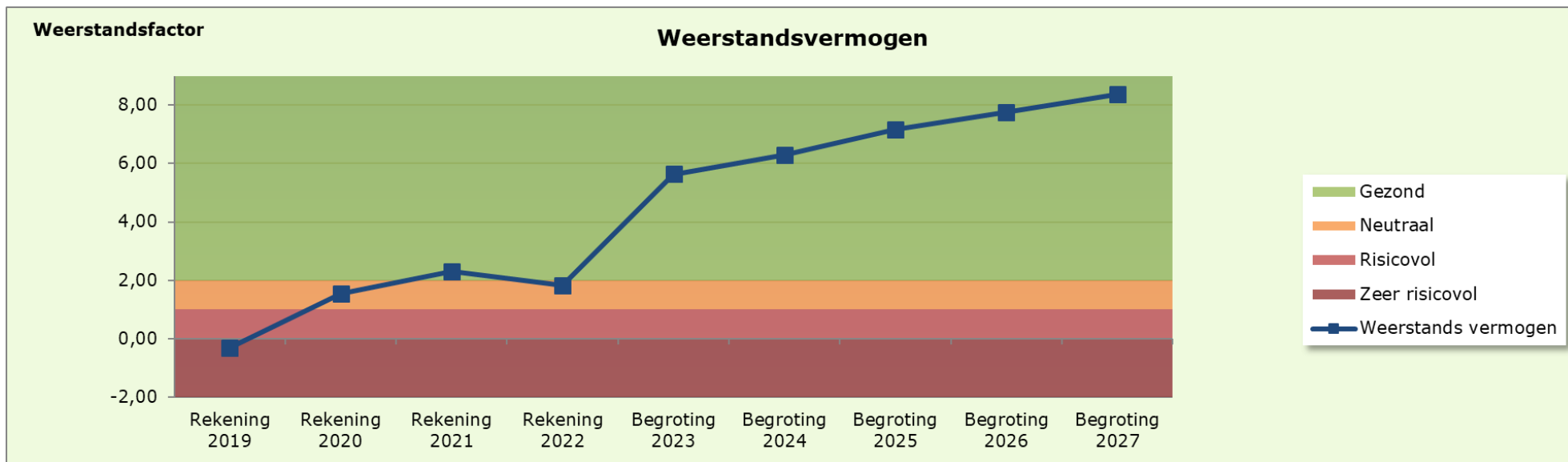
* Ratio weerstandsvermogen = Beschikbare weerstandscapaciteit / Benodigde weerstandscapaciteit

Voor de beoordeling van de ratio weerstandsvermogen kan gebruik gemaakt worden van de waarderingstabel die door het Nederlands Adviesbureau Risicomanagement in samenwerking met de Universiteit Twente is ontwikkeld.

Waardering	Ratio	Betekenis
A	> 2,0	Uitstekend
B	1,4 - 2,0	Ruim voldoende
C	1,0 - 1,4	Voldoende
D	0,8 - 1,0	Matig
E	0,6 - 0,8	Onvoldoende
F	< 0,6	Ruim onvoldoende

Het weerstandsvermogen voor de **exploitatie** (ratio 4,54) kan aan de hand van deze tabel als **uitstekend** worden beoordeeld. Voor de **grondexploitatie / projecten** is het weerstandsvermogen met een ratio van 22,37 als **uitstekend** aan te merken. **Het totaalbeeld** van de benodigde en beschikbare weerstandscapaciteit kan dan met een ratio van 6,30 **uitstekend** worden genoemd.

Het hoeft geen nader betoog dat dit laatste resultaat vooral te danken is aan de goede positie van de reserve grondexploitaties, maar ook de versterking van onze financiële positie in de algemene reserve heeft hier in toenemende mate een positief effect.

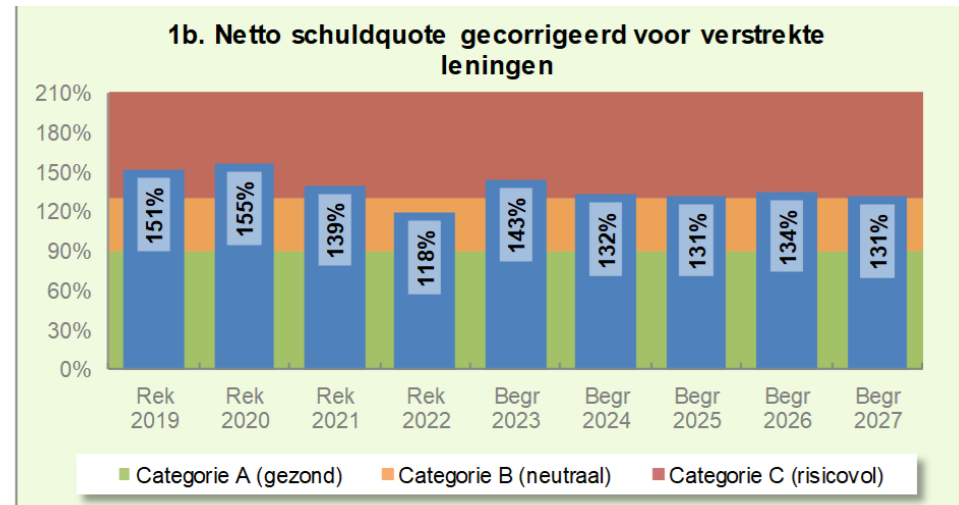
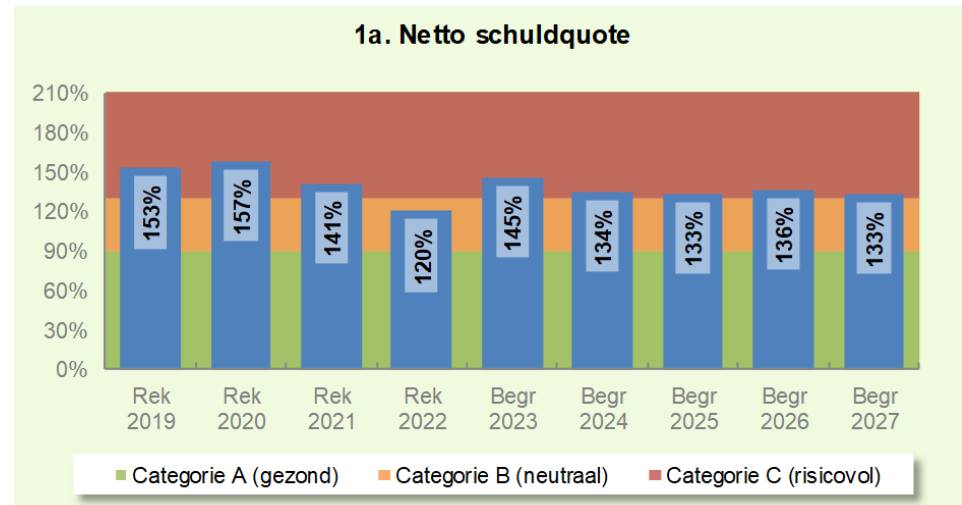

Kengetallen

De kengetallen zoals die uniform voor de gemeenten zijn voorgeschreven bestrijken ieder een eigen gebied. Hieronder zijn de verschillende kengetallen opgenomen en wordt de eigenheid daarvan beschreven. Ook wordt de onderlinge samenhang toelicht.

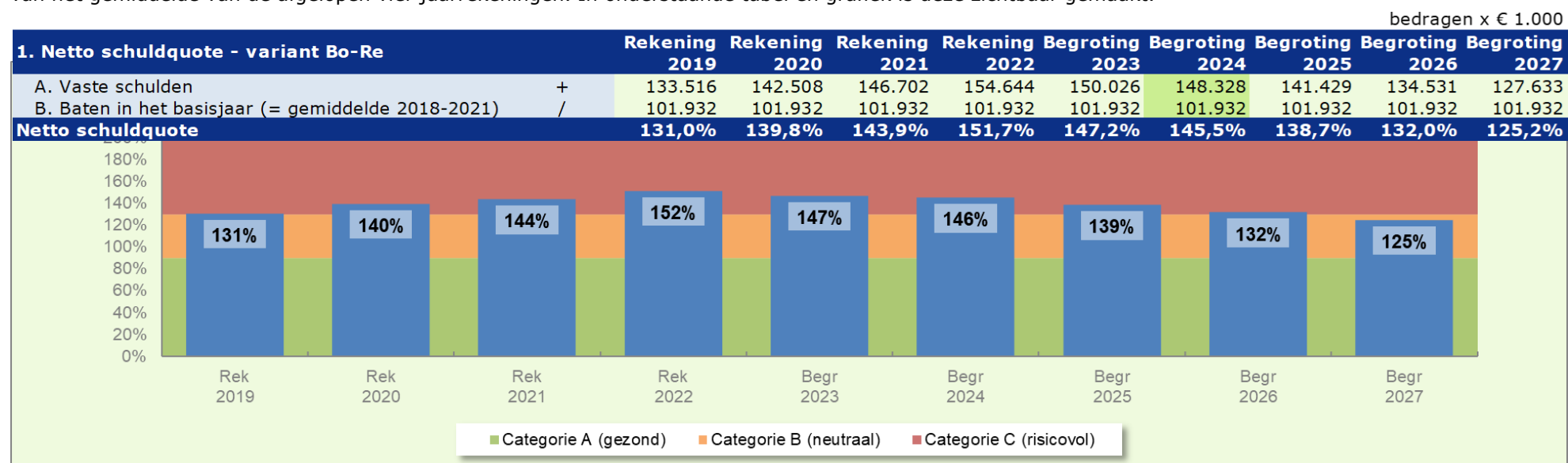
bedragen x € 1.000

1. Netto schuldquote			Rekening	Rekening	Rekening	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
			2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027
A. Vaste schulden	+		133.516	142.508	146.702	154.644	150.026	148.328	141.429	134.531	127.633
B. Netto vlottende schuld	+		15.270	16.569	15.687	8.116	8.116	12.116	16.116	16.116	16.116
C. Overlopende passiva	+		7.948	15.497	12.638	12.454	12.454	15.454	22.454	24.454	27.454
D1. Financiële activa (uitzettingen > 1 jaar)	-		546	546	-	-	42	42	42	42	42
D2. Financiële activa (verstrekte leningen)	-		1.637	1.782	1.908	1.886	2.118	2.316	2.287	2.211	2.136
E. Uitzettingen < 1 jaar	-		11.444	11.909	14.454	20.425	13.325	13.325	13.325	13.325	13.325
F. Liquide middelen	-		290	3.441	44	174	285	204	1.907	950	683
G. Overlopende activa	-		7.426	11.075	10.485	13.449	13.449	13.449	13.449	13.449	13.449
H. Totale baten (excl. mut. res.)	/		89.792	93.808	106.327	117.803	98.831	111.040	113.382	108.210	108.282
Netto schuldquote			152,6%	157,3%	141,1%	119,8%	145,2%	134,1%	133,4%	136,2%	132,7%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte leningen			150,8%	155,4%	139,3%	118,2%	143,0%	132,0%	131,4%	134,1%	130,7%

De netto schuldquote geeft aan hoe de netto schuld van de gemeente zich verhoudt tot de jaarlijkse baten. Anders gezegd: kan met het jaarlijkse inkomen de schuld worden gedragen? Door de VNG is hiervan indicatief aangegeven dat gemeenten met een schuldquote van 130% of meer zich in de gevarenzone bevinden. Hierbij is een nuancering op zijn plaats. Het kan namelijk voorkomen dat gemeenten veel geld doorlenen aan derden, zoals bij woningcorporaties nogal eens het geval is. Om die reden is de 'netto schuldquote gecorrigeerd' ontwikkeld. Hierin is het doorleeneffect geëlimineerd en geeft daarmee een zuiverder beeld van de positie van de gemeente weer.

De formule voor het berekenen van de netto schuldquote zoals hierboven gepresenteerd is niet alleen ingewikkeld, maar ook van veel, meestal niet te beïnvloeden factoren afhankelijk. Om die reden heeft de gemeente Bodegraven-Reeuwijk een eigen variant op de netto schuldquote ontwikkeld. Deze is veel eenvoudiger toepasbaar en uitlegbaar en geeft het rechtstreekse verband weer tussen de schuldpositie van de gemeente ten opzichte van de exploitatieomvang van het gemiddelde van de afgelopen vier jaarrekeningen. In onderstaande tabel en grafiek is deze zichtbaar gemaakt.

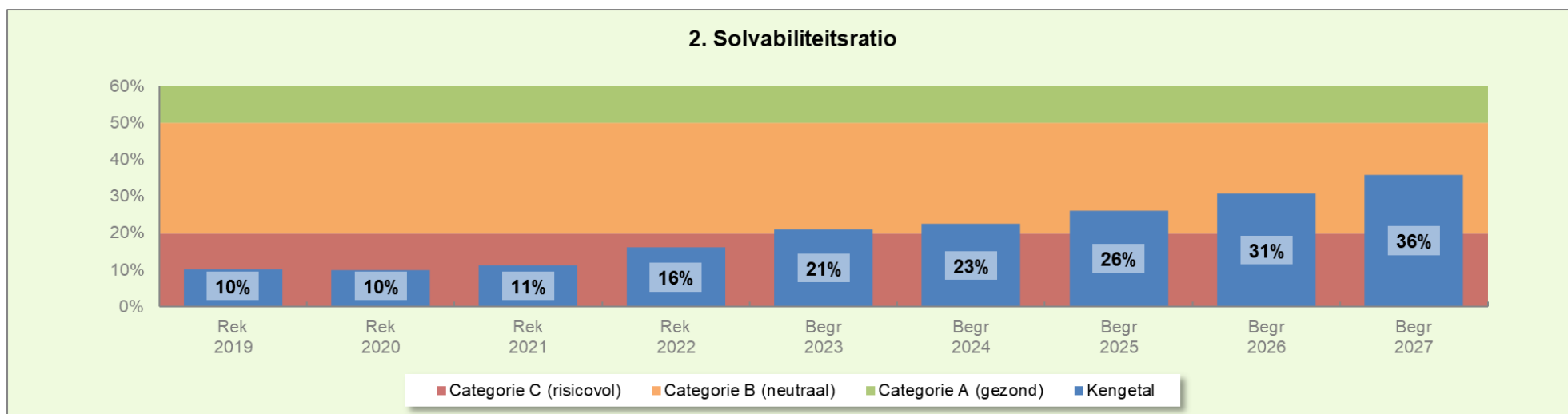

In de afgelopen jaren is, door toename van de investeringen en het oplopende tekort in het Sociaal Domein, sprake geweest van een stijgende trend. Vanuit de maatregelen die in het coalitieakkoord genomen zijn is vanaf 2023 weer een dalende lijn te zien, waarbij de ambitie is uitgesproken dat deze in 2040 weer in de groene zone (minder dan 90%) moet zijn gekomen.

bedragen x € 1.000

2. Solvabiliteitsratio			Rekening	Rekening	Rekening	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
			2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027
A. Eigen vermogen	+		16.737	18.125	20.622	29.345	37.605	41.288	49.048	56.229	63.980
B. Balanstotaal	/		179.455	199.224	201.796	211.117	215.554	224.406	236.064	238.383	242.149
Solvabiliteit			10,3%	10,0%	11,4%	16,1%	21,1%	22,5%	26,2%	30,9%	35,9%

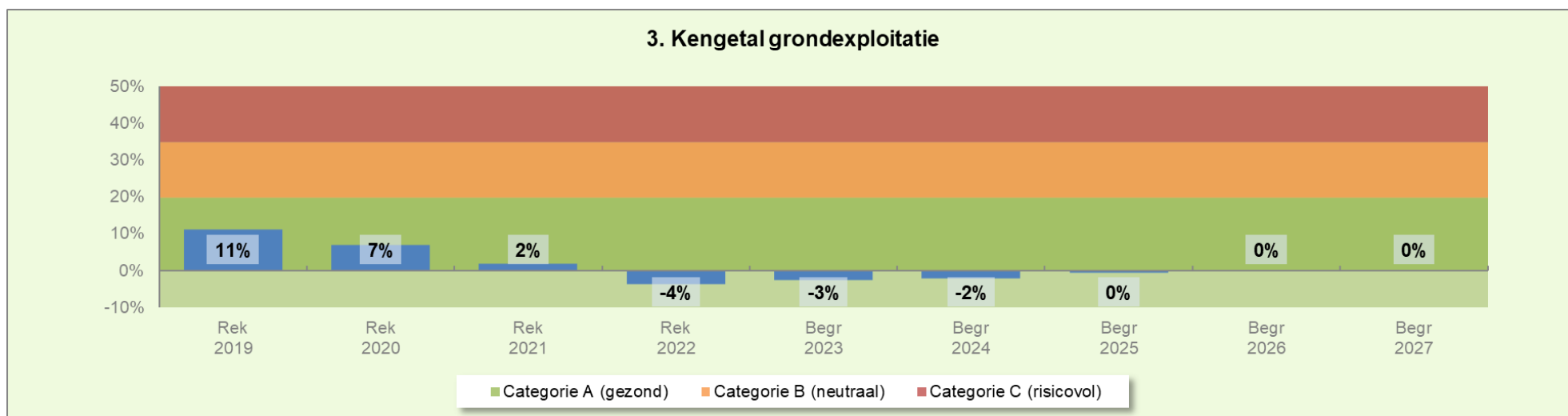
De solvabiliteitsratio geeft aan in hoeverre het gemeentelijk bezit niet met schuld belast is. Dit ratio geeft de ontwikkeling van het eigen vermogen weer. Door de jaren heen is er sprake van een stabiel slecht beeld. Door de beperkte vermogenspositie van de gemeente scoren we al jaren 'rood'. Wel is duidelijk de inzet van de inspanningen om te komen tot een herstel van de financiële positie te zien. Binnen de periode van de huidige coalitie zal deze bijna verdubbelen en oplopen van 21% naar 36%. Daarmee scoren we nog steeds 'oranje' maar is de trend naar een gezonde financiële positie duidelijk ingezet.

bedragen x € 1.000

3. Grondexploitatie			Rekening	Rekening	Rekening	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
			2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027
A. Bouwgronden in exploitatie	+		10.119	6.557	2.043	- 4.262	- 2.487	- 2.262	- 538	-	-
B. Totale baten (excl. mut. res.)	/		89.792	93.808	106.327	117.803	98.831	111.040	113.382	108.210	108.282
Grondexploitatie			11,3%	7,0%	1,9%	-3,6%	-2,5%	-2,0%	-0,5%	0,0%	0,0%

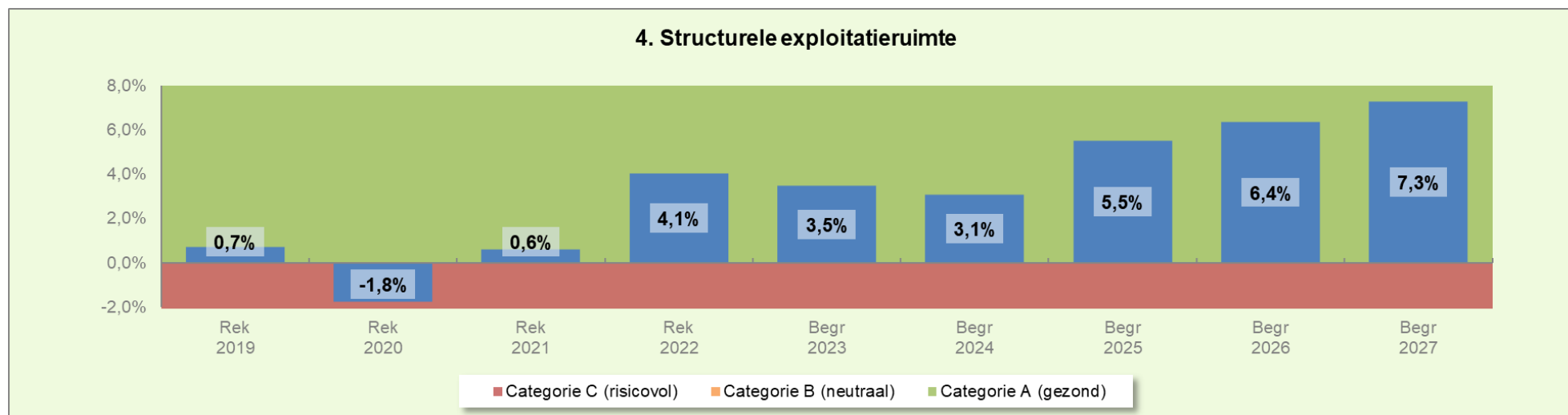
Het kengetal grondexploitatie geeft aan in welke mate de voorraad grondexploitaties van invloed is op de begroting. Hoe hoger dit percentage is, des te afhankelijker is de gemeente van de grondexploitaties. Doordat wij relatief weinig bouwgronden in exploitatie meer hebben, is de afhankelijkheid zeer beperkt te noemen.

bedragen x € 1.000

4. Structurele exploitatieruimte		Rekening	Rekening	Rekening	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
		2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027
A. Totale structurele lasten	-	- 92.215	- 92.111	- 92.215	- 90.948	- 92.058	- 100.268	- 100.219	- 100.050	- 100.311
B. Totale structurele baten	+	92.865	90.458	92.865	95.734	95.606	103.714	106.484	106.950	108.232
C. Totale structurele toevoegingen aan de reserves	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
D. Totale structurele onttrekkingen aan de reserves	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-
E. Totale baten	/	89.792	93.808	106.327	117.803	101.871	111.040	113.382	108.210	108.282
Structurele exploitatieruimte		0,7%	-1,8%	0,6%	4,1%	3,5%	3,1%	5,5%	6,4%	7,3%

De structurele exploitatieruimte geeft aan welk gedeelte van de totale exploitatiebaten beschikbaar is. Dit percentage dient altijd positief te zijn. Hoe groter dit percentage hoe meer ruimte er beschikbaar is voor zaken als 'terugdringen schuldpositie', "nieuw beleid", etc.

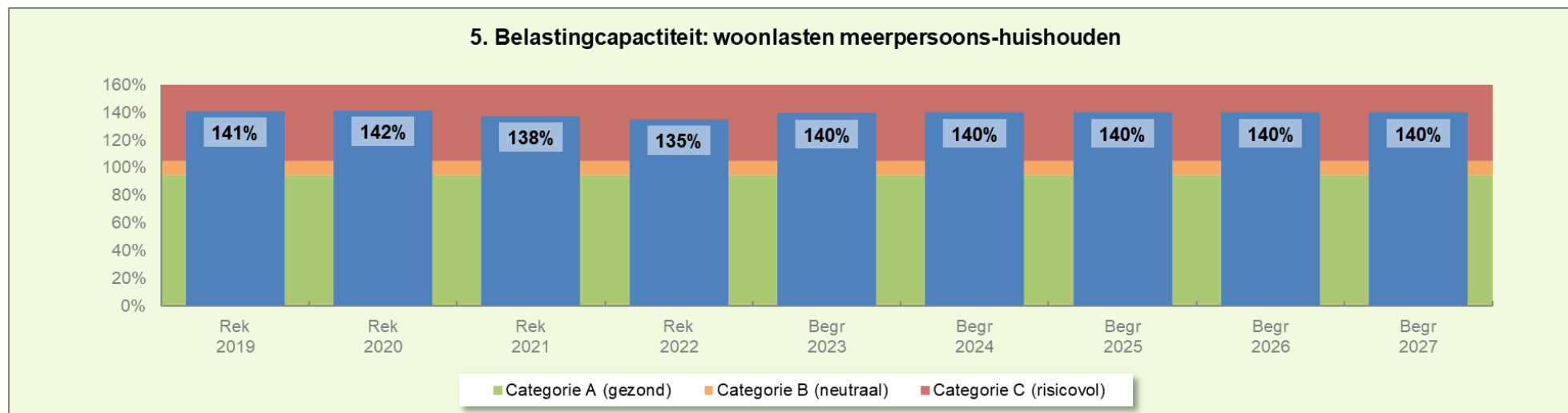

Voor de begroting 2024 is sprake van een structurele exploitatieruimte van circa € 3 miljoen, oplopend naar zo'n € 8 miljoen in 2027. Dat is ook noodzakelijk omdat deze ruimte de mogelijkheid weergeeft voor het daadwerkelijk terugdringen van onze schuldenpositie.

bedragen x € 1.000

5. Gemeentelijke belastingcapaciteit: Woonlasten meerpersoonshuishouden		Rekening	Rekening	Rekening	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
		2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027
A. OZB-lasten voor gezin bij gemiddelde WOZ-waard	+	418	422	431	440	525	554	554	554	554
B. Rioolheffing voor gezin bij gemiddelde WOZ-waarc	+	311	321	322	328	382	400	400	400	400
C. Afvalstoffenheffing voor een gezin	+	283	316	316	330	341	357	357	357	357
D. Eventuele heffingskorting	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
E. Totale woonlasten gezin bij gemiddelde WOZ-waarde		1.012	1.059	1.069	1.098	1.248	1.311	1.311	1.311	1.311
F. Woonlasten landelijke gemiddelde voor gezin in t-1	/	716	746	776	811	893	934	934	934	934
Woonlasten t.o.v. landelijke gemiddelde jaar er voor		141,3%	142,0%	137,8%	135,4%	139,8%	140,3%	140,3%	140,3%	140,3%

De belastingcapaciteit zou eigenlijk beter omschreven kunnen worden als de belastingdruk. Dit percentage geeft namelijk de lokale lastendruk weer als percentage van de landelijke lastendruk. Ook hier is een nuancering op zijn plaats. Dit kengetal wordt namelijk berekend op basis van de gemiddelde WOZ-waarde. Deze waarde kan echter per gemeente flink verschillen. Zo kennen de gemeenten Wassenaar en Bloemendaal een veel hogere gemiddelde WOZ-waarde dan gemeenten in Groningen of Zeeland. In dit verband wordt opgemerkt dat Bodegraven-Reeuwijk een relatief hoge gemiddelde WOZ-waarde kent en daarmee per definitie hoog in deze tabel zal scoren.

Samenvatting

Signaleringswaarden kengetallen	Categorie A gezond	Categorie B neutraal	Categorie C risicovol
1a. Netto schuldquote	< 90%	90 - 130%	> 130%
1b. Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	< 90%	90 - 130%	> 130%
2. Sovabiliteitsratio	> 50%	20 - 50%	< 20%
3. Grondexploitatie	< 20%	20 - 35%	> 35%
4. Structurele exploitatieruimte	> 0%	0%	< 0%
5. Gemeentelijke belastingcapaciteit	< 95%	95 - 105%	> 105%

bedragen x € 1.000

Kengetallen	Rekening	Rekening	Rekening	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027
1a. Netto schuldquote	152,6%	157,3%	141,1%	119,8%	145,2%	134,1%	133,4%	136,2%	132,7%
1b. Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	150,8%	155,4%	139,3%	118,2%	143,0%	132,0%	131,4%	134,1%	130,7%
2. Sovabiliteitsratio	10,3%	10,0%	11,4%	16,1%	21,1%	22,5%	26,2%	30,9%	35,9%
3. Grondexploitatie	11,3%	7,0%	1,9%	-3,6%	-2,5%	-2,0%	-0,5%	0,0%	0,0%
4. Structurele exploitatieruimte	0,7%	-1,8%	0,6%	4,1%	3,5%	3,1%	5,5%	6,4%	7,3%
5. Gemeentelijke belastingcapaciteit	141,3%	142,0%	137,8%	135,4%	139,8%	140,3%	140,3%	140,3%	140,3%

In deze samenvattende tabel worden de uitkomsten van de verschillende kengetallen in één tabel weergegeven. Daarbij is tevens de kleurwaardering "rood, oranje, groen" weergegeven zodat de lezer in één oogopslag een beeld heeft van de financiële positie van de gemeente. De conclusie kan niet anders luiden dan dat deze nog steeds als 'risicovol' te betitelen is. Tegelijkertijd gloort er ook licht aan het eind van de tunnel. Door de structurele exploitatieruimte (kengetal 4) ontstaat er ruimte om de schuldenpositie, en daarmee de netto schuldquote (kengetal 1) terug te dringen. Weliswaar is deze nog steeds rood, maar is met de dalende trend de lijn naar 'oranje' en uiteindelijk zelfs 'groen' ingezet.

Paragraaf 3 – Onderhoud kapitaalgoederen

Wat is het doel van deze paragraaf?

In deze paragraaf geven we het kader weer over het onderhoud van kapitaalgoederen van de openbare ruimte zoals wegen, rioleringen, waterwerken, kunstwerken, groenvoorzieningen en speelplaatsen. Met het onderhoud van deze kapitaalgoederen is een belangrijk deel van de begroting gemoeid. Een goed overzicht is belangrijk om goed inzicht te krijgen in de financiële positie.

Om het beheer van de kapitaalgoederen goed te onderbouwen op basis van de door de gemeenteraad vastgestelde uitgangspunten, zijn onderhoudsprogramma's opgesteld. De benodigde budgetten voor regulier, groot onderhoud en rehabilitaties worden op basis hiervan structureel in de meerjarenbegroting opgenomen. Als dit niet planmatig gebeurt, leert de praktijk dat er achterstallig onderhoud ontstaat. Het oplossen van achterstallig onderhoud kost uiteindelijk meer dan regulier uitgevoerd onderhoud.

Het bestaande beleid voor het onderhoud van de kapitaalgoederen is vastgelegd in twee beleids- en beheerplannen:

Beheerplan	Jaar van vaststelling	Jaar van actualisering
Verbreed gemeentelijk rioleringsplan (vGRP)	2021	2025
Onderhoudsplan Leefomgeving	2021	2025

Het Verbreed Gemeentelijk Rioleringsplan 2021 t/m 2024 (V-GRP) geeft inzicht in de wijze waarop de gemeente haar taken op basis van de Wet milieubeheer en waterwet uitvoert. De gemeente is verantwoordelijk voor het inzamelen en transport van afvalwater, het inzamelen en verwerken van hemelwater en de zorgplicht voor het grondwater. De kosten voor de uitvoering van deze beheermaatregel worden gedekt uit de rioolheffing.

In het onderhoudsplan Leefomgeving Openbare Ruimte 2021 t/m 2024 is het beleid, het beheer en benodigde financiële middelen vastgelegd voor alle onderdelen van de openbare ruimte.

Welke doelstellingen willen we bereiken?

1. Door het goed beheren van de openbare ruimte wordt beoogd dat de gemeente Bodegraven-Reeuwijk een veilige aantrekkelijke woon- en leefomgeving biedt voor haar bewoners.
2. Zorgen voor een goede openbare ruimte. Een ruimte voor de inwoner waarbij inrichting en beheer zorgvuldig en integraal op elkaar zijn afgestemd, passend binnen het karakter en gebiedskenmerken van de dorpen.
3. Het onderhoudsniveau is per gebied door middel van beeldkwaliteit vastgesteld. Voor de begraafplaats is dit beeldkwaliteit A. Voor het centrum, de woonwijken en bedrijventerreinen is dit beeldkwaliteit B. Voor het buitengebied is dit beeldkwaliteit C. Het onderhoud en benodigde financiële middelen zijn hierop afgestemd.

Welke activiteiten doen we in 2024 om deze doelstellingen te bereiken?

Op basis van bovengenoemde beleids- en beheerplannen wordt het beheer, het groot onderhoud en reconstructies uitgevoerd. In 2021 zijn de beleids- en beheerplannen geactualiseerd en vastgesteld. Uitgangspunt in deze plannen is om de werkzaamheden zoveel mogelijk integraal voor te bereiden en uit te voeren. Ander uitgangspunt is een gebiedsgerichte aanpak, passend binnen het karakter en gebiedskenmerken van de dorpen. Het accent zal meer komen te liggen op een veilige openbare ruimte. Verder speelt mee dat we ook zoveel mogelijk samen willen doen met de bewoners en gebruikers van de openbare ruimte. Participatie in welke vorm dan ook is een belangrijk en leidend uitgangspunt voor beleid. Items hierbij zijn: actieve inbreng en samenwerken met de dorpsoverleggen, bijdrage leveren aan de wijkschouwen, het ondersteunen van bewoners bij het adopteren van groen, afhandelen van vragen en klachten via het meldpunt openbare ruimte, etc.. Het beheren van de openbare ruimte op basis van vastgestelde beeldkwaliteiten zal tegen het licht worden gehouden. Keuzes van beheer op basis van meer risico gestuurd beheren, of andere parameters, zijn onderdeel van de nieuwe beleids- en beheerplannen.

Wat kost het?

Het onderhoud van kapitaalgoederen wordt onderverdeeld in regulier onderhoud, groot onderhoud en rehabilitaties. De hieronder genoemde kosten corresponderen met de in de meerjarenbegroting opgenomen budgetten. De overige beheershandelingen zitten qua dekking binnen de begroting, zoals de afvalstoffenheffing, begraafplaatstarieven, gladheidbestrijding, algemene verkeerszaken en overige niet gebonden taken.

De huidige bedragen in de begroting zijn gebaseerd op de huidige plannen, inclusief doorgevoerde bezuinigingen en mutaties. In de op te stellen beleids- en beheerplannen worden de financiële kaders opnieuw vastgesteld.

Regulier onderhoud

Dit betreffen werkzaamheden en maatregelen van kort cyclisch karakter, zoals het verhelpen van meldingen en schadeherstel. Goed, consequent uitgevoerd regulier onderhoud is levensduurverlengend. De kosten worden gedekt uit de beheer- en onderhoudsbudgetten, die jaarlijks in de begroting beschikbaar worden gesteld.

bedragen x € 1.000

Regulier onderhoud	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024
Wegen, straten en pleinen	2.181	3.453	3.753
Openbare verlichting	637	486	545
Bruggen	373	483	543
Verkeer	748	785	891
Natuur en landschap	261	219	221
Waterwegen	753	713	762
Groenvoorzieningen	2.059	1.956	2.258
Speelgelegenheden	164	178	199
Totaal	7.176	8.273	9.172

Groot onderhoud

Hieronder vallen de werkzaamheden die ervoor te zorgen dat de kapitaalgoederen tijdens hun levensduur in goede staat blijven. De kosten voor deze werkzaamheden worden gedekt uit de voorziening. Deze voorziening wordt jaarlijks gevoed met een dotatie uit de begroting, waarmee pieken en dalen in de uitgaven worden geëgaliseerd binnen de voorziening. Om de voorziening langjarig in stand te houden is het noodzakelijk dat de dotatie aan deze voorziening de komende jaren groter wordt. In onderstaande tabel is de toename over de jaren heen inzichtelijk.

bedragen x € 1.000

Groot onderhoud	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024
Wegen, straten en pleinen	1.106	1.277	1.334
Openbare verlichting	-	-	-
Bruggen	4	4	104
Verkeer	-	-	-
Waterwegen	228	261	273
Groenvoorzieningen	142	164	171
Totaal	1.480	1.706	1.882

Rehabilitaties

Dit is het totaal vervangen van een kapitaalwerk aan het eind van de levensduur of het uitvoeren van levensduurverlengende maatregelen. Deze investeringen van maatschappelijk nut worden geactiveerd en in een aantal jaren afgeschreven. Op basis van het uitvoeringsprogramma 2021 t/m 2024 worden voor de komende jaren de volgende investeringsbedragen geraamd, met daarbij de onderstaande cumulatieve kapitaallasten.

bedragen x € 1.000

Jaar van investering	Bedrag van de investering	Kapitaallasten *1	Cumulatieve kapitaallasten
2024	6.240	320	320
2025	6.754	347	663
2026	6.961	357	1.013
2027	6.360	326	1.327
2028	6.360	326	1.638

*1) O.b.v. gemiddelde afschrijvingsduur van 30 jaar en een renteomslagpercentage van 1,8%

Uitvoeringsprogramma

Op basis van het onderhoudsplan leefomgeving en het V-GRP wordt er een uitvoeringsprogramma opgesteld. De benodigde financiële middelen voor het kunnen uitvoeren van de projecten in het kader van groot onderhoud en rehabilitaties zijn hierop afgestemd. De planning van het uitvoeringsprogramma wordt jaarlijks geactualiseerd, daarbij rekening houdend met andere projecten en ontwikkelingen.

Paragraaf 4 – Financiering

Wat is het doel van deze paragraaf?

De financieringsparagraaf heeft als doel de gemeenteraad te informeren over het beleid op het vlak van financiering / treasury en de daarmee samenhangende risico's. In de begroting wordt ingegaan op het voorgenomen beleid, in de jaarstukken op de uitvoering van het beleid. De volgende onderwerpen komen aan de orde.

1. Treasurybeleid
2. Treasurybeheer
3. Risicobeheer
4. Kasbeheer

De Wet Financiering Decentrale Overheden (FIDO) vormt het wettelijk kader voor de financieringsparagraaf. Het doel van de wet is het bevorderen van de kredietwaardigheid en de transparantie van het financieringsbeleid. Voor de beheersing daarvan is een aantal instrumenten geformuleerd zoals:

- het stellen van een kwantitatieve kasgeldlimiet en een renterisiconorm over de vaste schuld
- het verplichten tot het opstellen van een Treasurystatuut
- het verplichten van een verantwoordingsrapportage in de jaarrekening en begroting
- vanaf 1 januari 2014 de verplichting om alle overtollige activiteiten te stallen bij het Rijk of andere openbare lichamen (schatkistbankieren)

De gemeente beschikt op grond van de Wet FIDO over een Treasurystatuut die eind 2021 is geactualiseerd.

Treasurybeleid

Het algemene financiële beleid is erop gericht de toename van de schuldpositie te verminderen en zo mogelijk de schuldpositie af te bouwen. Het treasurybeleid is opgenomen in het Treasurystatuut. Treasury houdt zich bezig met risico's, die samenhangen met alle (toekomstige) kasstromen. Deze risico's komen zowel voort uit de financieringsbehoefte, als uit de modaliteiten van de bestaande portefeuilles (onder meer: vervroegde aflossingen, herfinanciering, herbeleggen, renteaanpassingen en dergelijke). Het treasurybeleid is primair gericht op het waarborgen van financiële continuïteit door het resultaat en vermogen te beschermen tegen financiële risico's en de organisatie financierbaar te houden. Deze bescherming vindt plaats door de renterisico's en risico's uit financiële posities te vermijden en te spreiden. In principe zijn de uitgangspunten als volgt:

- zorg dragen voor voldoende financierbaarheid op korte en lange termijn
- bewerkstelligen van passende financieringslasten
- beheersen van wettelijke en feitelijke rente- en of financieringsrisico's
- risicomijdend uitzetten van gelden en afgeven van garanties (mag alleen nog in het kader van een publiek taak)
- zorg dragen voor een effectief, veilig en efficiënt betalingsverkeer
- actief onderhouden van contacten met marktpartijen om toegang tot de financiële markten open te houden

Actief wordt gebruik gemaakt van de wettelijke mogelijkheden om passende financieringslasten te bewerkstelligen. Dit resulteert onder meer in het zo maximaal mogelijk betrekken van de kasgeldlimiet bij financieringsbeslissingen.

Treasurybeheer

Financieringsbeleid

In deze paragraaf wordt informatie verstrekt over het verloop van de financiering. Dit gebeurt in de vorm van grafieken over de volgende onderwerpen:

1. Saldi langlopende geldleningen
2. Financieringsratio
De financieringsratio geeft een indicatie van de mate waarin de vaste activa van de gemeente (inclusief 50% van de grondexploitatie) gefinancierd zijn met langlopend vreemd vermogen.
3. Financieringsoverschot/-tekort
Het financieringsoverschot/tekort geeft een indicatie van de mate waarin de langlopende (materiële) bezittingen (inclusief 50% van de grondexploitatie) van de gemeente zijn gefinancierd met langlopend vermogen.

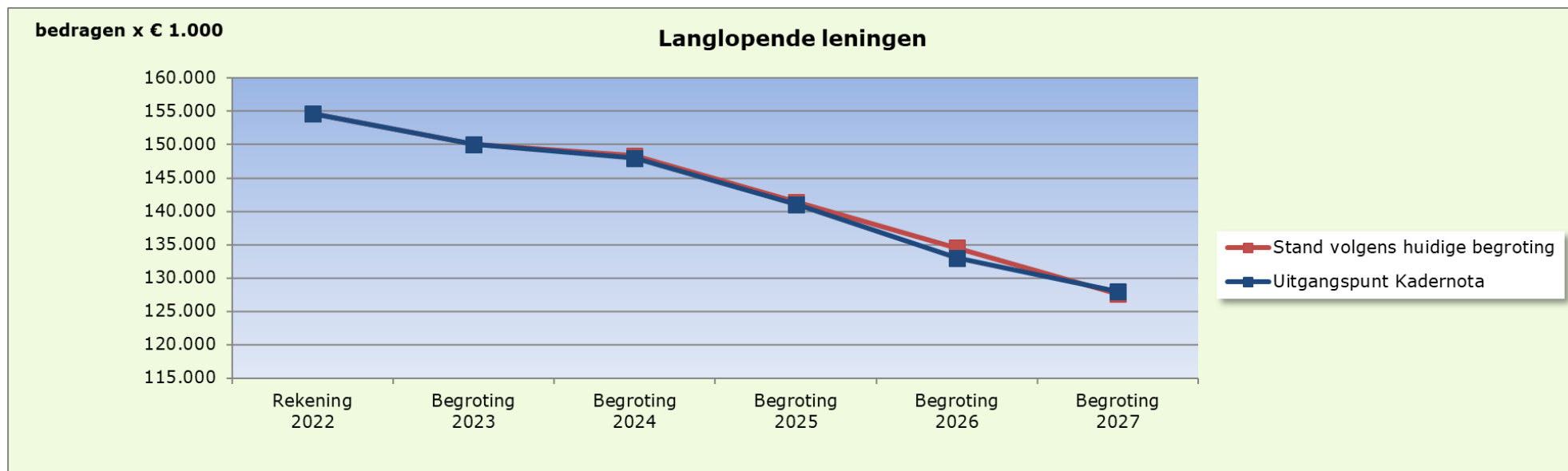
Leningenportefeuille

De samenstelling van de leningenportefeuille blijkt uit de staat 'geldleningen', opgenomen in de bijlagen. Voor alle leningen geldt dat gehele of gedeeltelijke vervroegde aflossing gedurende de looptijd van de lening niet is toegestaan. Gelet op de huidige stand van de liquide middelen wordt voor 2024 een nieuwe geldlening voorzien. Voor de daarna volgende jaren niet. Hierbij moet worden opgemerkt dat het hier om de financieel technische doorrekening gaat. In hoeverre in de jaren daadwerkelijk tot het aantrekken van een langlopende geldlening wordt overgegaan, wordt op dat moment beoordeeld. Samengevat geeft dit het volgende beeld:

bedragen x € 1.000

Langlopende leningen	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Stand per 1 januari	146.696	154.638	150.020	148.321	141.423	134.525
Aflossing leningen	- 6.058	- 6.618	- 6.698	- 6.898	- 6.898	- 6.898
Opname leningen	14.000	2.000	5.000	-	-	-
Stand per 31 december	154.638	150.020	148.321	141.423	134.525	127.627
Uitgangspunt kadernota 2024	154.638	150.000	148.000	141.000	133.000	128.000
Vershil ten opzichte van Kadernota	-	- 20	- 321	- 423	- 1.525	373

Zoals uit bovenstaande tabel valt af te lezen, laat de portefeuille tot 2023 een oplopende schuldpositie zien; daarna wordt een daling ingezet. Ook uit de grafiek op de volgende pagina is dat af te lezen.

De verwachting omtrent de renteontwikkeling

De afgelopen jaren zijn de rentepercentages historisch laag gebleven. Op het moment van het opstellen van deze begroting is daar duidelijk een kentering in te zien. Om die reden wordt in deze begroting voor de komende jaren ook een oplopend rentepercentage gecalculleerd. Gunstige bijkomstigheid is dat na 2023 het aantrekken van langlopende leningen niet of nauwelijks nodig zal zijn.

Risicobeheer

Met betrekking tot het risicobeheer heeft de gemeenteraad als algemeen uitgangspunt vastgesteld, dat alleen leningen of garanties uit hoofden van de "publieke" taak worden verstrekt. Andere uitzettingen zijn op grond van de Wet FIDO niet toegestaan. Eventuele overtollige financiering mag uitsluitend nog worden belegd bij de Rijksoverheid of medeoverheden.

Kasgeldlimiet

Om in de financieringsbehoefte te voorzien wordt in voorkomende gevallen zoveel als mogelijk gebruik gemaakt van het aantrekken van kortlopende geldleningen. De kasgeldlimiet geeft aan tot welk bedrag de financieringsbehoefte met kortlopende geldmiddelen afgedekt mag worden. In de Wet FIDO is bepaald dat de kasgeldlimiet 8,5% van het begrotingstotaal mag bedragen. De toegestane kasgeldlimiet vertoont het volgende beeld:

	bedragen x € 1.000			
Kasgeldlimiet 2024	1e kwartaal	2e kwartaal	3e kwartaal	4e kwartaal
Toegestane kasgeldlimiet				
Omvang primitieve begroting	111.090	111.090	111.090	111.090
In procenten	8,5%	8,5%	8,5%	8,5%
Toegestane kasgeldlimiet	9.443	9.443	9.443	9.443
Omvang vlottende schulden				
Opgenomen gelden < 1 jaar	8.116	8.116	8.116	8.116
Schuld in rekening-courant				
Gestorte gelden door derden < 1 jaar	4.000	5.000	6.000	8.000
Overige leningen (niet zijnde vaste schuld)	-	-	-	-
Totaal vlottende schulden	12.116	13.116	14.116	16.116
Omvang vlottende middelen				
Contante gelden in kas	-	-	-	-
Tegoeden in rekening-courant	285	258	230	204
Overige uitstaande gelden < 1 jaar	13.325	13.325	13.325	13.325
Totaal vlottende middelen	13.610	13.583	13.556	13.529
Totaal netto vlottende schuld	- 1.494	- 467	560	2.587
Afwijking t.o.v. de kasgeldlimiet				
Overschrijding kasgeldlimiet				
Onderschrijding kasgeldlimiet	10.937	9.909	8.882	6.856

Renterisiconorm

De renterisiconorm in de Wet FIDO bepaalt dat een gemeente elk jaar maximaal 20% van het begrotingstotaal kan vernieuwen. Die vernieuwing kan dan bestaan uit herfinanciering of herziening van het rentepercentage. Doel van de renterisiconorm is dat de gemeenten de renterisico's over de jaren spreiden, zodat zij niet van het ene op het andere jaar met een enorme stijging van de rentelasten worden geconfronteerd. Voor de komende jaren geeft de toegestane renterisiconorm het volgende beeld:

bedragen x € 1.000

Grondslag renterisico	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Omvang primitieve begroting	94.386	102.945	111.090	113.382	108.338	108.282
Toegestane renterisiconorm						
In procenten	20,0%	20,0%	20,0%	20,0%	20,0%	20,0%
Minimumbedrag (wettelijk bepaald)	2.500	2.500	2.500	2.500	2.500	2.500
Toegestane renterisiconorm	18.877	20.589	22.218	22.676	21.668	21.656

Het renterisico vertoont het volgende beeld:

bedragen x € 1.000

Renterisico 2024	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Renterisico vaste schulden						
Renteherziening	-	-	-	-	-	-
Aflossing	6.058	6.618	6.698	6.898	6.898	6.898
Renterisico	6.058	6.618	6.698	6.898	6.898	6.898
Toets renterisiconorm						
Toegestane renterisiconorm	18.877	20.589	22.218	22.676	21.668	21.656
Onderschrijding renterisiconorm	- 12.819	- 13.971	- 15.520	- 15.778	- 14.769	- 14.758
Overschrijding renterisiconorm						

Uit deze tabel valt af te leiden dat de gemeente een zeer beperkt renterisico loopt, of in elk geval dat het aflossingsschema van de langlopende leningen zich ruim binnen de normen voor de bepaling van het renterisico bevindt.

Renteschema

De commissie BBV adviseert in "Notitie rente 2017" in de paragraaf financiering van de begroting en jaarstukken een renteschema op te nemen. Hiermee wordt inzicht gegeven in de rentelasten externe financiering, het renteresultaat en de wijze van rentetoerekening. Hierbij wordt opgemerkt dat de door het BBV voorgeschreven berekeningswijze wordt gevolgd.

bedragen x € 1.000

Renteschema		Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024
a. Externe rentelasten over de korte en lange financiering	(+)	- 2.621	- 2.933	- 2.850
b. Externe rentebaten	(+)	98	11	15
Totaal door te rekenen externe rente		- 2.523	- 2.922	- 2.835
c1. Rente die aan de grondexploitatie moet worden doorberekend	(+)	115	- 51	- 21
c2. Rente van projectfinanciering die aan het betreffende taakveld moet worden toegerekend	(+)	-	-	-
c3. Rentebaat van doorverstrekte leningen indien daar een specifieke lening voor is aangetrokken	(+)	-	-	-
Saldo door te rekenen externe rente		- 2.408	- 2.972	- 2.856
d1. Rente over eigen vermogen	(+)	-	-	-
d2. Rente over voorzieningen (contante waarde)	(+)	-	-	-
Aan taakvelden (programma's inclusief overhead) toe te rekenen rente		- 2.408	- 2.972	- 2.856
e. Werkelijk aan taakvelden (programma's inclusief overhead) toegerekende rente (renteomslag)	(-)	- 3.352	- 3.232	- 3.549
f. Renteresultaat op het taakveld treasury		944	259	693

Het renteresultaat 2024 is ten opzichte van 2023 enigszins toegenomen. Dit wordt vooral veroorzaakt doordat (door toenemende investeringen) meer rente aan de taakvelden wordt toegerekend. (zie e.) Hierbij wordt nog opgemerkt dat conform het BBV (notitie rentebeleid) aan de grondexploitaties niet de renteomslag, maar een marktconforme rente wordt toegerekend. Omdat aan de taakvelden op basis van de renteomslag meer rente wordt toe berekend (zie e.) ontstaat een voordelig renteresultaat dat aan het taakveld treasury wordt toegerekend.

Kredietrisicobeheer

Bij de Stichting Stimuleringsfonds Volkshuisvesting wordt ter uitvoering van de Regeling Starterslening een rekening-courant aangehouden. Het verwachte saldoverloop is als volgt:

bedragen x € 1.000

Starters-, blijvers- en duurzaamheidsleningen	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Stand per 1 januari	1.099	1.119	1.440	1.704	1.738	1.721
Aflossing leningen	- 240	- 207	- 236	- 260	- 277	- 293
Verstrekke leningen	260	529	500	294	260	277
Stand per 31 december	1.119	1.440	1.704	1.738	1.721	1.706

Valutarisicobeheer

Valutarisico's zijn uitgesloten omdat wij alleen leningen verstrekken, aangaan of garanderen in Euro's.

Kasbeheer

Saldo- en liquiditeitenbeheer

Het liquiditeitsgebruik wordt geoptimaliseerd door de geldstromen op gemeenteniveau op elkaar af te stemmen. Bovendien maken wij gebruik van het product "pakket geïntegreerde dienstverlening" van de BNG. Het betalingsverkeer wordt zoveel mogelijk elektronisch uitgevoerd door de Bank Nederlandse Gemeenten (BNG). Treasury activiteiten worden gebaseerd op een liquiditeitsprognose.

Gemeentefinanciering

Financiering met externe financieringsmiddelen wordt zoveel mogelijk beperkt door primair de beschikbare interne financieringsmiddelen (reserves en voorzieningen) te gebruiken teneinde het renteresultaat te optimaliseren. Immers eigen financieringsmiddelen uitzetten, brengt minder rentebaten op dan het aantrekken van een geldlening kost. Financieringen worden enkel aangetrokken ten behoeve van de uitoefening van de publieke taak. Ter voorkoming van een overschrijding van de kasgeldlimiet trekken we indien noodzakelijk langlopend geld aan. Verder gaan we ervan uit dat het rentepercentage van de kortlopende geldleningen lager zal zijn dan die van de langlopende geldleningen. Om die reden zal de noodzakelijke financiering zo veel mogelijk plaatsvinden door het aantrekken van kortlopende geldleningen (uiteraard binnen de toegestane kasgeldlimiet).

Relatiebeheer

De gemeente Bodegraven-Reeuwijk heeft bij de Bank Nederlandse Gemeenten en de Rabobank een rekening-courantverhouding.

Paragraaf 5 – Bedrijfsvoering

De paragraaf bedrijfsvoering geeft inzicht in de stand van zaken en de beleidsvoornemens over de bedrijfsvoering. Doel is het zo optimaal mogelijk ondersteunen en uitvoeren van de programma's. In de praktijk moet dit tot uiting komen in het goed bedienen van inwoners, ondernemers en bezoekers, interne en externe processen efficiënt te laten verlopen en zorgvuldige besluitvorming te garanderen. In deze paragraaf worden de belangrijkste prioriteiten beschreven die gaan bijdragen aan het optimaliseren van de bedrijfsvoering in 2024.

Dynamiek in de samenleving

De samenleving verandert continue en het krachtenveld waarbinnen gemeentelijke medewerkers opereren is complexer geworden. Technologische innovaties volgen elkaar in een steeds hoger tempo op en de maatschappelijke eisen die aan de overheid worden gesteld veranderen. Ook de blijvende effecten van de coronacrisis spelen daarbij een rol, zoals de wijze van contact hebben met de samenleving: fysiek, digitaal en hybride. Inwoners, organisaties en bedrijven zijn goed geïnformeerd en verbonden via (online)netwerken, zijn kritisch en willen meedenken met ruimte voor eigen initiatieven. Al onze 'klanten', verbonden in een netwerksamenleving, verwachten service op een steeds hoger niveau. Daardoor is verandering een continue factor geworden. Het vertrekpunt daarbij blijft dat de organisatie erop is ingericht een excellente dienstverlener en partner te zijn die naast de inwoners staat. Dat betekent een overheid die zich dienstbaar opstelt en meebeweegt met de dynamiek van de samenleving.

De organisatie in ontwikkeling

Een vitale organisatie en het kunnen aantrekken van gekwalificeerd personeel, is voorwaardelijk om de bestuurlijke- en ambtelijke ambities te bewerkstelligen en de financiële uitdaging aan te pakken. Recent zijn structuur en coördinatie/regie ingebouwd, en er zal meer vanuit heldere kaders worden gewerkt.

Om de grote ambities en opgaven waar te maken, worden gericht middelen vrijgemaakt, om op een aantal thema's personeel aan te kunnen trekken.

De kost gaat hierbij voor de baat uit: de overall-aanpak van de ontwikkeling van de organisatie leidt tot een efficiënter werkende organisatie, hetgeen financieel gunstiger uit moet gaan pakken.

Personeelsinstrumentarium en -beleid wordt ge-update en ontwikkeld. Resultaat is inzicht en overzicht zowel organisatorisch als mbt projecten en programma's. Zorg en aandacht voor de medewerkers en kwaliteit is geborgd en de werkdruk wordt verlaagd door het stellen van prioriteiten. De overall-aanpak van de ontwikkeling van de organisatie leidt tot een efficiënter werkende organisatie. Ook wordt gestuurd op lagere inhuurkosten. Eind 2023 meten we de medewerkerstevredenheid via een onderzoek.

Vervangen ingehuurd personeel voor vast personeel

Momenteel is er sprake van inhuur gedekt door projecten / business cases op het gebied van projecten en gebiedsontwikkeling, maar ook meer reguliere taken die tot de normale bedrijfsvoering moeten worden gerekend. Voor een deel van deze categorieën van werk draagt het werken met een flexibele schil, bestaande uit inhuur, bij aan de wendbaarheid van de organisatie. Hier kan desalniettemin ingezet worden op het verminderen van de omvang van de flexibele schil. Deze vermindering is in financiële zin ingeschat op een bedrag van € 300.000 per jaar. Voor een deel komt dit voordeel tot uitdrukking in lagere kosten van investeringen en grondexploitaties en zijn daarom niet zichtbaar in het begrotingsresultaat. Een ander heeft wel direct gevolgen voor de begroting en levert het inzetten op versnelde afbouw van inhuur een extra besparing op van € 100.000.

Concernsturing

Concernsturing in een tijd als deze is cruciaal en is geborgd in onze organisatie. Dit maakt het mogelijk om vanuit overzicht en inzicht de majeure ontwikkelingen en de financiële positie in samenhang met elkaar te kunnen beoordelen en de gezamenlijke koers te kunnen uitzetten. Een programmatische aanpak maakt hiervan onderdeel uit. Om de ontwikkeling van de financiële positie te monitoren, is het van essentieel belang dat de kwaliteit van de sturingsinformatie van een hoog niveau is en blijft. Sturen op hoofdlijnen is hierbij essentieel, waarbij ook de aandacht uitgaat naar de meest risicovolle programma's/projecten. Via de verschillende rapportages (zoals Sociaal Domein en Fysieke Leefomgeving) vindt tussentijdse monitoring van projecten plaats. De sturing op de ontwikkeling van de grondexploitaties (monitor grondexploitaties en MPG), de financiële risico's en de vertaling naar de financiële positie van de gemeente heeft nog steeds prioriteit. Wij maken in het najaar van 2023 een slag om deze monitor-instrumenten meer op elkaar af te stemmen en aan te laten sluiten bij de bestaande P&C-cyclus (begroting – burap – jaarrekening). In een rapportage halverwege en tegen het einde van deze bestuursperiode presenteren we de integrale resultaten. Ook het bestuurlijk proces optimaliseren we langs lijnen van kwaliteit en training/opleiding, gestructureerde afstemmingen ambtelijk/bestuurlijk en adequate en begrijpelijke bestuurlijke advisering.

Ontwikkeling IT

In 2024 wordt een nieuwe digitale werkplek geselecteerd en uitgerold. De reguliere exploitatie wordt hiervoor gebruikt. De nieuwe werkplek wordt middels een Europese aanbesteding geselecteerd. Daarnaast zetten we in op het integraal verbeteren van de digitale dienstverlening. Dit uit zich onder andere in het optimaliseren van de gemeentelijke website en het implementeren van een applicatie voor het vergunningenproces. We blijven onze aandacht geven aan relevante wetgeving, de komende jaren valt hierbij te denken aan de WMEBV, Omgevingswet, SDG en WDO.

Privacy en Informatiebeveiliging

PO en ISO: Aanstellen Privacy Officer (PO) en ISO (informatiebeveiligingsadviseur). Inregelen van deze functies zorgt voor verbetering van de efficiëntie met betrekking tot privacy en security en past binnen de richtlijnen van de AP (autoriteit persoonsgegevens) en VNG. Uit een onafhankelijk uitgevoerde nulmeting is gebleken dat er een aantal significante achterstanden zijn op het gebied van gegevensbescherming. Deze worden door de nieuwe rollen functionarissen in kaart gebracht en verholpen.

Budget CISO (Informatiebeveiliging): in de managementletter 2022 is opgenomen dat er adequate financiering van ICT en informatiebeveiliging moet zijn. Voorgesteld wordt het budget van € 12.028 te verhogen naar € 25.000 ten behoeve van pentesten en andere cyber controles en maatregelen.

Budget FG (Privacy): de gemeente is verplicht de gegevens over het gebruik van informatie te loggen. Hiervoor is geen centrale tooling beschikbaar. FG, CISO en Gegevensbeheer zijn in de oriënterende fase om iLog van PinkRocade aan te schaffen zodat efficiënter in lijn met de AVG gerapporteerd kan worden over het gebruik van persoonsgegevens in het informatielandschap.

Wet open overheid (Woo)

Op 1 mei 2022 is de Wet open overheid (Woo) in werking getreden om te zorgen dat overheidsinformatie beter vindbaar, uitwisselbaar en eenvoudig te ontsluiten is. Hoofdonderdelen van de Woo zijn: actieve en passieve openbaarmaking en het op orde brengen van de informatiehuishouding. Actieve openbaarmaking betekent dat we uit onszelf informatie openbaar maken en passief betekent dat we op verzoek openbaar maken (zoals onder de Wob ook al mogelijk was).

Ook is één van de verplichtingen om in de begroting aandacht te schenken aan de beleidsvoornemens over de uitvoering van de Woo. Deze paragraaf is de invulling van die verplichting.

De actieve openbaarmaking verplicht ons om in fases 11 informatiecategorieën openbaar te maken. Het is nog niet duidelijk welke fase wanneer openbaar moet zijn. De Rijksoverheid maakt dit later bekend. Wij volgen deze landelijke fasering.

We willen eerst de wettelijke basis (11 categorieën) op de juiste wijze doen. Vervolgens willen we waar mogelijk, in de geest van de wet, ons extra inzetten om informatiecategorieën eerder openbaar te maken. We zijn hier in 2022 mee gestart door de Woo-verzoeken al op de gemeente website te publiceren. Dit geeft ons alvast inzicht in de benodigde werkzaamheden om alle verplichte categorieën openbaar te maken.

Omdat we steeds meer informatie publiceren, is de noodzaak voor een anonimiseertool groter geworden. We werken momenteel aan de implementatie hiervan. De projectgroep zet zich ook in om medewerkers mee te nemen in de wet en de werkwijzen die bij de uitvoering komen kijken, via onder meer bijeenkomsten en handleidingen.

Data-gedreven werken

Op het gebied van de data-gedreven gemeente heeft de gemeente de eerste stappen gezet en zijn de afgelopen jaren verschillende producten opgeleverd zoals dashboards voor Financiën, HR, Meldingen openbare ruimte en het sociaal domein. Dit wordt de komende jaren verder uitgewerkt waarbij ook sterk wordt ingezet op goed gebruik van ICT, kwalitatief hoogwaardige registratie en zorgvuldig gebruik van data. Deze ontwikkeling draagt bij aan monitoring, evaluatie en voorspellen van effecten van de beleidsuitvoering, zodat adequaat bijsturen sneller mogelijk is, alsook aan efficiënt en slim werken en de organisatieontwikkeling. Om de gestelde ambities uit het collegeprogramma en het herstelplan rondom de inzet van data te kunnen realiseren zullen we meer moeten investeren in het verder brengen van data-gedreven werken. Op dit moment is er geen structureel budget beschikbaar. Zowel de benodigde techniek als doorontwikkeling van datavaardigheden in onze organisatie vereist de komende jaren extra aandacht.

Huisvesting

Het huisvesten van de ambtelijke organisatie en het bestuur vraagt om een nieuwe werkwijze. Door het overkomen van Burgerzaken naar het gemeentehuis verandert de functie van het gemeentehuis (naar publieksgebouw). Het gebouw wordt hierop aangepast rekening houdend met toegankelijkheid, informatiebeveiliging en slimme looproutes voor bezoekers. Er wordt een start gemaakt met het inrichten van het gebouw naar een moderne (flex)werkplek. De uitrol hiervan door het gehele gebouw is in 2024 niet voorzien vanwege de financiële kaders. Enkel de begane grond en een deel van de 1^e verdieping wordt opnieuw ingericht.

Paragraaf 6 – Verbonden partijen

Wat is het doel van deze paragraaf?

In deze paragraaf wordt de gemeentelijke visie uiteengezet op verbonden partijen en op de bestuurlijk te realiseren doelen per verbonden partij.

Er is sprake van een verbonden partij als onze gemeente een bestuurlijk én financieel belang heeft in een derde rechtspersoon. Bij bestuurlijk belang gaat het om het hebben van zeggenschap van onze gemeente in de derde partij, omdat onze gemeente:

- zitting heeft in het dagelijks- of algemeen bestuur
- aandelen bezit en daarom stemrecht heeft

Van een financieel belang is sprake indien wij de middelen die aan een partij ter beschikking zijn gesteld, niet terugkrijgen bij faillissement van de partij of indien financiële problemen bij de derde partij (deels) verhaald worden op onze gemeente.

Relaties waarbij alleen sprake is van een financieel of bestuurlijk belang, vallen niet onder het begrip verbonden partij.

De gemeente Bodegraven-Reeuwijk neemt in de regel deel aan gemeenschappelijke regelingen, stichtingen, N.V.'s en verenigingen als het belang van de gemeente hiermee is gediend.

Gemeenschappelijke regelingen: zijn door de diverse vertegenwoordigde gemeenten in het leven geroepen en als zodanig een orgaan waarover de deelnemende gemeenten zeggenschap hebben en waarvoor ze verantwoordelijk zijn. Voor de door de gemeenschappelijke regelingen uit te voeren taken is als het ware sprake van een verlengstuk van de gemeenten. Hier is nadrukkelijk sprake van een gemeentelijk belang.

Stichtingen, N.V.'s en verenigingen: deelname is van belang omdat hier sprake is van samenwerkingsverbanden, verenigingen en N.V.'s (deelname in kapitaal vanuit een overheidstaak geredeneerd) die een gemeentelijk belang behartigen in verschillende verschijningsvormen.

Welke doelstellingen willen we bereiken?

Visie op verbonden partijen

De gemeente werkt onder meer samen op de gebieden van sociale zekerheid, gemeentelijke belastingen, bouw- en woningtoezicht, milieu, gezondheidszorg, afvalinzameling, veiligheid, verstevigen van onderlinge samenwerking, inkoop en archief. Dit is inmiddels een groot aantal taken.

Daarnaast nemen wij deel in een aantal stichtingen op het grondgebied van de gemeente waarin wij het gemeentelijk / publiek belang bewaken. Door deelname in verbonden partijen verwachten wij een beter kwalitatief en kwantitatief resultaat tegen zo laag mogelijke kosten.

Beleidsvoornemens inzake verbonden partijen

Het accent van het gemeentelijk beleid inzake de verbonden partijen ligt op sturing op kwaliteitsniveau van de dienstverlening en op financiën. Doel is om meer proactief en vanuit een visie met onze verbonden partijen om te gaan.

Dat vraagt om een betere interne organisatie rondom de verbonden partijen dat ervoor zorgt dat wij ons tijdig kunnen beraden op onze positie ten opzichte van de verbonden partijen en tot tijdige en gewogen adviezen over beleidsvoornemens en de diverse financiële stukken kunnen komen. De afgelopen twee jaren is op dit terrein grote vooruitgang geboekt.

In de begroting is per programma opgenomen welke verbonden partij onder dat programma moet worden gerekend en in welke mate deze partij bijdraagt aan de realisatie van de gemeentelijke beleidsvoornemens. In onderstaande tabel worden alle 21 verbonden partijen inzichtelijk gemaakt en wordt het belang in zeggenschap en financiën in beeld gebracht. Daarbij is onderscheid gemaakt naar de verschillende soorten van verbonden partijen:

- Gemeenschappelijke regelingen (9)
- Stichtingen en verenigingen (6)
- Vennootschappen en coöperaties (6)
- Overig (-)

Overzicht van verbonden partijen waaraan onze gemeente deelneemt

Op de hierna volgende pagina's zijn overzichten opgenomen van de verbonden partijen waaraan de gemeente deelneemt. Daarbij wordt ook inzichtelijk gemaakt welke bedragen aan deze partijen worden betaald.

bedragen x € 1.000

Verbonden partijen - gemeenschappelijke regelingen	Eigen vermogen		Vreemd vermogen		Bijdrage 2024	Begroot resultaat
	01-01	31-12	01-01	31-12		
Ferm Werk, (inclusief Stichting de Wissel)	0,1	0,3	6,5	8,5	10.609	-
In het leven geroepen om in één uitvoeringsorganisatie Ferm Werk de krachten te bundelen en een integrale gemeenschappelijke aanpak te bieden op het terrein van participatie, werk en inkomen binnen het sociale domein.						
ODMH	3,4	n.n.b.	8,5	n.n.b.	3.419	
De Omgevingsdienst Midden-Holland is ingesteld ter ondersteuning van GS en de bestuursorganen van de regiogemeenten bij de uitvoering van hun taken op het gebied van het omgevingsrecht in het algemeen en de Wabo in het bijzonder.						
Gemeenschappelijke regeling Veiligheidsregio Hollands Midden	6,0	5,4	25,1	26,8	2.622	-
De Veiligheidsregio is de overkoepelende 'organisatie' waarbinnen de regionale brandweer, de geneeskundige kolom en de gemeentelijke crisisbeheersing is georganiseerd. De Veiligheidsregio is o.a. belast met advisering van het bevoegd gezag over de brandweezorg, risico's van branden, rampen en crises, het instellen en in stand houden van een brandweer, het instellen en in stand houden van een GHOR.						
Hecht	0,9	3,6	28,4	27,2	2.596	-
Hecht geeft uitvoering aan de aan de gemeente opgedragen taken als gevolg van de Wet collectieve preventie volksgezondheid en aan de aan de gemeente opgedragen taken als gevolg van de Wet Kinderopvang. Ook draagt Hecht zorg voor het ambulancevervoer en voor daadwerkelijke geneeskundige hulpverlening bij ongevallen en rampen en de voorbereiding daarop.						
Gemeenschappelijke regeling Groenalliantie Midden-Holland en omstreken	3,0	2,5	34,6	43,5	283	-
De regeling wordt getroffen ter behartiging van de bovengemeentelijke belangen inzake het beheer en de ontwikkeling van groengebieden binnen het werkgebied van de groenalliantie, daaronder begrepen het behoud en de versterking van de groen- en recreatieve verbindingen, de landschappelijke kwaliteiten van en de biodiversiteit binnen de groengebieden, alsmede de bevordering van de leefbaarheid en de toeristische aantrekkingskracht daarvan.						

bedragen x € 1.000

Verbonden partijen - gemeenschappelijke regelingen	Eigen vermogen		Vreemd vermogen		Bijdrage 2024	Begroot resultaat
	01-01	31-12	01-01	31-12		
Gemeenschappelijke regeling Regionaal Historisch Centrum	n.b.	n.b.	n.b.	n.b.	197	
De gemeente is verantwoordelijk voor het overbrengen van de archiefbescheiden welke niet voor vernietiging in aanmerking komen.						
BSGR	2,1	2,1	10,7	4,8	800	
De BSGR verzorgt namens de gemeente de uitvoering van de Wet WOZ en de heffing en inning van gemeentelijke belastingen.						

bedragen x € 1.000

Verbonden partijen - stichtingen en verenigingen	Eigen vermogen		Vreemd vermogen		Bijdrage 2024	Begroot resultaat
	01-01	31-12	01-01	31-12		
Stichting GBKN Zuid-Holland					-	-
De stichting beheert de Grootschalige Basiskaarten Nederland. De Stichting is opgeheven in 2017						
Stichting Klasse (openbaar onderwijs)					-	-
De deelnemende gemeenten Bodegraven-Reeuwijk, Gouda, en Waddinxveen hebben in 2005 een fusie voor het openbaar onderwijs gerealiseerd. Met de verzelfstandiging is het openbaar onderwijs in een gelijkwaardige positie gekomen met het bijzonder onderwijs. De gemeente heeft nog een beperkt aantal wettelijke verantwoordelijkheden.						
Stichting Greenport	n.b.	n.b.	n.b.	n.b.	-	-
Het versterken van de boomteeltsector in de regio Boskoop, het bevorderen van deze sector en de regio en het verantwoord inpassen van de boomteeltsector in de regio.						

bedragen x € 1.000

Verbonden partijen - stichtingen en verenigingen	Eigen vermogen		Vreemd vermogen		Bijdrage 2024	Begroot resultaat
	01-01	31-12	01-01	31-12		
Stichting VEEN					-	-
Op grond van het met drie verenigingen van watereigenaren in de Reeuwijkse plassen gesloten convenant worden met ingang van het jaar 2000 vaarontheffingen door de stichting VEEN uitgegeven.						
Stichting Klimaatneutraal Bodegraven-Reeuwijk					-	-
De Stichting Klimaatneutraal Bodegraven-Reeuwijk heeft zich ten doel gesteld het bevorderen van klimaatneutraliteit van de gemeente Bodegraven-Reeuwijk. Zulks ter uitvoering van de landelijke klimaatdoelen om in 2035 tot een klimaatneutrale gemeente te komen.						
Stichting BLR						
De Stichting is opgericht om eilanden en perceeltjes land (de "landschapselementen") van de gemeente in eigendom over te nemen en in stand te houden. Doelstelling is om de landschapselementen in het Reeuwijkse plassegebied te onderhouden en te beheren met respect voor de natuurwaarden.					-	-

bedragen x € 1.000

Verbonden partijen - vennootschappen	Eigen vermogen		Vreemd vermogen		Bijdrage 2024	Begroot resultaat
	01-01	31-12	01-01	31-12		
N.V. Cyclus De aandelen van Cyclus NV zijn in handen van de deelnemende gemeenten. In juridische zin is Cyclus aan te merken als overheids-NV. Er is een 10-jarige dienstverleningsovereenkomst gesloten met Cyclus NV voor het inzamelen van huishoudelijke afvalstoffen.	11,4	n.n.b.	10,3	n.n.b.	5.108	-
N.V. Bank Nederlandse Gemeenten (BNG) De BNG is de bank van en voor overheden en instellingen voor het maatschappelijk belang.					-	-
Oasen N.V. Waterbedrijf					-	-
Ontwikkelingsmaatschappij Rijnhoek C.V. (OMR), OMR heeft tot doel is het realiseren van het bedrijvenpark Rijnhoek door middel van het ontwikkelen, exploiteren en verkopen van gronden.	54,0	68,1	0,6	3,5	-	-
GEM Rijnhoek BV. Het doel van de vennootschap is het ontwikkelen van het gebied Rijnhoek tot het "Bedrijvenpark Rijnhoek". De GEM Rijnhoek BV is door de voormalige gemeente Bodegraven en de Ontwikkelings Combinatie Rijnhoek BV (OCR) opgericht als beherende vennoot van de Ontwikkelingsmaatschappij Rijnhoek CV (OMR). De GEM Rijnhoek BV voert de directie over en vertegenwoordigt de OMR in externe contacten.						
Totaal					25.634	-

Paragraaf 7 – Grondbeleid

Wat is het doel van deze paragraaf?

Deze paragraaf verwoordt de gemeentelijke visie op het grondbeleid, hiermee wordt o.a. getracht de ruimtelijke doelstellingen te realiseren. Die doelstellingen liggen op het terrein van de volkshuisvesting, ruimtelijke ordening, economische ontwikkeling, openbare ruimte, infrastructuur, natuur en recreatie. De gemeente geeft in deze paragraaf een overzicht van bestaande beleids- en financiële kaders, en de ontwikkeling van de Algemene Reserve Bouwgrondexploitatie en enkele bestemmingsreserves.

Visie op het grondbeleid

Met het grondbeleid wordt beoogd:

- een maatschappelijk gewenst ruimtegebruik te bevorderen
- behalen van volkshuisvestelijke en economische doelstellingen
- de effectiviteit van het ruimtegebruik te verhogen
- een evenwichtige verdeling van kosten en opbrengsten over gebruikers, grondeigenaren, ontwikkelaars en overheid te bevorderen

De gemeente streeft naar een optimum tussen deze facetten en tevens naar minimaal sluitende grondexploitaties.

Beleidskaders

Nota Grondbeleid

Het grondbeleid van de gemeente Bodegraven-Reeuwijk is in 2012 door de raad vastgesteld in de Kadernota Grondbeleid. De gemeente voert grotendeels een faciliterend grondbeleid, maar waar nodig actief grondbeleid. Bij elk vastgoedproject is sprake van samenwerking tussen gemeente en particulier(en) of marktpartij(en). Uitgangspunt is dat met de wederpartij een anterieure overeenkomst wordt gesloten, zodat gronduitgifte / kostenverhaal is geregeld. De gemeente hanteert marktconforme grondprijzen en bepaalt per plan de meest geschikte grondprijsmethode. Met het vaststellen van de woonvisie en het uitwerken van de toekomstvisie en dorpsvisie, wordt ernaar gestreefd om in 2024 een nieuwe nota Grondbeleid vast te stellen.

Woningbouwprogrammering/ woonvisie

In 2020 is de tweede woonvisie Bodegraven-Reeuwijk 2021-2025 vastgesteld. Begin 2023 is er een addendum van de woonvisie vastgesteld. Hiermee wordt aangesloten bij de nationale prestatie afspraken tussen het Rijk en o.a. gemeenten, provincies en wooncorporaties. De aanvullingen zien o.a. op het verhogen van het percentage van sociale huurwoningen voor nieuwe woningbouwlocaties naar 30%. De woonvisie heeft in de basis als doel om te kunnen sturen op de volgende hoofdlijnen:

1. De dorpskernen vanuit de eigen identiteit en kwaliteit laten ontwikkelen. De verschillen tussen de dorpskernen blijven in tact door het leggen van verschillende accenten, waardoor wordt aangesloten op de specifieke woonbehoefte per dorpskern.
2. Regie voeren op het woningbouwprogramma, zodat kan worden aangesloten op de behoefte van inwoners.
3. De bestaande woningvoorraad toekomstbestendig maken.
4. De woonvisie laten aansluiten op de dorpsvisie, zodat er op een integrale wijze naar wonen gekeken wordt.

Nota Kostenverhaal

De Nota Kostenverhaal is in 2023 technisch geactualiseerd vastgesteld. Er is een technische actualisatie toegepast (indexatie bijdragen) om de bijdragen die vanuit de gemeente worden gevraagd in lijn te brengen met de sterk opgelopen inflatie.

In deze nota staat voor welke bovenwijkse voorzieningen en ruimtelijke ontwikkelingen de gemeente een bijdrage vraagt en welk tarief in een kern geldt. Het beleid geldt voor zowel particuliere- als gemeentelijke bouwprojecten. Voor particuliere projecten vindt het kostenverhaal bij voorkeur plaats via anterieure overeenkomsten. Het exploitatieplan geldt als stok achter de deur. Voor gemeentelijke projecten vindt kostenverhaal via de grondexploitatie plaats.

Per 1 januari 2024 zal naar verwachting de omgevingswet in werking treden. Dit heeft invloed op de manier waarop kosten verhaald worden. Het doel is om zodoende de nota integraal te herzien in tweede helft 2023/begin 2024, zodat kan worden aangesloten bij de dan ingevoerde omgevingswet.

Nota Fonds Volkshuisvesting

De Nota Fonds Volkshuisvesting is begin 2022 geactualiseerd vastgesteld. Met het actualiseren van de Nota Fonds Volkshuisvesting is aansluiting gemaakt met de uitgangspunten van de Woonvisie. De nota heeft twee doelen. Eerste doel is het bevorderen van de bouw van sociale woningen en het tweede doel is het stimuleren van de doorstroming op de woningmarkt. In principe moeten alle nieuwe woningbouwplannen volgens de woonvisie 25% sociale huur bevatten, maar daar kan in specifieke in de nota aangegeven gevallen, van worden afgeweken. Hiervoor is dan wel een financiële bijdrage verschuldigd.

Wet- en regelgeving

Wet Markt & Overheid (vennootschapsbelasting)

De gemeente moet vennootschapsbelasting betalen over de winst die met ondernemingsactiviteiten is verdiend. Een van die ondernemingsactiviteiten is het voeren van een grondexploitatie. De gemeente Bodegraven-Reeuwijk heeft met het vaststellen van winstgevendende grondexploitaties dan ook het risico belasting te moeten betalen. Overigens wordt de vpb altijd na afloop van een kalenderjaar in een aangifte verwerkt. Zo wordt dus in 2023 aangifte gedaan over het belastingjaar 2022, in 2024 over het jaar 2023, enz..

BBV-regelgeving

In september 2019 is de meest recente notitie van het BBV met betrekking tot de grondexploitaties gepubliceerd. De commissie BBV geeft, naar aanleiding van de eerdere notitie Grondexploitatie, meer toelichting op de verscherpte regelgeving rondom grondexploitaties en faciliterende projecten. Daarnaast is meer verduidelijking gekomen op de wijze van tussentijds winstnemen. Deze notitie wordt toegepast in de grondexploitaties, jaarrekening en begroting.

Financiële kaders

Bouwgronden in exploitatie

Lopende en actieve grondexploitaties

In het begrotingsjaar 2023 zijn 11 grondexploitaties actief. Daarnaast blijft er worden gezocht naar nieuwe bouw mogelijkheden om tegemoet te komen aan de woningbehoefte. Dit kan de komende jaren leiden tot nieuwe grondexploitaties.

Parameters grondexploitatie

De grondexploitatie cijfers, zoals verwerkt in de begroting 2024-2027, zijn gebaseerd op de actualisatie van de grondexploitatie met prijspeil 1-1-2023 (MPG 2023). In de grondexploitatie wordt gerekend met zogenaamde rente- en inflatieparameters. De rente- en inflatieparameters worden jaarlijks vastgesteld door het College als onderdeel van het MPG. Deze cijfers wijken af van de parameters gehanteerd in de begroting. Voor grondexploitatie in het begrotingsjaar 2024 en verder hanteren we de volgende parameters:

Parameters grondexploitatie	2024-2025	2026 e.v.	Bron
Opbrengsten			
Woningbouw - vrije sector	-1,0%	2,0%	NVM / Calcasa / Metafoor
Woningbouw - sociaal	3,0%	2,0%	CBS - CPI (2015=100)
Overige functies niet commercieel	3,0%	2,0%	CBS - CPI (2015=100)
Kosten			
Civiele kosten	4,0%	2,0%	GWW / Metafoor
Plankosten	4,0%	2,0%	CBS - CPI (2015=100)
Overige kosten	4,0%	2,0%	CBS - CPI (2015=100)
Rente	1,7%	1,7%	Programmabegroting
Disconteringsvoet	2,0%	2,0%	BBV

De gemeente moet op basis van nieuwe BBV-regelgeving de werkelijk betaalde financieringsrente voor de investeringen in de grondexploitatie-projecten toerekenen. De werkelijk betaalde rente bij de gemeente op dit moment heeft een gemiddeld gewogen percentage van 1,7%. Voor negatieve grondexploitatie moet (vanuit BBV-regelgeving) de gemeente een disconteringsvoet hanteren ter hoogte van het maximale meerjarige streefpercentage van de Europese Centrale Bank voor de inflatie binnen de eurozone. Om de vergelijkbaarheid te behouden van zowel winstgevendende als verliesgevendende grondexploitatie is de disconteringsvoet voor alle grondexploitatie op 2% gezet.

Relatie tussen leningenportefeuille en grondexploitatie

Het in deze begroting gepresenteerde verloop van de leningportefeuille is mede gebaseerd op de verwachte opbrengsten en kosten in de grondexploitatie. Dit betekent dat het voor het verloop van de leningportefeuille cruciaal is dat de opbrengsten en winsten zo optimaal mogelijk worden bepaald en zo snel mogelijk worden geïnd.

Dat kan tevens betekenen dat wanneer kansen zich voordoen om woningen of bedrijventerreinen eerder te realiseren dan gepland, dit een impact zal hebben op de leningportefeuille. In de afweging bij de besluitvorming wordt die impact meegenomen. De lasten gaan immers voor de baten uit. In een dergelijk geval zal de gemeente investeringen in een project immers eerder moeten voorfinancieren dan gepland. Daar staat tegenover dat in zo'n geval ook de opbrengsten eerder worden gerealiseerd dan gepland. Op de langere termijn zal het daarom een beperkte impact hebben op de omvang van de leningportefeuille. De betreffende investeringen en opbrengsten zijn namelijk al over een langere termijn doorgerekend in de grondexploitatie. Het voordeel voor de gemeente zit hier in de structureel lagere rentelasten, doordat investeringen eerder worden terugverdiend.

Winstnemingen en verliesvoorzieningen

Elk jaar, ten tijde van het opstellen van de jaarrekening, zal voor grondexploitaties moeten worden onderzocht of er tussentijdse winstneming gedaan moet worden. Deze winsten zullen in principe toegevoegd worden aan de Algemene Reserve Grondexploitatie. Zodra een verliesgevende grondexploitatie wordt vastgesteld, zal ter hoogte van het negatieve netto contante waarde resultaat een verliesvoorziening worden getroffen. Deze wordt gedekt uit de Algemene Reserve Grondexploitatie.

Bestemmingsreserves (Nota Kostenverhaal en Fonds Volkshuisvesting)

De gemeente ontvangt vanuit enkele gemeentelijke grondexploitaties en een aantal particuliere bouwplannen bijdragen op basis van de beleidskaders in de nota Kostenverhaal en nota Fonds Volkshuisvesting.

Weerstandsvermogen en risicoprofiel

Het geactualiseerde resultaat van de grondexploitaties in het MPG 2023 is een momentopname (namelijk per peildatum 1-1-2023). Het resultaat is het gevolg van de gekozen uitgangspunten die op dat moment het meest realistisch worden geacht. Een project kan echter onderhevig zijn aan wijzigingen als gevolg van veranderende omstandigheden. In grondexploitaties zijn dan ook ramingsonzekerheden aan de orde en kan er sprake zijn van onvoorziene risico's en kansen. Met name projecten die zich nog in het begin van het ontwikkelproces bevinden, kennen de meeste risico's en kansen. Dat wil zeggen dat grondexploitatieresultaten geen feitelijke uitkomsten zijn, maar gelezen moeten worden als een gemiddelde van een bandbreedte. Die bandbreedte wordt kleiner naarmate een project zich naar de opleveringsfase beweegt.

Om eventuele risico's op te vangen worden er bij nieuwe- en herziene grondexploitaties (bij het MPG) risicoanalyses uitgevoerd. Aan de hand daarvan wordt het risicoprofiel berekend. Het risicoprofiel van een project is een indicatie voor de gewenste weerstandscapaciteit van de Algemene Reserve Grondexploitatie. Het biedt een indicatie voor de gewenste minimale stand van de reserve.

Via de monitors grondexploitaties (eens per jaar vervat in monitor fysiek domein) wordt zowel het college als de raad meegenomen in de ontwikkelingen van de grondexploitaties in het lopende en komende begrotingsjaar. Op basis daarvan kunnen de kansen en risico's, en beheersmaatregelen, worden besproken en kan hierop worden gestuurd.

Ook bij nieuwe en herziene grondexploitaties worden weer risicoanalyses uitgevoerd. Het risicoprofiel zal immers weer wijzigen. Het risicoprofiel van een project is een indicatie voor de gewenste weerstandscapaciteit van de Algemene Reserve Bouwgrondexploitatie. Het biedt een indicatie voor het gewenste minimale niveau van de stand van de reserve.

Deel D: Financiële begroting

Overzicht van baten en lasten

bedragen x € 1.000

Overzicht baten en lasten	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Saldo van baten en lasten						
Lasten						
1. Veiligheid	- 3.470	- 3.740	- 3.929	- 3.929	- 3.930	- 3.930
2. Verkeer, Vervoer en Waterstaat	- 9.209	- 9.207	- 10.350	- 10.551	- 10.796	- 10.929
3. Economische Zaken	- 1.114	- 1.044	- 1.199	- 1.177	- 1.176	- 1.174
4. Onderwijs	- 3.642	- 3.718	- 4.236	- 3.980	- 4.027	- 4.030
5. Sport, Cultuur en recreatie	- 9.183	- 9.058	- 9.601	- 9.704	- 9.695	- 9.775
6. Sociaal domein	- 34.085	- 32.170	- 33.922	- 33.293	- 33.246	- 33.233
7. Volksgezondheid en Milieu	- 11.968	- 12.370	- 14.605	- 14.218	- 13.547	- 13.612
8. Volkshuisvesting Ruimtelijke Ordening en Stedelijke \	- 19.521	- 7.185	- 8.564	- 8.490	- 5.865	- 5.104
9. Bestuur en ondersteuning	- 3.780	- 3.476	- 4.039	- 4.061	- 4.058	- 4.046
10. Dekkingsmiddelen, onvoorzien en overhead	- 13.108	- 14.317	- 16.912	- 16.219	- 14.691	- 14.696
Totaal Lasten	- 109.080	- 96.285	- 107.358	- 105.622	- 101.029	- 100.530
Baten						
1. Veiligheid	119	43	45	45	45	45
2. Verkeer, Vervoer en Waterstaat	1.380	480	709	709	709	459
3. Economische Zaken	1.065	1.545	1.376	1.431	1.431	1.431
4. Onderwijs	590	636	565	565	565	565
5. Sport, Cultuur en recreatie	1.370	976	1.014	1.014	1.014	1.014
6. Sociaal domein	9.697	5.856	6.119	6.131	6.348	6.360
7. Volksgezondheid en Milieu	11.337	11.250	13.194	12.824	12.167	12.167
8. Volkshuisvesting Ruimtelijke Ordening en Stedelijke \	20.227	5.336	6.818	7.532	3.586	2.626
9. Bestuur en ondersteuning	1.372	706	1.075	1.054	1.054	1.054
10. Dekkingsmiddelen, onvoorzien en overhead	70.646	72.004	80.126	82.077	81.291	82.561
Totaal Baten	117.803	98.831	111.040	113.382	108.210	108.282
Totaal Saldo van baten en lasten	8.723	2.546	3.682	7.760	7.181	7.752
Mutatie reserves						
Toevoegingen	- 1.677	- 3.010	- 3.732	- 7.760	- 7.309	- 7.752
Onttrekkingen	2.218	450	50	-	128	-
Totaal Mutatie reserves	541	- 2.560	- 3.682	- 7.760	- 7.181	- 7.752
Totaal	9.264	- 14	0	0	0	0

bedragen x € 1.000

Incidentele baten en lasten	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Incidentele lasten				
1. Veiligheid	-	-	-	-
2. Verkeer, vervoer en waterstaat	-	-	-	-
3. Economische zaken	-	-	-	-
4. Onderwijs	- 406	-	-	-
5. Sport, cultuur en recreatie	-	-	-	-
6. Sociaal Domein	- 104	-	-	-
7. Volksgezondheid en milieu	- 1.101	- 694	-	-
8. Volkshuisvesting Ruimtelijke Ordening en Stedelijke Vernieuwing	- 3.686	- 3.652	- 979	- 219
9. Bestuur en ondersteuning	-	-	-	-
10. Dekkingsmiddelen, onvoorzien en overhead	- 1.793	- 1.057	-	-
Totaal incidentele lasten	- 7.090	- 5.403	- 979	- 219
Incidentele baten				
1. Veiligheid	-	-	-	-
2. Verkeer, vervoer en waterstaat	250	250	250	-
3. Economische zaken	-	-	-	-
4. Onderwijs	-	-	-	-
5. Sport, cultuur en recreatie	-	-	-	-
6. Sociaal Domein	-	-	-	-
7. Volksgezondheid en milieu	1.041	635	-	-
8. Volkshuisvesting Ruimtelijke Ordening en Stedelijke Vernieuwing	4.242	4.956	1.009	50
9. Bestuur en ondersteuning	-	-	-	-
10. Dekkingsmiddelen, onvoorzien en overhead	1.793	1.057	-	-
Totaal incidentele baten	7.326	6.898	1.259	50
Mutatie reserves				
1. Veiligheid	-	-	-	-
2. Verkeer, vervoer en waterstaat	- 28	- 33	- 32	- 33
3. Economische zaken	-	-	-	-
4. Onderwijs	-	-	-	-
5. Sport, cultuur en recreatie	- 6	- 6	- 7	- 7
6. Sociaal Domein	-	-	-	-
7. Volksgezondheid en milieu	50	-	-	-
8. Volkshuisvesting Ruimtelijke Ordening en Stedelijke Vernieuwing	- 376	- 1.173	- 20	- 20
9. Bestuur en ondersteuning	-	-	-	-
10. Dekkingsmiddelen, onvoorzien en overhead	- 3.322	- 6.548	- 7.121	- 7.692
Totaal mutatie reserves	- 3.682	- 7.760	- 7.181	- 7.752
Saldo van incidentele baten en lasten	- 3.446	- 6.266	- 6.901	- 7.921

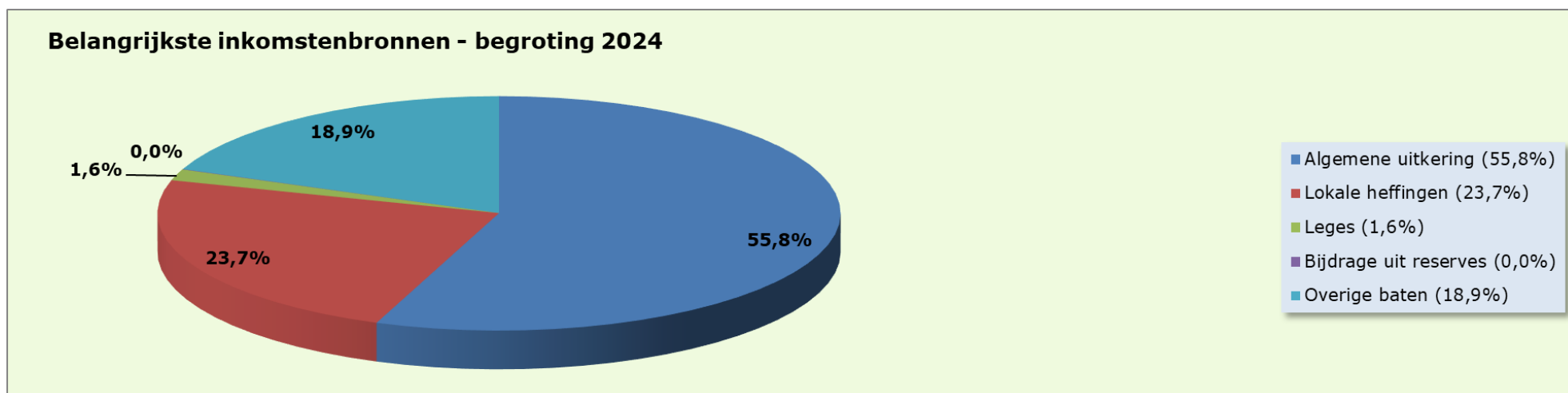
Toelichting op de baten en lasten

Baten

Het totaal van de geraamde baten 2024 bedraagt € 111 miljoen. De verdeling van de inkomstenbronnen ziet er als volgt uit:

bedragen x € 1.000

Belangrijkste inkomstenbronnen - begroting 2024	Begroting 2024	Percentage
Algemene uitkering (55,8%)	62.013	55,8%
Lokale heffingen (23,7%)	26.339	23,7%
Leges (1,6%)	1.727	1,6%
Bijdrage uit reserves (0,0%)	50	0,0%
Overige baten (18,9%)	20.960	18,9%
Totaal baten	111.090	100,0%

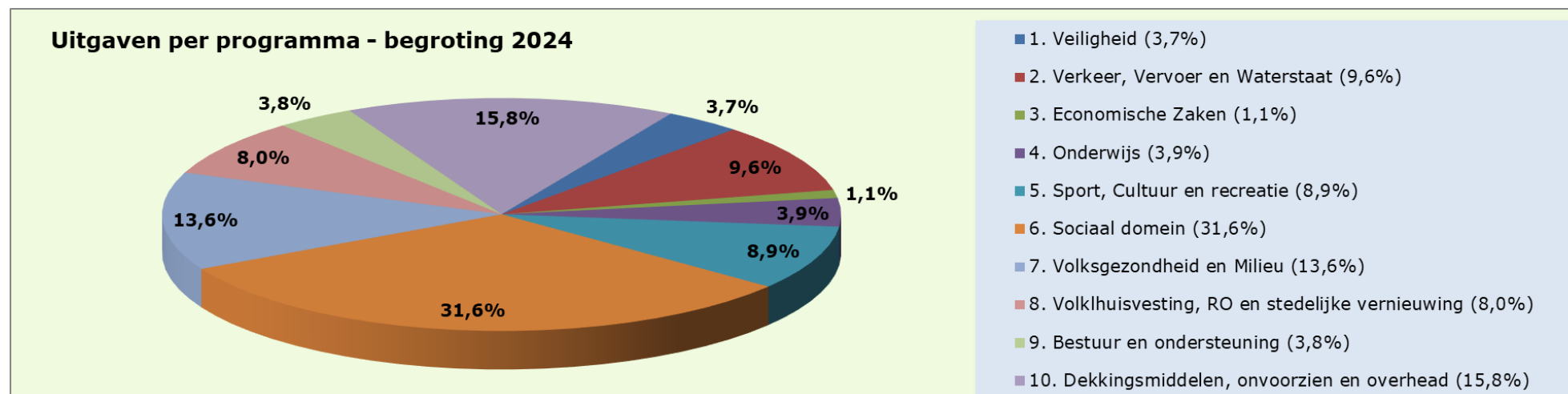

Lasten

De exploitatielasten voor 2024 geraamd op € 107 miljoen. De geraamde lasten kunnen globaal als volgt verdeeld worden:

bedragen x € 1.000

Uitgaven per programma - begroting 2024	Begroting 2024	Percentage
1. Veiligheid (3,7%)	3.929	3,7%
2. Verkeer, Vervoer en Waterstaat (9,6%)	10.350	9,6%
3. Economische Zaken (1,1%)	1.199	1,1%
4. Onderwijs (3,9%)	4.236	3,9%
5. Sport, Cultuur en recreatie (8,9%)	9.601	8,9%
6. Sociaal domein (31,6%)	33.922	31,6%
7. Volksgezondheid en Milieu (13,6%)	14.605	13,6%
8. Volkshuisvesting, RO en stedelijke vernieuwing (8,0%)	8.564	8,0%
9. Bestuur en ondersteuning (3,8%)	4.039	3,8%
10. Dekkingsmiddelen, onvoorzien en overhead (15,8%)	16.912	15,8%
Totaal	107.358	100,0%

Geprognoseerde balans

In de begroting dient verplicht een geprognoseerde balans opgenomen te worden. Deze geeft inzicht in de te verwachten balanstotalen in de komende jaren.

bedragen x € 1.000

Prognose meerjarenbalans	Realisatie Ultimo 2022	Begroting Ultimo 2023	Begroting Ultimo 2024	MJR Ultimo 2025	MJR Ultimo 2026	MJR Ultimo 2027
ACTIVA						
Vaste activa						
Immateriële vaste activa	272	627	610	593	576	559
Materiële vaste activa economisch nut	106.242	116.397	121.278	125.273	123.744	124.240
Materiële vaste activa maatschapp. nut	71.504	70.403	74.049	78.332	82.692	86.321
Financiële vaste activa	2.454	2.697	2.894	2.865	2.790	2.714
<i>FVA: Kapitaalverstrekkings</i>	568	537	537	537	537	537
<i>FVA: Leningen</i>	1.886	2.118	2.316	2.287	2.211	2.136
<i>FVA: Uitzettingen > 1 jaar</i>	-	42	42	42	42	42
Totaal vaste activa	180.472	190.124	198.831	207.063	209.801	213.834
Vlottende activa						
Voorraden	- 3.404	- 1.629	- 1.404	321	858	858
<i>VR: Bouwgronden in exploitatie</i>	- 4.262	- 2.487	- 2.262	- 538	-	-
<i>VR: Overige voorraden</i>	858	858	858	858	858	858
Uitzettingen met een looptijd < 1 jaar	20.425	13.325	13.325	13.325	13.325	13.325
Liquide middelen	174	285	204	1.907	950	683
Overlopende activa	13.449	13.449	13.449	13.449	13.449	13.449
Totaal vlottende activa	30.644	25.430	25.574	29.001	28.582	28.315
Totaal ACTIVA	211.117	215.554	224.406	236.064	238.383	242.149
PASSIVA						
Vaste passiva						
Eigen vermogen	29.345	37.605	41.288	49.048	56.229	63.980
Voorzieningen	6.557	7.353	7.220	7.016	7.053	6.966
Vaste schulden met een looptijd > 1 jaar	154.644	150.026	148.328	141.429	134.531	127.633
Totaal vaste passiva	190.547	194.984	196.836	197.494	197.813	198.579
Vlottende passiva						
Netto vlottende schulden loopt. < 1 jaar	8.116	8.116	12.116	16.116	16.116	16.116
Overlopende passiva	12.454	12.454	15.454	22.454	24.454	27.454
Totaal vlottende passiva	20.570	20.570	27.570	38.570	40.570	43.570
Totaal PASSIVA	211.117	215.554	224.406	236.064	238.383	242.149

Uiteenzetting van de financiële positie

In deze paragraaf worden de punten toegelicht die in het kader van de financiële positie van belang zijn. Achtereenvolgens komen de volgende onderwerpen aan bod:

1. Arbeidskosten gerelateerde verplichtingen
2. Investerings
3. Financiering
4. Reserves
5. Voorzieningen

Ad 1. Arbeidskosten gerelateerde verplichtingen

Op basis van artikel 20 van het BBV moet in de begroting worden ingegaan op de zogenoemde arbeidskosten gerelateerde verplichtingen. Hieronder wordt verstaan de aanspraken van het huidig en voormalig personeel op toekomstige uitkeringen als gevolg van hun (voormalige) arbeidsbetrekking met de gemeente. Gemeenten moeten met de jaarlijks terugkerende verplichtingen rekening houden in de ramingen van de begroting. Het gaat hierbij vooral om de verplichtingen in het kader van uit te betalen vakantiegeld, wachtgeld, pensioenen en de gemeentelijke kosten van de regeling Flexibel Pensioen en Uittreden (FPU). In de begroting van de salarislasten is rekening gehouden met het uit te betalen vakantiegeld. Verder is in de begroting rekening gehouden met de aanvullende FPU-bijdrage aan de voormalige medewerkers die gebruik hebben gemaakt van de FPU. Daarnaast is er ook rekening gehouden met de wachtgeld en het pensioen dat wordt uitbetaald aan de voormalige wethouders. Dit wordt deels direct ten laste van de exploitatie gebracht en deels ten laste van de voorziening pensioenen oud-wethouders.

Ad 2. Investerings

Voor een totaaloverzicht van de voorgenomen vervangings- en uitbreidingsinvesteringen wordt verwezen naar de investeringsplanning die in deel E als bijlage 1 is opgenomen. De investeringen die daar zijn opgenomen kunnen in hoofdlijn als volgt worden onderverdeeld:

bedragen x € 1.000

Netto investeringen (exclusief grondexploitatie)	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Investerings in de openbare ruimte	8.948	8.606	9.357	9.570	9.567
Overige investeringen	11.082	2.543	2.369	658	2.251
Totaal	20.030	11.149	11.725	10.228	11.818

In de begroting en meerjarenramingen is rekening gehouden met de kapitaallasten van deze investeringen en met de kapitaallasten van investeringen die tot en met 2022 in uitvoering zijn genomen en/of afgerond zijn. De totale boekwaarde per 1 januari 2024 wordt geraamd op € 190 miljoen.

Ad 3. Financiering

Voor de financiering van de investeringen wordt gebruik gemaakt van overtollige liquide middelen vanuit de exploitatie, het aantrekken van kortlopende geldleningen en het aantrekken van langlopende geldleningen. Dit laatste is noodzakelijk op het moment dat de kasgeldlimiet wordt overschreden. Op dat moment mag namelijk geen gebruik meer worden gemaakt van kortlopende geldleningen. In de paragraaf Financiering is een berekening van de kasgeldlimiet opgenomen. Voor de jaren 2024 – 2027 is rekening gehouden met de volgende financieringsbehoefte:

bedragen x € 1.000

Financieringsbehoefte	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029	Begroting 2030
Stand liquide middelen 1 januari	285	204	1.907	950	683	- 176	- 173
Mutatie vaste activa en kasstroom grondexploitaties	16.172	17.420	10.690	11.742	14.464	22.418	20.189
Herfinanciering bestaande langlopende geldleningen	6.698	6.898	6.898	6.898	6.898	7.178	7.818
Saldo kosten en baten uit exploitatie	- 16.820	- 25.139	- 19.525	- 21.408	- 19.683	- 18.000	- 18.000
Onttrekkingen voorzieningen	3.031	3.118	2.894	3.034	3.180	4.400	3.000
Financieringsbehoefte	9.081	2.297	957	267	4.859	15.996	13.007
Inzet/mutatie kasgeldleningen	4.000	4.000	-	-	- 3.000	-	-
Nieuw afgesloten geldleningen	5.000	-	-	-	7.000	16.000	13.000
Stand liquide middelen 31 december	204	1.907	950	683	- 176	- 173	- 180
Cumulatieve financieringsbehoefte	9.081	11.378	12.335	12.602	17.461	33.457	46.465

Met de lasten van deze financieringsbehoefte is in de meerjarenramingen rekening gehouden. Op basis van de nu bekende gegevens hebben we in 2024 de situatie dat er een nieuwe langlopende geldlening van € 5 miljoen moet worden aangetrokken. Op basis van de voorliggende cijfers wordt berekend dat in 2025 tot en met 2027 geen geldlening meer nodig zal zijn. Daarna verandert die situatie omdat vanaf 2028 grote investeringen in de scholenlocatie Broekvelden/Vromade worden voorzien.

Ad 4. Reserves

In de bijlagen bij deze begroting is de specificatie van het geraamde verloop van de reserves voor de periode 1 januari 2024 tot en met 31 december 2027 opgenomen. Recapitulerend wordt het volgende verloop van de reserves voorzien:

bedragen x € 1.000

Reserves	Realisatie Ultimo 2022	Begroting Ultimo 2023	Begroting Ultimo 2024	MJR Ultimo 2025	MJR Ultimo 2026	MJR Ultimo 2027
Algemene reserve	14.634	31.885	35.243	42.209	49.203	56.895
Bestemmingsreserves	5.448	5.720	6.045	6.839	7.026	7.086
Totaal	20.081	37.605	41.288	49.048	56.229	63.980

Ad 5. Voorzieningen

In de bijlagen bij deze begroting is de specificatie van het geraamde verloop van de voorzieningen voor de periode 1 januari 2024 tot en met 31 december 2027 opgenomen.

Voorzieningen moeten worden gevormd als er sprake is van:

1. risico's, verplichtingen en verliezen waarvan de omvang onzeker is, maar redelijkerwijs in te schatten zijn
2. van derden (niet overheidsinstellingen) verkregen middelen die specifiek besteed moeten worden.

Voorzieningen kunnen worden gevormd als er sprake is van:

3. kosten die in een volgend begrotingsjaar gemaakt worden, maar die hun oorsprong mede vinden in het begrotingsjaar of in een voorafgaand begrotingsjaar en de voorziening strekt tot gelijkmatige verdeling van lasten over een aantal begrotingsjaren.

Bij voorzieningen die gebaseerd zijn op reden drie moet er sprake zijn van een onderbouwing door middel van een actueel beheerplan.

Recapitulerend wordt het volgende verloop van de voorzieningen geraamd:

bedragen x € 1.000

Voorzieningen	Realisatie Ultimo 2022	Begroting Ultimo 2023	Begroting Ultimo 2024	MJR Ultimo 2025	MJR Ultimo 2026	MJR Ultimo 2027
Vrz. verplichtingen, verliezen, risico's	1.721	1.745	1.761	1.776	1.792	1.807
Egalisatievoorzieningen overig	4.836	5.608	5.460	5.240	5.262	5.159
Totaal	6.557	7.353	7.220	7.016	7.053	6.966

Overzicht van taakvelden per programma

Het BBV schrijft voor dat in de begroting inzicht wordt gegeven welke taakvelden onder welk programma worden verantwoord. Vanwege het totaalinzicht is er voor gekozen dit in een apart overzicht te presenteren en niet per programma een afzonderlijke tabel op te nemen. Achtereenvolgens wordt in dit overzicht het totaal van alle taakvelden gepresenteerd. Vervolgens wordt per programma inzicht gegeven in de onder dat programma opgenomen taakvelden.

bedragen x € 1.000

Alle taakvelden	Begroting 2024		
	Lasten	Baten	Saldo
Saldo van baten en lasten			
1. Veiligheid	- 3.929	45	- 3.884
1.1 Crisisbeheersing en brandweer	- 2.946	17	- 2.929
1.2 Openbare orde en veiligheid	- 983	28	- 956
2. Verkeer, Vervoer en Waterstaat	- 10.350	709	- 9.641
2.1 Verkeer en vervoer	- 10.098	466	- 9.631
2.2 Parkeren	- 149	153	4
2.3 Recreatieve havens	- 88	90	2
2.4 Economische havens en waterwegen	- 6		- 6
2.5 Openbaar vervoer	- 9		- 9
3. Economische Zaken	- 1.199	1.376	177
3.1 Economische ontwikkeling	- 321		- 321
3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	- 512	63	- 449
3.4 Economische promotie	- 366	1.313	947
4. Onderwijs	- 4.236	565	- 3.671
4.1 Openbaar Basisonderwijs	- 394		- 394
4.2 Onderwijshuisvesting	- 2.227	166	- 2.061
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken	- 1.616	399	- 1.217
5. Sport, Cultuur en recreatie	- 9.601	1.014	- 8.587
5.1 Sportbeleid en activering	- 287		- 287
5.2 Sportaccommodaties	- 3.966	945	- 3.021
5.3 Cultuurpresentatie, -productie en -part.	- 104		- 104
5.4 Musea	- 166	3	- 163
5.5 Cultureel erfgoed	- 144		- 144
5.6 Media	- 550	28	- 522
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	- 4.384	38	- 4.346

bedragen x € 1.000

Alle taakvelden	Begroting 2024		
	Lasten	Baten	Saldo
6. Sociaal domein	- 33.922	6.119	- 27.802
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	- 2.469	206	- 2.263
6.2 Toegang en eerstelijnsvoorzieningen	- 3.780	6	- 3.774
6.3 Inkomensregelingen	- 8.273	5.553	- 2.719
6.4 WSW en beschut werk	- 1.922		- 1.922
6.5 Arbeidsparticipatie	- 1.626	140	- 1.486
6.6 Maatwerkvoorzieningen Wmo	- 2.068	214	- 1.854
6.71a Huishoudelijke hulp Wmo	- 2.255		- 2.255
6.71b Begeleiding Wmo	- 981		- 981
6.71c Dagbesteding Wmo	- 753		- 753
6.71d Overige maatwerkarrangementen Wmo	- 367		- 367
6.72a Jeugdzorg begeleiding	- 2.359		- 2.359
6.72c Jeugdhulp dagbesteding	- 562		- 562
6.72d Jeugdhulp zonder verblijf overig	- 1.004		- 1.004
6.73a Pleegzorg	- 225		- 225
6.73b Gezinsgericht	- 618		- 618
6.73c Jeugdhulp met verblijf overig	- 569		- 569
6.74a Jeugd behandeling GGZ zonder verblijf	- 1.205		- 1.205
6.74b Jeugdhulp crisis/LTA/GGZ-verblijf	- 1.211		- 1.211
6.74c Gesloten plaatsing	- 352		- 352
6.81b Maatschappelijke- en vrouwenopvang Wmo	- 80		- 80
6.82a Jeugdbescherming	- 1.189		- 1.189
6.82b Jeugdreclassering	- 52		- 52
7. Volksgezondheid en Milieu	- 14.605	13.194	- 1.411
7.1 Volksgezondheid	- 1.635		- 1.635
7.2 Riolering	- 3.537	5.528	1.991
7.3 Afval	- 5.046	6.005	959
7.4 Milieubeheer	- 3.701	1.101	- 2.601
7.5 Begraafplaatsen en crematoria	- 685	560	- 125
8. Volkshuisvesting Ruimtelijke Ordening en Stedelijke Vernieuwing	- 8.564	6.818	- 1.746
8.1 Ruimtelijke Ordening	- 1.780	422	- 1.358
8.2 Grondexpl. niet-bedrijven terrein	- 3.958	4.242	284
8.3 Wonen en bouwen	- 2.826	2.154	- 672
9. Bestuur en ondersteuning	- 4.039	1.075	- 2.965
0.1 Bestuur	- 2.481	18	- 2.462
0.2 Burgerzaken	- 1.160	689	- 471
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	- 399	367	- 32

bedragen x € 1.000

Alle taakvelden	Begroting 2024		
	Lasten	Baten	Saldo
10. Dekkingsmiddelen, onvoorzien en overhead	- 16.912	80.126	63.213
0.4 Overhead	- 11.534	56	- 11.478
0.5 Treasury	- 2.860	3.759	899
0.61 OZB woningen	- 541	8.804	8.263
0.62 OZB niet-woningen	- 137	5.282	5.145
0.64 Belasting overig	- 0	11	11
0.7 AU+overige uitkeringen gemeentefonds		62.013	62.013
0.8 Overige baten en lasten	- 1.823	200	- 1.623
0.9 Vennootschapsbelasting	- 18		- 18
Totaal Saldo van baten en lasten	- 107.358	111.040	3.682
Mutatie reserves			
Mutaties reserves	- 3.732	50	- 3.682
0.10 Mutaties reserves	- 3.732	50	- 3.682
Totaal Mutatie reserves	- 3.732	50	- 3.682
Resultaat	- 111.090	111.090	0

Analyse ten opzichte van de begroting 2023

bedragen x € 1.000

1. Veiligheid - Analyse t.o.v. begroting 2023	I / S	Afwijking
Saldo van baten en lasten		
(Algemene) indexatie van de kosten en opbrengsten	S	- 56
Herrubricering/verdeling loonkosten over taakvelden	S	127
Hogere bijdrage aan de Veiligheidsregio	S	- 259
Diversen		1
Totaal Saldo van baten en lasten		- 188
Mutatie reserves		
Diversen		-
Totaal mutatie reserves		-
Totaal afwijking		- 188

bedragen x € 1.000

2. Verkeer, vervoer en waterstaat - Analyse t.o.v. begroting 2023	I / S	Afwijking
Saldo van baten en lasten		
(Algemene) indexatie van de kosten en opbrengsten	S	- 232
Herrubricering/verdeling loonkosten over taakvelden	S	- 237
Hogere kapitaallasten door investeringen (in de openbare ruimte)	S	- 227
Hogere kosten van gladheidbestijding	S	- 204
Diversen		- 13
Totaal Saldo van baten en lasten		- 913
Mutatie reserves		
Dotatie (parkeergelden) aan de reserve bedrijventerreinen	I	3
Diversen		-
Totaal mutatie reserves		3
Totaal afwijking		- 910

bedragen x € 1.000

3. Economie - Analyse t.o.v. begroting 2023		
	I / S	Afwijking
Saldo van baten en lasten		
(Algemene) indexatie van de kosten en opbrengsten	S	27
Herrubricering/verdeling loonkosten over taakvelden	S	- 113
Lagere raming toeristen- en forensenbelasting (aansluiten op actuele belastingopbrengsten)	S	- 217
Diversen		- 20
Totaal Saldo van baten en lasten		- 324
Mutatie reserves		
Diversen		-
Totaal mutatie reserves		-
Totaal afwijking		- 324

bedragen x € 1.000

4. Onderwijs - Analyse t.o.v. begroting 2023		
	I / S	Afwijking
Saldo van baten en lasten		
(Algemene) indexatie van de kosten en opbrengsten	S	- 72
Herrubricering/verdeling loonkosten over taakvelden	S	65
In verband met de geplande ver-/nieuwbouw van de Dacosta school wordt de resterende boekwaarde van de bestaande school in één keer afgeschreven	I	- 88
Hogere kapitaallasten (rente en afschrijving) als gevolg van investeringen	S	- 298
Kosten in pandige uitbreiding huisvesting De Venen	I	- 150
Diversen		- 45
Totaal Saldo van baten en lasten		- 589
Mutatie reserves		
Diversen		-
Totaal mutatie reserves		-
Totaal afwijking		- 589

bedragen x € 1.000

5. Sport, cultuur en recreatie - Analyse t.o.v. begroting 2023		
	I / S	Afwijking
Saldo van baten en lasten		
(Algemene) indexatie van de kosten en opbrengsten	S	- 233
Herrubricering/verdeling loonkosten over taakvelden	S	- 179
Hogere kapitaallasten (rente en afschrijving) als gevolg van investeringen	S	- 150
Diversen		56
Totaal Saldo van baten en lasten		- 506
Mutatie reserves		
Dotatie aan de egalisatiereserve Buitensport	I	138
Diversen		- 0
Totaal mutatie reserves		137
Totaal afwijking		- 368

bedragen x € 1.000

6. Sociaal domein - Analyse t.o.v. begroting 2023		
	I / S	Afwijking
Saldo van baten en lasten		
(Algemene) indexatie van de kosten en opbrengsten	S	- 837
Herrubricering/verdeling loonkosten over taakvelden	S	- 344
Hogere bijdrage aan (gemeenschappelijke regeling) Hecht	S	- 228
Hogere bijdrage aan Ferm Werk	S	- 1.081
Lagere kosten binnen het sociaal domein voor de jeugdhulp (o.a. woonplaatsbeginsel en taakstelling)	S	1.172
Kosten regionale werkorganisatie jeugdzorg	S	- 169
Diversen		- 2
Totaal Saldo van baten en lasten		- 1.489
Mutatie reserves		
Dotatie (2023) aan ondersteuningsfonds	I	500
Diversen		-
Totaal mutatie reserves		500
Totaal afwijking		- 989

7. Volksgezondheid en milieu - Analyse t.o.v. begroting 2023	I / S	Afwijking
Saldo van baten en lasten		
(Algemene) indexatie van de kosten en opbrengsten	S	177
Herrubricering/verdeling loonkosten over taakvelden	S	- 400
Hogere bijdrage aan het ODMH	S	- 156
Hogere raming opbrengsten rioolrechten, begrafenisrechten en afvalstoffenheffing/reinigingsrechten (aansluiten op actuele belastingopbrengsten)	S	458
Hogere kapitaallasten (rente en afschrijving) als gevolg van investeringen	S	- 114
Hogere bijdrage aan de (gemeenschappelijke regeling) Belasting Samenwerking Gouwe Rijnland (BSGR)	S	- 37
Toename energielasten als gevolg van hogere tarieven	S	- 68
Toename kosten Cyclus	S	- 121
Diversen		- 29
Totaal Saldo van baten en lasten		- 290
Mutatie reserves		
Onttrekking (2023) aan de algemene reserve (dekking kosten ruimte maken Tempel)	I	50
Diversen		-
Totaal mutatie reserves		50
Totaal afwijking		- 240

bedragen x € 1.000

8. Volkshuisvesting, RO+stedelijke vernieuwing - Analyse t.o.v. begroting 2023	I / S	Afwijking
Saldo van baten en lasten		
(Algemene) indexatie van de kosten en opbrengsten	S	- 30
Herrubricering/verdeling loonkosten over taakvelden	S	- 386
Hogere raming opbrengsten bijdragen voor plankosten anterieure overeenkomsten en omgevingsvergunningen	S	130
Winst(nemingen) grondexploitaties	I	295
Hogere bijdrage aan de Omgevingsdienst Midden-Holland)(ODMH)	S	- 73
Extra subsidie Woningbouwambitie	I	200
Diversen		- 33
Totaal Saldo van baten en lasten		103
Mutatie reserves		
Mutaties reserves voor (winstnemingen) grondexploitaties	I	- 295
Diversen		-
Totaal mutatie reserves		- 295
Totaal afwijking		- 193

bedragen x € 1.000

9. Bestuur - Analyse t.o.v. begroting 2023	I / S	Afwijking
Saldo van baten en lasten		
(Algemene) indexatie van de kosten en opbrengsten	S	- 138
Herrubricering/verdeling loonkosten over taakvelden	S	47
Bijstelling ramingen kosten en legesopbrengsten reisdocumenten en rijbewijzen	S	143
De stelpost "taakstelling (beheer) vastgoed" is ingevuld en dus niet meer opgenomen	S	- 350
Diversen		103
Totaal Saldo van baten en lasten		- 195
Mutatie reserves		
Onttrekkingaan (2023) aan de reserve doortontwikkeling organisatie	I	- 450
Diversen		-
Totaal mutatie reserves		- 450
Totaal afwijking		- 645

bedragen x € 1.000

10. Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien - Analyse t.o.v. begroting 2023		I / S	Afwijking
Saldo van baten en lasten			
(Algemene) indexatie van de kosten en opbrengsten	S	22	
Herrubricering/verdeling loonkosten over taakvelden	S	97	
Algemene uitkering (mei- en septembercirculaire)	S	6.135	
De algemene stelpost (taakstelling) is ingevuld en dus niet meer opgenomen	S	- 500	
Hogere bijdrage aan de (gemeenschappelijke regeling) Belastingssamenwerking Gouwe Rijnland (BSGR)	S	- 107	
Hogere kapitaallasten (rente en afschrijving) als gevolg van investeringen	S	- 109	
Diversen		- 11	
Totaal Saldo van baten en lasten		5.527	
Mutatie reserves			
Dotatie algemene reserve, resultaat begroting	I	- 1.175	
Dotatie (2023) reserve kosten ICT-cloudgang	I	108	
Diversen		-	
Totaal mutatie reserves		- 1.067	
Totaal afwijking		4.459	

Deel E: Bijlagen

Overzicht investeringen

bedragen x € 1.000

Investeringsplanning 2024 - 2027 (exclusief grondexploitatie)	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029	Begroting 2030
Uitvoeringsprogramma Openbare ruimte en Riolering	8.606	9.357	9.570	9.567	9.567	9.567	9.567
Duurzaamheidsmaatregelen gemeentelijk vastgoed	165	300	56	202	94	216	360
Uitbreiding onderwijshuisvesting	-	1.692	-	-	-	-	-
Verbouwing school De Venen	350	-	-	-	-	-	-
Nieuwbouw scholencomplex Broekvelden	-	-	-	-	20.041	-	-
(Vervangen) buitensportaccommodaties	1.053	283	104	1.494	182	4.103	597
ICT en informatievoorziening	793	27	282	396	573	342	372
(Audio-visuele) apparatuur raadzaal, raads- en commissieleden	-	-	-	113	46	-	-
Bedrijfsmiddelen groendienst en veiligheid	182	66	157	46	22	267	346
(Vervangen) Inrichting gemeentehuis	-	-	60	-	-	-	-
Totaal	11.149	11.725	10.228	11.818	30.526	14.496	11.241

Overzicht reserves

bedragen x € 1.000

Reserves	Realisatie Ultimo 2022	Begroting Ultimo 2023	Begroting Ultimo 2024	MJR Ultimo 2025	MJR Ultimo 2026	MJR Ultimo 2027
Algemene reserve						
Algemene reserve Bouwgrondexploitatie	10.335	13.204	13.290	13.708	13.580	13.580
Algemene reserve	3.099	17.481	20.753	27.301	34.423	42.115
Algemene reserve restwaarde	1.200	1.200	1.200	1.200	1.200	1.200
Totaal Algemene reserve	14.634	31.885	35.243	42.209	49.203	56.895
Bestemmingsreserves						
Reserve explosieven	40	40	40	40	40	40
Reserve bovenwijkse voorzieningen	677	621	692	1.200	1.300	1.300
Reserve ruimtelijke ontwikkeling	194	188	198	316	345	345
Reserve duurzaamheid	216	216	216	216	216	216
Reserve sociaal domein	-	-	-	-	-	-
Reserve doorontwikkeling organisatie	450	-	-	-	-	-
Egalisatiereserve buitensport	65	203	203	203	203	203
Reserve volkshuisvesting, sociale woningbouw	134	114	304	412	412	412
Reserve nieuwe activiteiten Natuur- en Recreatieschap	159	165	171	178	185	192
Reserve volkshuisvesting, doorstroomdoelstelling	306	326	346	366	386	406
Reserve bedrijventerreinen (Rijnhoek en Groote Wetering)	228	260	289	321	354	386
Reserve armoedebeleid (Ondersteuningsfonds)	83	583	583	583	583	583
Reserve ICT	102	210	210	210	210	210
Reserve (verhuispremies) herinrichten centrum	23	23	23	23	23	23
Investeringsfonds	2.490	2.490	2.490	2.490	2.490	2.490
Reserve aansluiting N11/A12	280	280	280	280	280	280
Totaal Bestemmingsreserves	5.448	5.720	6.045	6.839	7.026	7.086
Totaal	20.081	37.605	41.288	49.048	56.229	63.980

Bij dit overzicht wordt opgemerkt dat bij de bestemmingsreserves uitsluitend rekening is gehouden met de toevoegingen ten laste van de exploitatie. Eventuele onttrekkingen aan die reserves zijn in dit overzicht niet meegenomen.

Overzicht voorzieningen

bedragen x € 1.000

Voorzieningen	Realisatie Ultimo 2022	Begroting Ultimo 2023	Begroting Ultimo 2024	MJR Ultimo 2025	MJR Ultimo 2026	MJR Ultimo 2027
Vrz. verplichtingen, verliezen, risico's						
Voorziening pensioen oud-wethouders	1.710	1.734	1.750	1.765	1.781	1.796
Voorziening Verlofspraren	11	11	11	11	11	11
Totaal Vrz. verplichtingen, verliezen, risico's	1.721	1.745	1.761	1.776	1.792	1.807
Egalisatievoorzieningen overig						
Voorziening tariefegalisatie riolering	142	142	142	142	142	142
Voorziening IBBP	3.263	3.865	3.769	3.689	3.625	3.577
Voorziening onderhoud gebouwen	1.138	1.307	1.255	1.116	1.201	1.147
Parkeervoorziening	199	199	199	199	199	199
Voorziening kapitaaloverdracht BSV	95	95	95	95	95	95
Voorziening egalisatie afvalstoffenheffing	-	-	-	-	-	-
Totaal Egalisatievoorzieningen overig	4.836	5.608	5.460	5.240	5.262	5.159
Totaal	6.557	7.353	7.220	7.016	7.053	6.966

Bij de bepaling van de hoogte en het verloop van de voorziening onderhoud openbare ruimte en de voorziening onderhoud gebouwen is rekening gehouden met jaarlijkse stortingen en onttrekkingen op basis van de onderhoudsprogramma's die daaraan ten grondslag liggen.

Ook bij de voorziening pensioenen oud-wethouders wordt rekening gehouden met jaarlijkse stortingen en onttrekkingen.

Bij alle andere voorzieningen is wel de storting opgenomen, maar is nog geen rekening gehouden met eventuele onttrekkingen. Dat zal tot gevolg hebben dat op termijn de voorziening af zal gaan nemen, dan wel dat in dat geval aanvullende stortingen noodzakelijk zullen zijn om de voorziening op het gewenste peil te houden.

Overzicht geldleningen

bedragen x € 1.000

Langlopende geldleningen	Hoofdsom	Jaar laatste aflossing	Rente %	Restant-bedrag 1-1-2024	Rente	Aflossing	Restant-bedrag 1-1-2025	Rente	Aflossing	Restant-bedrag 1-1-2026	Rente	Aflossing	Restant-bedrag 1-1-2027	Rente	Aflossing	Restant-bedrag 1-1-2028
Bestaande leningen																
BNG 40.114140	25.200	2038	1,104%	21.000	228	1.400	19.600	212	1.400	18.200	197	1.400	16.800	181	1.400	15.400
NWB 1-28469	19.000	2039	2,064%	12.160	246	760	11.400	230	760	10.640	214	760	9.880	199	760	9.120
BNG 40.114141	27.063	2044	1,845%	23.680	434	1.128	22.552	413	1.128	21.425	392	1.128	20.297	371	1.128	19.169
BNG 40.110089	20.000	2040	1,560%	13.600	205	800	12.800	192	800	12.000	180	800	11.200	167	800	10.400
NWB 1-29237	48.534	2066	2,873%	41.740	1.193	971	40.769	1.165	971	39.798	1.137	971	38.828	1.109	971	37.857
BNG 40.114088	15.000	2045	0,233%	13.200	30	600	12.600	29	600	12.000	27	600	11.400	26	600	10.800
BNG 40.115118	10.000	2046	0,439%	9.200	40	400	8.800	38	400	8.400	36	400	8.000	35	400	7.600
BNG 40.115866	14.000	2047	2,293%	13.440	306	560	12.880	293	560	12.320	280	560	11.760	268	560	11.200
Bestaande leningen	178.797			148.019	2.681	6.618	141.401	2.573	6.618	134.783	2.464	6.618	128.165	2.356	6.618	121.546
Verwachte leningen																
Nieuwe lening 2023	2.000	2048	3,150%	2.000	62	80	1.920	60	80	1.840	57	80	1.760	55	80	1.680
Nieuwe lening 2024	5.000	2049	4,500%		57		5.000	223	200	4.800	214	200	4.600	205	200	4.400
Nieuwe lening 2025	-	2050	4,500%								-	-	-	-	-	-
Nieuwe lening 2026	-	2051	4,500%													
Nieuwe lening 2027	-	2052	4,500%													
Verwachte leningen	7.000			2.000	119	80	6.920	283	280	6.640	271	280	6.360	260	280	6.080
Totaal leningen	185.797			150.019	2.800	6.698	148.321	2.855	6.898	141.423	2.735	6.898	134.525	2.616	6.898	127.626

Op basis van het voorgenomen investeringsniveau is het de verwachting dat in 2024 een geldlening van € 5 miljoen nodig is en in de jaren daarna geen geldleningen nodig zullen zijn. Hiermee is overigens nog niet besloten dat ook daadwerkelijk tot het aantrekken van een lening wordt overgegaan. Dat zal in 2024 op zijn merites worden beoordeeld.

EMU-saldo

bedragen x € 1.000

Berekening EMU-saldo via exploitatie en balans (volgens EMU-enquête)			Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
1.	(+)	Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c).	2.546	3.682	7.760	7.181	7.752
2.	(-)	Mutatie (im)materiële vaste activa	9.409	8.510	8.261	2.814	4.108
3.	(+)	Mutatie voorzieningen	796	- 133	- 204	37	- 87
4.	(-)	Mutatie voorraden (incl. bouwgronden in exploitatie)	1.775	225	1.724	538	-
5.	(-)	Boekwinst bij verkoop effecten en (im)materiële vaste activa	-	-	-	-	-
Berekend EMU-saldo			- 7.842	- 5.185	- 2.428	3.866	3.556

bedragen x € 1.000

EMU-saldo referentiewaarde	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
EMU-saldo volgens berekening	- 7.842	- 5.185	- 2.428	3.866	3.556
EMU-saldo referentiewaarde	- 3.421	- 3.421	- 3.421	- 3.421	- 3.421
EMU-saldo blijft onder referentiewaarde			993	7.287	6.977
EMU-saldo overschrijdt referentiewaarde	- 4.421	- 1.764			

